

KORENINE

POSEBNA ŠTEVILKA, FEBRUAR 2016

Mi, ki smo odšli

MI, KI SMO ODŠLI

PRIČEVANJA PARIŠKIH SLOVENCEV
POVOJNE GENERACIJE

KORENINE

posebna številka, februar 2016

MI, KI SMO ODŠLI

Pričevanja pariških Slovencev povojne generacije

Posebna številka, februar 2016

Glavna urednica: Liza Japelj Carone

Uredniški odbor: Ana Stegu Vičič, Tončka Šimc

Rubriko *Mi, ki smo odšli* zbrala, zapisala in uredila Liza Japelj Carone

Lektorica: Lea Cibrić

Oblikovanje in prelom: Barbara Bogataj Kokalj, u.d.i.a.

Izdalo: Društvo Slovencev v Parizu - Association des Slovènes de Paris

Glasilo izhaja občasno

Nosilci avtorskih pravic: posamezni avtorji

Zadnja stran: zaščitni znak Društva

Tiskano v Franciji

Izid glasila je finančno podprl Urad za Slovence v zamejstvu in po svetu

Association des Slovènes de Paris

Društvo Slovencev v Parizu

3, impasse Hoche – 92320 Châtillon

Tél. : + 33 6 33 47 06 85

Email : drustvoslovencevparizu@yahoo.fr

Website : <http://www.drustvo-slovencev-v-parizu.com>

VSEBINA

Uvodna beseda urednice	2
Dr. Edvard Kovač: <i>Ob 55-letnici Društva Slovencev v Parizu in ob vstopu v 25-letnico slovenske države</i>	4
Intervju z dr. Zvonetom Štrubljem	6
MI, KI SMO ODŠLI	
<i>Pričevanja pariških Slovencev povojne generacije</i>	10
zbrala, zapisala in uredila Liza Japelj Carone	
dr. Anton Žajdela	10
Marjan Slavič	13
Maman, tu as une vie de reine	15
Franc Žagar	17
Marijana Cupin	19
Ida in Ciril Pezdir	22
Paris me manque	24
Milan Matejčič	26
Majda in Marjan Butinar	28
Karlo Vičič	31
Slavi Nesa	33
Janez Avsec	34
Martin Golobič	37
Tončka in Jože Šimc	39
Melodija materinega jezika mi je najdražja vibracija	43
Dva izseljenska duhovnika: Ignacij Čretnik in Jože Flis	46
Kronika Društva Slovencev v Parizu	50
Kronika Katoliške misije	62
Mladinski kotiček	67

UVODNIK

Ljubi Slovenci,

pred vami je posebna številka glasila Društva Slovencev v Parizu, ki po daljšem premoru spet kuka na plano, tako kot drevesne korenine, ki se od časa do časa dvigajo iz pariškega asfalta. Prinaša kronike dogodkov, ki sta jih organizirala Društvo in Katoliška misija v zadnjih treh letih. Dr. Edvard Kovač, naš vrli pater Edi, nam je napisal popotnico ob 55. obletnici Društva in 25-letnici samostojne Slovenije. Ana Vičič z intervjujem izreka dobrodošlico dr. Zvonetu Štrublju, novemu župniku v Châtillonu in dobremu poznavalcu Trubarja. Pariški otroci so dodali svoj lonček, da še niso pozabili slovenščine.

Foto: Petra Bodlovič

Osrednji del te posebne izdaje z naslovom *MI, KI SMO ODŠLI* je posvečen vašim zgodbam. Zgodbam ljudi, ki jim je bila lepega dne domovina pretesna, ki so dvignili sidro in smelo zajadrali v širni svet. Vaša pričevanja odgovarjajo na vprašanja: *kdaj*, *kako* in predvsem *zakaj* ste odšli. Pa tudi kako ste se tukaj znašli, se nastanili in si na novo organizirali svoja življenja.

Odhod v tujino je v marsičem podoben ponovnemu rojstvu, saj se mora človek vsega naučiti znova. Zato sem vaše zgodbe razvrstila kronološko, po letnici prihoda. Tako se je na čelu znašel znani kancerolog dr. Anton Žajdela, ki je emigriral prvi in ni najbolj tipičen, ker je iz meščanske družine in je domovino zapustil iz izključno političnih razlogov. Zdaj že pokojni dr. Žajdela je svojim otrokom zapustil lep lastnoročno dokumentiran album s fotografijami o svoji poti pred njihovim rojstvom. Transgenealoška psihologija nas uči, kako dragoceno darilo je to za naslednje generacije – vse, kar ni povedano in izrečeno, se lahko pri potomcih spremeni v nezavedne travme in duhove. »*Ne smemo pozabiti, da se speče korenine lahko prebudijo kadarkoli, nihče ni »varen« pred njimi, tako nam govorijo izkušnje slovenskih potomcev tretje in četrte generacije po svetu,*« pravi predsednica DSP Ana Vičič v svojem uvodniku Zbornika 50 let Društva. Zato sem toliko bolj hvaležna vsem, ki ste pristali, da poveste svojo, mnogokrat bolečo zgodbo. To je darilo vašim otrokom, vnukom in pravnukom: lahko si bodo prebrali od kod so in zaradi tega si bodo lažje začrtali pot, kam bi radi šli!

Na vprašanje *zakaj* so odgovori večplastni. Naj citiram sourednico Tončko Šimc iz istega Zbornika: »Nekateri so si rešili golo življenje, ker jim vest ni dovolila biti podložen komunističnemu režimu. Drugi so prišli iz domovine iz ekonomskih interesov. In tretji iz ljubezni, ki ne pozna meja.« Iz vaših spominov vstajajo dolge sence vojnega nasilja in pričevanja o sodelovanju v boju proti okupatorjem, kar podira nevzdržen kliše, da so »vsi izseljenci domobranci«. Vaše zgodbe tudi jasno odgovarjajo na vroče aktualno vprašanje, kako ločevati med političnimi begunci in ekonomskimi migranti – nemogoče! Ekonomija

in politika sta vedno in povsod tesno prepleteni. Kadar si človek ne more ustvariti človeka vrednega življenja doma, je pripravljen na vse. Pognati se v neznano, ne da bi se poslovil od domačih! Plezati čez drn in strn, peš na skrivaj prečkati meje, zreti v oči tisoč nevarnostim ... Pa četudi je treba preplavati Mediteran. Samo v vašem času ni bilo GSM-a in povezava z domom je bila *poste restante*, če še kdo pomni, kaj to je ... Vi ste izzivalci usode, in kdor to gospo izziva, dostikrat izzove srečna naključja ter neverjetne slučaje, ki jih v vaših pripovedih kar mrgoli. Iz vaših besed veje nekakšna mirna modrost in poseben optimizem, ki vrača vero v življenje. Npr. *da je v dvoje vse lažje* – med vami je mnogo močno povezanih parov. Ali pa o *posebnem stanju možganov*, ko se človek na pragu usodne odločitve obnaša, kot bi ga nosila neka višja sila. Iz vaših spominov vstaja tudi od današnjega čisto drugačen Pariz – delavski, industrijski, radoživ, solidaren ... In čeprav se večina začenja v slovenskih vaseh v družinah z mnogo otroci, in čeprav vas pot največkrat vodi preko Kozine in Ventimiglie v Francijo, vsaka pripoved malo drugače osvetli ta prehod, prestop, preskok, in vsak pogled doda kamenček v mozaik kolektivne slike.

Zdaj praznujete »zlato poroko« s tujino – tu ste več ali manj že pol stoletja. In če ptice s svojim letom povezujejo zemljo in nebo, vi kot neutrudni šivalci tkete vezi med Slovenijo in Francijo. Tu naj posebej omenim Marijano Cupin, katere življenjska pot je nenehno nihanje med obema domovinama. Ampak, saj vi vsi hodite »od doma domov«! Francija je kot dežela univerzalizma udobna za ljudi z dvojno pripadnostjo.

Naj tole posebno številko posvetim sestrici in bratcu Viktoriji in Luki, malčkoma, ki sta s svojo živahnostjo prava prispodoba za vitalnost Društva Slovencev v Parizu: uspela kombinacija Primorcev in Prekmurcev sta potomca že tretje in po materi celo četrte generacije pariških Slovencev!

S hvaležnostjo,

Vaša
Liza Japelj Carone

OB 55-LETNICI DRUŠTVA SLOVENCEV V PARIZU IN OB VSTOPU V 25-LETNICO SLOVENSKE DRŽAVE

Slovenci v Parizu so pred 55 leti ustanovili svoje Društvo, da bi njihova kulturna dejavnost še bolj zacvetela, predvsem pa da bi ohranjali svoje kulturno izročilo, se pravi svoje korenine. Ko se veselimo te obletnice, v našo zavest prihaja tudi podatek, da vstopamo v leto, ko bomo praznovali četrto stoletje slovenske državnosti. Toda prva obletnica pripravlja drugo, kajti kot se spomnimo, so prav pariški Slovenci pomagali ustanavljati našo državo, ko so pred skoraj 25 leti manifestirali na trgu Trocadero za slovensko samostojnost, podpisovali peticije in prebujali francosko javnost k zavesti o naših upravičenih težnjah po svobodni družbi.

Toda ta simbolna povezanost med slovenskim Društvom v Parizu in slovensko državnostjo seže še dlje v preteklost. Svoj izvor ima v samih začetki naselitve Slovencev v 6. stoletju, ko so si naši predniki za domovino izbrali čudovito pokrajino in jo potem napravili za eno samo svetišče Nebu, saj so po njenih gričih in gorah opravljali žgalne daritve. In ko so za tem prišli k nam irski misijonarji, so nam v razumnosti krščanskega srca in vere pustili naše običaje, saj so naše bogove le pokristjanili, se pravi, da so jim dali svetniška imena ter tudi boginjo Živo preimenovali v Mater Marijo. Tako smo ohranili svoje korenine, svojo kulturno moč in svojo duhovno ustvarjalnost. Iz te lepe tradicije ponosnih in svobodoljubnih ljudi se je potem rodilo tudi ustoličevanje karantanskih knezov s strani svobodnih kmetov. Kot vemo, je bil ta srednjeveški običaj ena izmed referenc za

prvo demokratično ustavo, ki jo je napisal ameriški predsednik Jefferson za Združene države. S tem je nastopila nova simbolika, da namreč slovensko svobodoljubje in demokratičen zavest pomenita tudi vzgled in izziv drugim narodom.

Ta težnja po svobodi je dobila nov zagon s protestantskim gibanjem, saj smo s Trubarjem in Dalmatinom postali otroci Knjige. Naša slovenska Biblija se uvršča med prve evropske prevedene izводе in po svoji dovršenosti celo prekaša izdaje drugih velikih narodov. Tako smo se v 16. stoletju znova znašli v družbi velikih evropskih kultur. Toda prav ta biblični duh slovenskih reformatorjev nam je poklonil tudi etični odnos do naše pristne slovenske besede. Trubar je vedel, da bomo pred Bogom govorili v svojem jeziku, zato moramo že sedaj v intimnosti svoje vesti govoriti v naši lepi materinščini. Tako se je osnovala slovenska zavest, ki jo je poudarjala tudi katoliška obnova, da je namreč izgovarjanje pristne slovenske besede hkrati tudi etična zahteva.

Lahko bi se še ustavili ob Prešernovem romantičnem zanosu, ko nas je imenoval »otroci Slave«. Toda ob njegovem čudovitem domoljubju je nastopilo tudi svetovljanstvo, saj je postavil etično načelo ne samo svojim rojakom, ampak je v svoji viziji prihodnosti zastavil tudi temelje združeni Evropi, ko je vzkliknil: »Ne vrag, le sosed bo mejak!«

Zato se ne smemo čuditi, če smo Slovenci vedno spoštovali in celo častili svoje pesnike

in pisatelje. Prav ti so se pred četrto stoletja znova zavedli svojega poslanstva za svoj narod, da mu povedo, kaj je slovenska omika in kako je slovenska beseda povezana z resnicoljubnostjo, se pravi z etično zahtevnostjo. Prav v spoštovanju pristnosti slovenske besede, ki hoče vedno izraziti to, kar v srcu resnično nosimo, so nam napisali prvo slovensko demokratično ustavo. Le malo za tem smo jo kratko malo v celoti sprejeli kot naš državotvorni dokument. Tako smo postali izjemen fenomen v sodobni Evropi, ker imamo »pisateljsko ustavo«. Toda to pomeni, da je temelj naše državnosti naša kultura, etičnost slovenske besede, in da bomo lahko svojo državo ohranili le tako, da znova začnemo spoštovati njene začetke. Prav povratak k slovenski kulturi in slovenski etični besedi pomeni tudi zagotovilo, da bomo v prihodnje ostali na evropskem zemljevidu.

To pa je tudi dar, ki ga Slovenci lahko ponudimo združeni Evropi in vsemu svetu ter s tem preprečimo uspeh skrajnejšev katerih koli fundamentalizmov. Slovenska

kultura in izkušnja predlagata, da se tudi svetovna politika vrne h kulturni identiteti vsakega naroda, da zagotovi spoštovanje raznolikosti mnoštva jezikov in da vzpostavi zavezanost javne besede etičnemu temelju.

Slovenci v Parizu smo lahko veseli, da smo v svojem Društvu poenoteni, da se torej združujemo onkraj različnih prepričanj in pogledov na življenje. V vseh nas je zavest, da moramo ohranjati svojo državo, ki omogoča, da je naš jezik hkrati tudi jezik uradne Evrope. V tem duhu je bilo v vsej četrto stoletni zgodovini sodelovanje med slovenskim Društvom in slovenskim veleposlaništvom v Parizu vedno vzajemno in plodovito. Prav nesebično in prostovoljno delo v Društvu je omogočilo, da smo vsako leto praznik slovenske državnosti obeležili tudi s kulturno prireditvijo. Zato lahko v duhu Prešerna vzkliknemo: »Bog živi Slovence! Bog živi slovensko kulturo! Bog živi slovensko državo!« ●

prof. dr. Edvard Kovač

INTERVJU

DR. ZVONE ŠTRUBELJ

Dr. Zvone Štrubelj je bil septembra 2015 imenovan za odgovornega duhovnika slovenske župnije v Châtillonu, v Parizu. Radi bi ga predstavili pariškim rojakom. Enajst let je bil vodja slovenske katoliške misije v Stuttgartu, nato je bil leta 2012 premeščen v Bruselj, kjer je zadolžen za celotno območje Beneluksa.

A.V.: Prosila bi vas, da se nam na kratko predstavite in opišete svoje delovanje med Slovenci v zamejstvu in v tujini.

Z.Š.: Najprej hvala za vabilo k sodelovanju. Ime vašega glasila mi je všeč. Korenine so pomembne, saj iz zemlje črpajo življenjske energije in dajejo drevesu življenje. Tako je tudi s človekom, saj raste iz korenin svojega družinskega debela in naroda, iz katerega izhaja. Brez te prizemljenosti, ne more zrasti v močno osebnost, ne more razprostrti svoje miselne in duhovne krošnje široko v nebo. Verjamem, da vaše Korenine opravljajo prav to poslanstvo, da Slovenkam in Slovencem pomagajo pri rasti v samostojne in močne osebnosti ter pri širini današnjega multikulturnega in globalnega sveta.

Moje korenine so na Dolenjskem, prav blizu rojstnega kraja Primoža Trubarja, 7 kilometrov proč od Rašice, v kraju Videm-Dobropolje. Za lučaj kamna od Muljave, rojstnega kraja Josipa Jurčiča in dva lučaja kamna od Velikih Lašč, rojstnega kraja Frana Levstika in Josipa Stritarja, sem zagledal luč sveta v kmečki družini Štrubljevih 21. 9. 1955. Ko sem prvič prišel k vam v Pariz, je od tega minilo natanko 60 let. V teh šestdesetih letih pa se je zgodilo marsikaj. Po gimnaziji in študiju najprej v Sloveniji, potem v Turinu in Rimu, sem bil leta 1982 posvečen v duhovnika. Najprej sem deloval z mladino v Sloveniji, vmes pa sem še doktoriral na univerzi Gregoriana v Rimu. V času pisanja doktorske teze sem se naučil

tudi francoščine in bil večkrat v Franciji, predvsem v Lyonu, nekajkrat tudi v Parizu. Iz Ankarana, mojega prvega kaplanskega mesta, sem leta 1990 odšel na Opčine pri Trstu, kjer sem kot župnik in dekan deloval deset let. Nato sem v nemškem Tübingenu dva semestra poglobljaj svoje znanje in študiral interreligiozni oziroma medverski dialog. Od leta 1991 do 2012 sem bil župnik največje slovenske župnije v Nemčiji, v Stuttgartu. Konec leta 2012 sem prevzel pastoralno oskrbo Slovencev v Beneluksu, s središčem v Bruslju. Od septembra 2015 naprej se je moje, že tako široko in prostrano pastoralno področje, razširilo še na Pariz.

Kar je najbolj dragoceno na tem mojem življenjskem romanju je, da sem lahko spoznal tri dimenzije slovenstva: najprej v rodni Sloveniji, nato v tržaškem in goriskem zamejstvu ter končno še v izseljenstvu, v Nemčiji in sedaj v Beneluksu in Franciji. Slovensko narodno telo, ki je kakor deblo drevesa, ima široko krošnjo, ki jo v svet razširjamo vsi Slovenci, ki živimo v zamejstvu in v svetu. Ta širina, to prostranstvo, ki sega vse do Avstralije, Kanade, severne in južne Amerike, je naše bogastvo, po svoje naš blagoslov. Le da se ga premalo zavedamo in ga ne znamo obrniti sebi v prid. Sicer ne bi bili tako ozko zaverovani v našo »majhnost«, ampak bi bili bolj ponosni na našo »širino« in na slovensko vseprisotnost v našem globalnem svetu. Morda pa časi za to še pridejo. Kot vidite, sem po naravi optimist.

A.V.: Sprejeli ste odgovornost za pastoralo pariških Slovencev. Z nekaterimi ste se že srečali in prvi kontakt je bil po odmevih izredno prijeten za naše rojake. Moram reči, da ste v hipu osvojili njihova srca. Kako ste vi občutili te nove kontakte in nove izzive?

Z.Š.: Med pariške Slovence sem prišel z odprtimi pričakovanji. Že prvi kontakti so mi potrdili, da sem prišel v skupnost, ki se trudi, da bi živela naprej. To je prvi znak, ki zagotavlja prihodnost. Že večkrat sem »prvič« prišel v različne skupnosti in v različne države. Nikoli nisem imel vnaprej izdelanih predstav in kalupov. Vedno sem si rekel, da je potrebno počakati in skupaj ujeti veter v jadra pričakovanj konkretne skupnosti ljudi. Načrte je potrebno delati skupaj, jih prilagajati razmeram in ljudem. Z malo dobre volje z ene in druge strani se zmore iti naprej. Še nekaj me je vedno vodilo ob prevzemu nove skupnosti. Zgodovina vsake skupnosti je »sveta zgodovina«, kot je sveta pot vsakega človeka, ki je enkraten in neponovljiv in ga ne moremo ukalupiti v noben miselni model. Tudi zgodovina vaše pariške skupnosti je zame »sveta«, v kolikor so v njej vpisani številni ljudje,

ki so žrtvovali svoj čas in energijo, da se je ta skupnost ohranila in rasla. Številni dušni pastirji, moji predhodniki, številni pastoralni in župnijski sodelavci, so del življenja žrtvovali za skupno dobro. To je »sveta dediščina«, iz katere lahko črpamo moč za naprej. To so skrite korenine vsake krščanske skupnosti.

A.V.: Pastoralni pristop v današnjem izseljenstvu, naj bo to v različnih državah, kjer ste delovali in delujete sedaj, med starejšo generacijo, slovenskimi potomci ter novejšimi priseljenci ali migranti, je verjetno raznoličen in zahteva dobro mero prilagajanja?

Z.Š.: Res je tako. V vsakem kraju in v vsaki državi so odnosi med starejšo generacijo, njihovimi potomci in Slovenci, ki sedaj prihajajo k nam, nekoliko drugačni. Lahko pa poskusimo najti nekaj stalnic, v katere sem prepričan. Starejša generacija, tu mislim na tiste, ki so prišli v tujino po drugi svetovni vojni, je vzgajala svoje otroke za življenje v Sloveniji. Ko so otroci zrasli, so se brez težav vključili v družbo, v kateri so živeli, se izobrazili in zaposlili. Prerastli so svet pričakovanj svojih staršev, kar naenkrat so se počutili drugačne. Nekateri so mi rekli, da so na nek način »dvojni državljani«, po srcu in notranji pripadnosti so Slovenci, po kulturi, jeziku in slogu življenja pa Nemci, Belgijci, Nizozemci, Luksemburžani, Francozi itn. Ta druga generacija ima tako rekoč dvojno identiteto, kar je le sreča in bogastvo. Tudi tega ne znamo prav ovrednotiti in ceniti. Kolikor bolj gredo leta naprej, toliko bolj postaja notranja in srčna pripadnost bolj folklor, dosega le še neko nedefinirano čustvo, ki pride do izraza ob slovenski glasbi, kakšni slovenski besedi ali ob obisku Slovenije. Pri tem pa pride do zanimivega pojava. Ta druga generacija želi svoje otroke bolj vključiti v slovenske vrtce, šolo slovenskega jezika in pripravo na slovensko prvo sveto

obhajilo ali birmo. Ali ni zadaj občutje, da želijo omogočiti svojim otrokom, kar sami niso mogli ohraniti? Razpisal sem se le o enem pojavu, ki povezuje vse slovenske skupnosti v Evropi, naštel bi lahko še druge. Pri tem le še ugotovitev, da smo slovenski izseljenski duhovniki premalo pripravljeni na nove pojave in da smo včasih premalo »prilagodljivi«, da bi se znašli na tem novem zemljevidu stvarnosti slovenskega izseljenstva. Ali bomo znali biti odprti rok in odprtega srca tudi do novih migrantov, še posebej študentov in mladih izobražencev, ki dobesedno »bežijo« iz Slovenije in pogosto trkajo na naša vrata?

A.V.: Kakšni so po vašem mnenju vzroki za to, da se le redki slovenski potomci vključujejo v slovenske župnije in društva ter prevzemajo odgovornosti?

Z.Š.: Vzrokov za to je več. Eden od njih je že nakazan v prejšnjem odgovoru. Danes se vse zelo hitro spreminja, na kar so se mlajši že navadili. Mi starejši imamo včasih težave, da teh sprememb ne opazimo dovolj in jih tudi ne upoštevamo. Stvari želimo peljati tako, kot se je to delalo od začetka. To vodi v nesporazum. Mladi slovenski potomci so otroci svojega časa, zato iščejo tam, kjer se dobro počutijo. Pri nas, tako v slovenskih župnijah kot tudi v kulturnih društvih, jim ponujamo pretesen in preozek okvir. Mislim, da jih ne znamo prav motivirati in jim pustiti dovolj iniciative. Že v svojem nemškem obdobju (2001–2012) sem zagovarjal idejo, da bi danes morali mlade spodbujati k ustanavljanju različnih forumov in interesnih skupin ter k oblikovanju različnih ustvarjalnih projektov, za katerimi bi morali stati mi, starejši, z besedo podpore in s finančno pomočjo. Tako bi mladi sami našli pot do novih oblik organizacije. Vse to bi bilo mogoče z ustanavljanjem slovenskih kulturnih centrov, ki bi te dejavnosti lahko združevali pod isto streho in isto krovno

organizacijo. Zato bi morali imeti tudi podporo Slovenije, zlasti Urada za Slovence v zamejstvu in po svetu. Očitno za to še nima posluha, škoda. Nima niti vizije za prihodnost. To lahko podaljša agonijo nekaterih slovenskih društev in skupnosti širom po Evropi. Verjamem, da se bo, če se bo, kaj premaknilo v to smer.

A.V.: S čim se ukvarjate v prostem času, če vam ga sploh kaj ostane ob obsežni duhovni oskrbi, ki jo delite številnim rojakom? Veljate za najboljšega poznavalca Primoža Trubarja - očeta slovenskega jezika ...

Z.Š.: Veliko berem in pišem. Učim se novih jezikov. Trenutno na univerzi v Bruslju obiskujem tečaj nizozemščine. Že tretje leto sem kolumnist za verski tednik Družina, kjer vsak teden komentiram nedeljski odlomek evangelija. To je kar težek nahrbtnik, ki zahteva veliko časa in energije. Tudi kadar pridem v Pariz, tega nahrbtnika ne morem odložiti. Poleti si zares vzamem pohodni nahrbtnik in hodim po Jakobovih poteh v Evropi. Letos sem prehodil portugalsko pot od Porta do Santiaga de Compostela in polovico slovenske Jakobove poti, skupaj 380 kilometrov. V prejšnjih letih sem prehodil špansko Jakobovo pot in skoraj končal nemško-francosko, od Kölna do Avignona. Na števcu je v zadnjih petih letih že okrog 2.500 prehojenih kilometrov. Na teh poteh si nabiram novih moči in snujem nove načrte. Vsakih nekaj let si zamislim kakšen projekt, ki se mi zdi zanimiv in aktualen. V stuttgartskem obdobju je bil to Primož Trubar in 500-letnica njegovega rojstva, ki smo jo obhajali leta 2008. Takrat sem izdal Trubarjevo biografijo z naslovom »Pogum besede«. Knjiga je doživela dve izdaji v slovenščini in izdajo v nemškem prevodu z naslovom »Mut zum Wort«. Trubarja sem želel predstaviti kot celovito in močno osebnost. Ostal bom pri metafori korenin. Kot osebnost je Primož Trubar imel močne in globoke korenine, korenike

hrasta. Zrastel je v močno in nezlomljivo deblo, svojo krošnjo pa je razpel široko v evropski prostor. »Hrast stoji v turjaškem dvoru,« je zapisal pesnik France Prešern. Namesto hrasta pa v Turjaku, za en in pol lučaj kamna od mojega rojstnega kraja, stoji lipa. Mehka lipa je poleg hrasta lahko podoba življenja Primoža Trubarja. Bil je človeško mehek in občutljiv, kot je po svoje vsak Slovenec, imel je izreden socialni čut. Skrbelo ga je za usodo »lubih Slovencev«, za njih je bil pripravljen narediti vse. Ni to krasen lik za vsakega, ki je, tako kot on, moral zapustiti rodno Slovenijo in jo sedaj lahko bogati od zunaj?

A.V.: Kaj mislite o strpnosti Slovencev na sploh? Zakaj nam je še vedno tako težko spoštovati mnenje drugače mislečih ali (ne) vernih?

Z.Š.: Prav v to vprašanje je usmerjen moj naslednji projekt, ki se je začel ob mojem odhodu iz Stuttgarta v Bruselj. Junija 2012 smo v Mariboru ustanovili Gibanje svetovni etos Slovenija. Sem med pobudniki tega gibanja, ki združuje tako verne kot neverne ljudi, ki se zavzemajo za etično prenovo Slovenije. Na interreligiozni simpozij, ki je tedaj potekal v evropskem mestu kulture, v Mariboru, sem spremljal svetovno znanega teologa Hansa Künga iz Tübingena, kjer sem nekaj časa študiral. Imel je odlično predavanje o dialogu. Na pravni fakulteti smo nato podpisali izjavo, ki je vodilo Gibanja svetovni etos Slovenija. Načela svetovnega etosa, ki jih je izdelal teolog Hans Küng, so načela strpnosti: spoštovanje življenja (ne ubijaj), resnicoljubnost (ne laži), pravičnost (ne kradi) in enakopravnost med spoloma. Ta načela so v srcu vseh svetovnih religij in pozitivnih humanističnih izročil. Povezujejo lahko verne z nevernimi, vse, ki se trudijo za pravičnejšo družbo. Dialog je pot do strpnega sožitja. Na tej poti zmaguje moč argumenta in ne argument moči, kot to večkrat opažamo med Slovenci, ki ste jih

v postavljenem vprašanju označili za malo strpne, oziroma nestrpne, kar velikokrat drži. Za širjenje kulture strpnosti je Gibanje svetovni etos Slovenija v Cankarjevem domu v Ljubljani organiziralo že tri celodnevne posvete. Prvi je bil oktobra leta 2013, predstavil je idejo in delo gibanja; drugi je oktobra 2014 različne sogovornike združil s temo o celostni pedagogiki; tretji pa je bil letošnjega oktobra 2015 z naslovom »Soglasje o temeljnih vrednotah v Sloveniji«. Na tem študijskem dnevu so sodelovali predstavniki Katoliške, Pravoslavne, Protestantske cerkve, predstavnik muslimanov in budistov, zastopniki številnih civilnih združenj, pravniki in sodniki, novinarji in politiki. Ena od priznanih slovenskih sodnic, ki se je udeležila posveta, je v osebнем elektronskem sporočilu takole komentirala posvet: »Najprej vsem iskreno čestitam za organizacijo in vodenje posveta. Res ni lahko povezati tako različne udeležence v celoto, a Vam je uspelo. Najti skupne vrednote za prihodnost Slovenije je smel cilj. Menim, da so vrednote, ki bi jih morali v prihodnje posebej upoštevati: mir, temeljne človekove pravice in svoboščine, človeško dostojanstvo, svoboda, pravičnost, pravna predvidljivost, varnost, neodvisnost in nepristranskost sodstva in sodnikov, enakost, poštenje, odgovornost in sočutje.« Poglejte, če nas bo več, ki tako mislimo in si v življenju prizadevamo za dosledno pot dialoga in strpnosti, se bodo »vremena Kranjcem vse bolj jasnila«. Tudi tu sem nepopoljšljivi optimist, kar pa ne moreš biti, če nimaš zaviranih rokavov, delovnih rok in vizije za prihodnost. ●

Pogovarjala se je Ana Stegu Vičič.

MI, KI SMO ODŠLI

Pričevanja pariških Slovencev povojne generacije

ZBRALA, ZAPISALA IN UREDILA LIZA JAPELJ CARONE

DR. ANTON ŽAJDELA

Zgodba, ki sledi, je povzeta po francoskih zapiskih iz spominskega albuma, ki ga je dr. Anton Žajdela pred smrtjo zapustil svojim otrokom. Album nam je prijazno posredoval njegov sin Louis-Bernard Žajdela.

Živel smo v Ljubljani, na Gorjupovi ulici. Naš oče, po rodu iz Svetega Jurija ob Ščavnici pri Ptuj, je bil državni uradnik, vodja oddelka za kriminologijo na ljubljanski prefekturi. Po vojni leta 1945 ga je Titova policija zaprla in mučila – pretepali so ga z usnjenimi jermeni. Preden so ga brez obtožnice izpustili, so mu v žile vbrizgali razredčeni bencin, ki mu je povzročil hude notranje poškodbe, ki jim je teden pozneje podlegel. Mami je pred smrtjo naročil, naj se z bratom nikar ne vračava v domovino, češ da je bilo več kot dovolj trpljenja za to družino in da so dodatne žrtve nepotrebne. V nevarnosti je bil zlasti moj brat Franc, pred vojno viden član katoliške organizacije na gimnaziji, zdaj pa so Titovo Slovenijo vodili komunisti, ki so bili vsi njegovi sošolci.

(Zapiski potem na nekaj straneh gostega rokopisa opisujejo predvojno življenje družine Žajdela in njihovega na široko razvejanega sorodstva, ki je živelo na Štajerskem, na Dolenjskem in celo v takrat že avstrijski Koroški. Glasbena šola, dramski krožki, počitnice na morju, skratka, normalno življenje urejene meščanske družine ... Predvojna pripoved se nenadoma konča s fotokopijo osebne izkaznice, izdane pod italijansko okupacijo v »Provincia di Lubiana«).

Gonars. Neke noči leta 1942, star sem bil 17 let, so k nam domov vdrli oboroženi italijanski vojaki in nas aretirali. Rekli so, naj vzamemo toplo obleko in naju z bratom odpeljali. Prve dni smo preživeli v kasarni. Bilo nas je na stotine mladih fantov. Na dvorišču so nas postrojili v vrste in pri mizi je človek s kapuco na obrazu odločal o naši usodi. Z bratom sva imela srečo, da sva ostala skupaj. Čez nekaj dni so nas strpali na tovornjake in odpeljali na postajo. Tam so nas naložili v živinske vagone na vlak v neznano. Naslednji dan popoldne so nas odložili v koncentracijskem taborišču. Najprej so vsem novim dali številko, potem so nas v neki ogromni hali slekli, dezinficirali in ostrigli na balin. Nenadoma med množico obratih nagcev nisem več prepoznal svojega brata in zajela me je panika ... Razdelili so

nas po vojaških šotorih in nam dali po eno odejo, namesto postelj je bila slama. Naše življenje se je potem odvijalo med cevmi pušk, ograjami in miradorji, apeli trikrat na dan. Brat je dobil grižo, skoraj bi ga vzelo. Zima 1942 je bila posebej ostra, spali smo pod šotori z vso obleko na sebi in se stiskali drug k drugemu, da se malo pogrejemo. Mama nama je pošiljala pakete z drobtinami, ki jih je prepojila z mastjo in sladkorjem. Nekaj žlic te mešanice je potolažilo lakoto. Navkljub nečloveškim razmeram nimam samo slabih spominov na taborišče. Naučil sem se življenjsko pomembnih stvari: tovarištva, solidarnosti, iznajdljivosti, kako premagati lakoto ...

1945 - Adieu belle Slovénie
Adieu chers parents
Adieu chers amis

Leta 1945 sva se poslovila od staršev (takrat nisva vedela, da očeta vidiva zadnjič) in se znašla v Trstu. Titova vojska je bila že pred vrati. V zadnjem trenutku sva skočila na nemški vojaški kamion, ki je bežal proti severu. Celo pot nas je mitraljiral nizko leteči avion. Ob osmih zvečer smo prišli v Trbiž – Treviso. Mesto je bilo mrtvo, nikjer žive duše. Zatekla sva se v hotel, poln civilistov, za katere se je pozneje izkazalo, da so fašisti. Med večerjo so hotel napadli italijanski partizani in jih vse postrelili. Tudi naju bi doletela ta usoda, če ne bi imela italijanske osebne izkaznice iz mesta, ki ga niso poznali ... Poslali so naju v sobo in vso dolgo noč sva poslušala streljanje in čakala, kdaj bova midva na vrsti. Ob sedmih zjutraj je na vrata potrkal ameriški oficir in naznanil, da so zavzeli mesto. Izprazniti sva morala sobo, hotel je zasedel ameriški štab. Posijalo je sonce, mesto se je v hipu napolnilo z življenjem in našla sva prenočišče pri prijaznih ljudeh.

Julija 1945 sva se vrnila v Trst, takrat v angleški coni. Stanovala sva v praznem stanovanju družinskih prijateljev in čakala na vizum za kakšno daljno deželo. Ampak ZDA, Kanada, Mehika in Brazilija v tistem obdobju niso sprejemale Jugoslovanov. Brat je že diplomiral iz medicine, pa ni dobil dela, risal je stekleničke za parfum. A niti te niso šle v promet. Za preživljanje nama je preostalo samo še trgovanje na črno. V Trstu sva kupovala blago, ki sva ga preprodajala v Milanu. Prepustnice iz angleške cone v Italijo nama je priskrbela bratova prijateljica, ki je delala na angleškem generalštabu. Pozneje sva ilegalno hodila tudi v Avstrijo, tam je šlo še bolje v promet. Najlonske nogavice, cigarete in ročne ure so kupovali v begunskih taboriščih na Koroškem in jih preprodajali naprej.

Vsakič, ko sem šel v Celovec, sem obiskal svojo veliko simpatijo, neko deklico, ki sem jo pogosto videval pred l. 1942 v Ljubljani, ker je hodila na obisk k naši sosedu. Takrat mi je dala svojo fotografijo, ki sem jo imel vedno pri sebi v denarnici. Zdaj si nihče ne more predstavljati kakšen riziko je bilo tik po vojni ilegalno prestopati mejo med Italijo in Avstrijo, čeprav sta bili obe ozemlji pod protektoratom Angležev. Angleška vojaška policija je po Koroški brez milosti in aktivno lovila slovenske begunce, ki so izginjali brez sledu ... Govorilo se je, da jih zapirajo v taborišča, nekateri so trdili, da jih vračajo v Jugoslavijo. Pozneje smo izvedeli, da so Angleži veliko število beguncev res vrnili v Jugoslavijo, zaprte v zaplombirane vagone. Po povratku v domovino so bili brez sojenja ustreljeni v Kočevju, kjer se v skupnih grobovih nahaja okoli 30.000 oseb. Tako sem lepega dne obiskal sorodnika v hiši, v kateri

je bilo veliko slovenskih beguncev. Nenadoma so hišo obkolili angleški vojaki in nas z naperjenimi puškami začeli legitimirati. Ko je prišla vrsta name, sem pomolil listnico, v kateri seveda ni bilo avstrijske izkaznice, bila pa je fotografija moje prijateljice! Oficir me je vprašal, če poznam njeno mater, in ko sem prikimal, mi je namignil, naj se diskretno oddaljim ... Zaradi tega poznanstva me je izpustil! Medtem ko so druge odpeljali njihovi žalostni usodi naproti ... Njena mama je bila prevajalka za angleško vojsko in ta fotografija mi je dobesedno rešila življenje!

Po tem dogodku nisem več preizkušal svoje sreče v Avstriji. Nato pa nama je mama aprila 1947 pisala, da pride maja na Koroško. Odločila sva se, da še enkrat ilegalno prestopiva mejo. Pot sva kot tolikokrat prej začela ob enih ponoči na tromeji v Trbižu in več ur hodila navkreber. Nenadoma naju zaslepijo avtomobilski žarometi, zasačila naju je ameriška Military police. Po hitrem postopku so naju zaprli v Tablji - Pontebbi. Tam naju je tri ali štiri mesece zasliševal nek oficir s tolmačem. Julija me isti oficir pokliče k sebi in me nagovori v odlični slovenščini! Bil je sin Slovencev iz Clevelanda... Okaral me je, naj se ne igram z življenjem in naj se raje posvetim študiju medicine ter me izpustil!

Vizuma za Argentino še vedno nisva imela, zato je moj brat, ki je bil brez dela, odšel v Francijo. Tam je bil najprej delavec pri Citroënu, čeprav je bil zdravnik. Kmalu zatem ga je zaposlil prof. Lacassagne iz Collège de France. Zanj je prevajal znanstvene članke iz ruščine, nemščine, angleščine in italijanščine. Sam sem proti koncu l. 1947 le pridobil vizum za Argentino, ampak mi je bilo žal zapustiti Evropo in se tako zelo oddaljiti od mame, ki je sama živela v Ljubljani. Decembra sem dobil dvotedenski vizum za Francijo, da sem lahko obiskal brata. In potem sem tu ostal.

V Pariz sem prišel legalno s »titre de voyage«, ki ga je Mednarodni Rdeči križ po kapljicah izdajal beguncem in apatridom. Brat me je pričakal na postaji 7. decembra 1947. Prvi vtis je bil katastrofalen: lilo je, fasade so bile črne kot premog in na vseh vogalih so postajali vojaki. V zraku je bil strah pred komunističnim pučem ... Zdelo se mi je, da prihajam iz dežja pod kap. Brat mi je najel sobico in vrgel sem se v študij medicine. Francoščino sem se učil kar sproti. Priznali so mi eno leto medicinske fakultete iz Padove. Čez dan sem stažiral, od osmih zvečer do dveh zjutraj sem se učil – vsak dan, tudi v nedeljo – in naslednje leto diplomiral iz stomatologije. Postal sem pomočnik zobozdravnika v sirotišnici v Meudonu. Potem sem doktoriral na pariški Faculté de médecine, specializiral sem se za anatomijo in citopatologijo. Vse svoje poklicno življenje sem posvetil onkološkim raziskavam na Inštitutu Curie.

Leta 1953 sem se (prvič) poročil, z ženo sva se srečala v Lourdesu. Rodili so se nama štirje otroci, dva sinova in dve hčeri. Leta 1954 je bilo plodno: dobil sem prvega sina in iznašel novo metodo citološke diagnostike, ki se je izkazala za tako uspešno, da so pozneje zanj odprli poseben oddelek na Curieju. Citopatologijo sem predaval na medicinskih fakultetah v Trstu, Rimu, Neaplju, Palermu, v Belgiji in v Luksemburgu. Proti koncu kariere sem svoje izsledke objavil v knjigi *Citološki atlas dojke*. Vendar zaradi poklica nisem zanemarjal svoje umetniške žilice: ob nedeljah sem se ukvarjal s slikanjem, kiparstvom, grafiko in glasbo. Vesele družine se tudi nisem branil – leta 1987 so me sprejeli v vinsko bratovščino Pomerol.

Z družino smo živeli v lepi hiši v kraju Verrières le Buisson. Situacija se je pomirila in mama je vsako leto preživela po 3 mesece v Franciji. Vnuke je okužila z okusom slovenskih prekajenih mesnin in pehtranove potice. Ko sem dobil francosko državljanstvo, smo z otroci odšli na dolgo potovanje po Jugoslaviji, obiskali smo vse sorodstvo v Sloveniji in letovali v Dalmaciji. Po mamini smrti pa nismo več hodili v domovino.

Dr. Anton Žajdela je bil rojen 1924 v Ljubljani. Umrli je 2013 v Parizu. ●

MARJAN SLAVIČ

V Francijo sem prišel s starši, ko sem bil star 9 let. Rojen sem v Beltincih na valentinovo leta 1946 in imel sem že starejšo sestro. Starša sta že pred vojno, med 1936 in 1939, delala v Franciji na veliki kmetiji, ki je pridelovala zelenjavo za Paris – Ferme de Valantan v Choisy-le-Roi. Moj ata je oral s petimi konji. Starša sta se spoznala že v Franciji in ko se je začela 2. svetovna vojna, sta se vrnila v Slovenijo. Maja 1940 je bila v Prekmurju dvojna navzkrižna poroka: poročila sta se moj oče in mama ter hkrati še mamin brat z očetovo sestro ... Starša sta z zasluženim denarjem zgradila hišo, imela sta malo zemlje in sta kmetovala. Potem je v družini prišlo do sporov. Ob smrti stare matere so namreč mojega očeta nekako obvezali, da sprejme k sebi vse brate in sestre do poroke, neporočene pa do smrti. V hiši je bilo preveč ljudi, oče in mama sta se naveličala ter se odločila, da gresta nazaj v Francijo. Mami je bivša delodajalka poslala garantno pismo. A potem smo še dve leti moledovali na občini za potni list, pa nam ga niso in niso hoteli izdati. Nato se je en član neke komisije v Mariboru razburil, da tako ne gre, in pomagal očetu napisati pismo predsedniku Titu v Beograd. In potem smo dobili, da lahko gremo.

V Francijo smo prišli 27. oktobra 1955. Mamina predvojna delodajalka ju je priporočila na kmetijo v Normandiji, blizu mesta Caen. Mesto je imelo še vedno katastrofalno podobo – vse je bilo zbombardirano in razrušeno. Nihče s kmetije nas ni pričakal in prvi vtis je bil prav mračen. Prišli smo v neko veliko hišo, kjer smo imeli svoje stanovanje. Bilo je 30 krav, ki smo jih molzli z električnim aparatom – to je bilo takrat neverjetno moderno. Mama je bila kuharica, oče je delal zunaj na kmetiji, sestra je pospravljala – bilo ji je 13 let. Mene so dali v šolo, v četrti razred. Prvi dan sem opraskal učiteljico in ušel ... Gospodarjeva družina je bila zelo katoliška in namesto da bi me dali v vaško osnovno šolo, sem se moral voziti 3 km daleč s kolesom v katoliško šolo, kjer je bila stara in neprijazna učiteljica. Grozno je bilo, jezika nisem znal, cel dan sem moral sedeti tam in nič nisem razumel, oni pa so govorili in govorili. Bilo mi je težko. Otroci so bili prijazni z mano in deklice so mi nosile bombone. Vendar pri tej hiši nismo ostali dolgo, ker so nas obtožili kraje ... Kmet nas je obtožil, da so zmanjkala oblačila idr. A pri tej družini je bilo 5 otrok in njihovi sinovi so včasih zmaknili kakšen denar, si kupili avtomobilčke ali cigarete in so na skrivaj kadili gor na senu, na podstrehi. Ko jih je oče odkril, je povedal gospodarju, ki je čisto znorel od jeze. Gospodarica pa še bolj. Opravičevali so se nam, da je njihova krivda, ampak je bilo prepozno, mi smo odšli drugam.

Naslednja postaja je bila Croisilles, blizu Toury Harcourta. Tudi tam je bila kmetija s 30 kravami, ampak molzli smo jih na roke. Mama je skrbela za hišo, kmet je bil vdovec. V šoli mi je šlo lažje, jezik sem že znal in šola je bila tik zraven naše hiše, na sosednjem dvorišču, šolski zvonec se je slišal do doma ... Tam sem se ogromno naučil, učiteljica me je vzela pod svoje okrilje in če sem zagrešil kakšno neumnost, je bila mami prva, ki je izvedela. Tu smo ostali eno leto.

Naša naslednja postaja je bila Rouen, v Mont Saint Aignan. Živelimo pri nekem bogatem ladjarju, njegov oče je bil župan Rouena. Bila je velika in razkošna hiša s talnim ogrevanjem, vsak od nas je imel svojo sobo, v hlevu so bili dirkalni konji ... Tam sem zaključil šolo in položil *Certificat d'études*, nato sem se vpisal v poklicno šolo za mehanika in bil eno leto vajenec pri Mercedesu. Tam mi ni bilo všeč, ničesar se nisem naučil – samo pometati so mi dali ali pa so me poslali po kaj. En sorodnik družine Peugeot mi je rekel, naj grem v šolo za avtoličarja, ker imajo v Rouenu veliko koncesijo Peugeot. Leta 1963 sem položil CAP za karoserijo in šel delat k Renaultu. Iz Rouena smo se preselili v Poissy. Leta 1964 sem našel službo pri veliki avtoličarski delavnici v Chambourcyju, kjer je bilo kakšnih 50 zaposlenih. Tam sem delal do 2003 – 40 let! Najprej sem bil delavec, potem šef ekipe in na koncu šef delavnice.

Poročil sem se leta 1971 z Ivanko. Srečal sem jo pri mamini prijateljici. Vedno smo hodili na obiske k družinskim prijateljem in neka mamina sošolka je rekla, da pozna prijetno dekle, ki dela v bolnici v Blignyju. Neke nedelje po kosilu smo jih šli obiskat in tako sva se spoznala. Naslednje leto sva se poročila, naslednje leto sva dobila Aleksandro in čez dve leti Cirila. Živela sva pri starših v Poissyju. Onadva sta se leta 1975 upokojila in se vrnila v Slovenijo. Od takrat naprej smo hodili vsako leto na počitnice, en teden na morje in en teden v Prekmurje. Otroci pa so cele počitnice preživeli tam, že julija smo jih dali na vlak, spremljala jih je sestra Cirila, ki je živel v Slovenskem domu.

V Châtillon smo najprej hodili vsako nedeljo, pozneje pa vsako drugo. Še prej smo imeli mašo na Rue de Sèvres, nasproti Bon Marchéja, pri frančiškanih. Tam sem začel igrati harmoniko. Gospoda Čretnika sem poznal že od majhnega, ko sem še hodil v šolo. Leta 1961 je prvič prišel k nam v Rouen, prespal je pri nas na poti v Lisieux, kar škofov avto ga je pripeljal. V Rouenu me je učil učitelj, bil je Armenec, k njemu sem hodil z mopedom, s harmoniko na hrbtu. 28. oktobra 1962 so mi v Bruslju podelili Evropski pokal za harmoniko, naslednje leto sem dobil Zlato medaljo za odličnost v Saint-Gratienu in potem še en Pokal višje kategorije. Na tekmovanje v Bruselj smo se peljali s 4CV. Kupil sem si harmoniko, stala je 2.000 frankov – to je bila takrat astronomska vsota. Ta instrument imam še zdaj, ravno sem ga dal uglasiti. Leta 1964 smo ustanovili glasbeno skupino Pariški slavčki. V Pariz so prihajali študirat slovenski glasbeniki – Tone Grčar z Ljubljanske filharmonije je bil prvi, ki nas je organiziral, in Oto Vrhovnik. Moja žena Ivanka Slavič je igrala bas kitaro, njen brat Tine Pal kitaro, svak je igral saksofon, mož moje sestrične Ivan Vičič bobne, sestrična je pela, jaz pa sem igral harmoniko. Po maši je bila vedno veselica, zelo je bilo veselo. Bili smo mladi in naši otroci so se podili naokoli. Včasih je mlada kri zavrela, pa smo se stepili. Vedno v drugi dvorani, Emile Zola, Rue Belfort, na ulici Gutenberg pa smo imeli društvene prostore. Za Slovenski dom smo g. Čretniku dajali denar, ki se je zbiral na posebnem računu, vsak je dal 800 ali 1.000 frankov, in končno smo kupili dom. Sedaj

igrava skupaj s Karlom Prosenom, ki igra na bobne. Že 54 let igram za Društvo Slovencev v Parizu, ob vsakem prazniku in silvestrovanju.

Kaj počnejo moji otroci? Ciril je pri Peugeotu, Aleksandra pa v Clinique de l'Europe – sin je po očetu v avtomobilski industriji, hči pa po mami v zdravstvu ... Imam že vnučke: hči ima tri fante, sin pa eno hčer. Oba znata slovensko. Ciril se je poročil s Prekmurko, spoznala sta se v Sloveniji na počitnicah! In zdaj gredo tudi oni vsako leto v Slovenijo, tako kot smo hodili mi ... ●

«MAMAN, TU AS UNE VIE DE REINE !»

Doma sem iz Nove vasi na Krasu, moj fant pa iz Opatjega sela čisto na meji z Italijo. Pri 17-ih sem že redno delala v tovarni otroške obutve Ciciban. Mama ni hotela, da nadaljujem šolanje v Ljubljani, češ, da bi tam zavila s prave poti ... Jurij, moj fant, se je pri 22. letih že opravil v vojaščino, in ko se je vrnil od vojakov, se je prijavil za službo pri »leteči policiji« – to so bili tisti miličniki na motorjih. Imenitno bi se mu zdelo, da pri njih dobi službo, in je čakal in čakal, pa nič. Nobenega odgovora ni dobil. In ker ni našel službe, se je odločil, da zapusti Jugoslavijo in gre na lepše. Poznal se je z vsemi graničarji tam na meji, klicali smo jih »družeti«, ker so vedno rekli »druže«, in se je z njimi dogovoril, da bo v tistem trenutku, ko se straža menja, šel čez prehod, tako da ne bo nihče nič kriv. Jaz pa sem zaljubljena šla za njim – hop v neznano. No, mi smo imeli maloobmejne prepustnice, velik del naše družine se je po vojni in premikanjih meje znašel na italijanski strani, tako da iti čez mejo ni postavljalo posebne težave.

Tisti dan, ko sva bila z Jurijem dogovorjena, da greva – bilo je 26. septembra 1956, tak datum si do smrti zapomniš – sem se po službi preprosto zapeljala do Opatjega sela z maminim kolesom in ga pustila pri prijateljici, češ, da je pokvarjeno. Seveda, ker sem prebodla gumo in pokvarila zavoro. Rekla sem ji, naj mami pove, da je kolo pri njej, sama pa da pridem naslednji dan nazaj. Takrat je bil bicikel tako kot danes avto! No, in sem odšla v oblekici in jopici čez blok. Seveda brez kakršnekoli prtljage! Ko sem prišla do italijanske zapornice, so z jugoslovanske strani že klicali, da naj me zadržijo, ker da je Jurij prebegnil! Prepozno ...

Najprej sva prespala pri teti v Trstu, kjer je živela tudi moja nona, potem sva dva meseca preživela v begunskem taborišču v Cremoni. Tam sva se 1. decembra 1956 poročila, kajti sicer bi me mladoletno Italijani vrnili staršem v Jugoslavijo ... V tem taborišču so vsi potrpežljivo čakali, da jih vzamejo v Kanado ali v Avstralijo, ko sta ti dve državi potrebovali delovno silo. Midva sva se potem raje odločila, da kar nadaljujemo pot v Francijo. Z vlakom sva šla do Ventimiglie, od tam naprej pa peš ponoči na skrivaj čez italijansko-francosko mejo. To je bilo grozno nevarno, teren je strm, povsod sami prepadi in ponoči se nič ne vidi. Koliko se jih je tam ubilo! Zjutraj, ko sva prišla v Menton, sva se zglasila naravnost na policijo. Policaji so bili neverjetno prijazni, šli so nama po sendvič in kokakolo, dali so nama cigarete in odejo! In nazadnje še denar za vozovnico, da sva lahko šla z vlakom do Nice! (seveda, ko so zagledali ta lepi mladi par, op. p.).

V Nici si je Jurij našel delo, da bi zaslužil denar za vlak do Pariza, mene pa so dali k nunam v samostan. Bila sem v posebni sobi in morala sem sneti poročni prstan, da ne bi pohujšala drugih deklet, ki so bile tam sirote. Samostan je bil nekakšno zavetišče. Čez kakšen dober mesec sva šla na vlak za Pariz, ampak denarja za karto je bilo samo do Sensa in na postaji v Sensu so naju vrgli dol. Jurij me je naučil, kako se štopa, in ustavil nama je nek prijazen trgovski potnik, ki se je opravičil, da živi pri mami in naju ne more sprejeti k sebi. Zato naju je odložil pred policijo, ampak policaji so rekli, da naju ne morejo zapreti, ker nisva nič zagrešila ... Vseeno so naju prenočili, potem pa so naju usmerili na nek urad za tujce, kjer so nama nemudoma našli službo. Jurij je šel delat na Renault, jaz pa k nekim Hrvatom, ki so delali reklamni material in obeske za ključke. Za prvo plačo si nisem nič kupila, ne za jest, ne za obleč, ampak sem jo v celoti poslala mami, da si kupi novo kolo ... Da se ji odkupim, ko je revica toliko trpela, ko sem tako mlada odšla. Pozneje sem se še sama zaposlila v avtomobilski industriji, pri Citroënu, in sva delala v izmenah. Čez dve leti se nama je rodila hči. Ko sem bila noseča z njo, sem se šest mesecev šolala na Alliance française, da se naučim francosko. Ko prideš v neko deželo in ne znaš reč niti dober dan, je obupno! Potem je Jurij postal *chef d'atelier* v mehanični delavnici Neubauer Peugeot, jaz pa sem bila natakarica v gostilni v Levalloisu, kjer sva stanovala. V tej restavraciji je nek gost opazil, da se znam obrniti, tudi Jurija je že poznal in nama je ponudil, da prevzameva vodenje njegovega *bar-tabac-brasserie* v hotelu na Porte de Champerret, katerega lastnik je bil. In tako sva postala gostinca. Vsako soboto in nedeljo so k nama prihajali pariški Slovenci na pivo in biljard. Redni gostje so bili tudi razni znani Francozi, ljudje iz televizije in opere. Jurij je bil tako podoben Alainu Delonu, da mu je Delonov impresarij večkrat predlagal, naj gre za njegovega dvojnika v filme. Čez nekaj let se nama je rodila druga hči in gostinstvo je postalo čisto prenaporno. Vstajaš ob zori, delaš do polnoči, naveličala sva se in se razšla. Ko nama je druga hči hudo zbolela in umrla, je Jurij odšel v Avstralijo.

Pozneje sem spoznala svojega drugega moža, pol Belgijca in Škota. Ta me je pa res nosil po rokah. Kupila sva parfumerijo v 16. okrožju, kjer sem potem srečala svoje nove prijateljice, Slovenke, ki so prišle v Pariz začasno. Živela sva v ogromni hiši z vrtom v širši okolici Pariza, v naravi, kjer smo prijateljevali z vsemi sosedi in smo imeli zelo lepo ter mirno življenje. Hčeri sem rekla, da živim kot princesa, pa je odvrnila: »Kaj princesa, mami, ti živiš kot kraljica!«

No, potem je moj drugi mož umrl. Ko je Jurij to zvedel, se je vrnil v Francijo, in sva bila skupaj še 16 let, dokler ni tudi njega vzelo. V Novi vasi sem obdržala mamino hišo, saj smo že prej vsa leta hodili na počitnice v Jugoslavijo. Ko sva dobila francosko dovoljenje za bivanje, so nama dali tudi jugoslovanski potni list, čeprav so nam na jugoslovanski ambasadi radi nagajali in nas zastraševali. Enkrat bi se Jurij skoraj stepel z miličnikom zaradi potnega lista. Moja mama je hodila v Francijo, in sicer je vsako zimo pri nas preživela po štiri mesece. Tukaj je tudi umrla, kot da bi se odločila, da bi bila rada pokopana skupaj z vnukinjo. ●

FRANC ŽAGAR

Najprej moram povzeti zgodbo svojih prednikov, sicer se moje ne razume. Moj stari oče je bil dvakrat v Ameriki. Moj oče, rojen 1899 na Žagi pri Bovcu, je pri štirih letih ostal brez mame, pri dvanajstih je izgubil še očeta in ostalo je sedem sirot. Še kot mladoleten je pobiral cunje in steklenice pri nekem starčku v Borovljah na Koroškem. Ko je starček obnemogel, ga je priporočil pleskarstvu Valentin, kjer sta se z gospodarjevim sinom izučila za pleskarja. Leta 1918 je bil vpoklican na fronto ob reki Pad, kjer je bil ranjen. Zdravil se je v Mariboru in potem postal eden od Maistrovih borcev, ki so branili slovensko Koroško. Ob plebiscitu so Nemci in Avstrijci pripeljali ogromno svojih volivcev, zato so bili Slovenci v manjšini. V stari Jugoslaviji (takrat še Kraljevini SHS) je bil oče kot orožnik poslan v Makedonijo. Tam je zbolel za malarijo in da bi se vrnil domov v Bovec (ki je bil takrat v Italiji), je moral ilegalno zapustiti Jugoslavijo. A Italijanom je bil sumljiv, ker je bil prej avstrijski vojak in jugoslovanski orožnik, zato se je moral vsak teden javljati na policiji. In čeprav je imel kot pleskar veliko dela – v Soški dolini je bilo po 1. svet. vojni vse podrto in se je veliko gradilo – so mu italijanski žandarji »svetovali«, naj emigrira, tako kot drugi fantje, da bo imel mir.

Še mlad je, kot veliko drugih Primorcev, odšel v Francijo rudarit. Na severu, v Lensu, je kopal premog. Nekaj let zatem je doma na dopustu spoznal mojo mamo, oženil se je, dobil dva otroka in leta 1930 se je z družino odselil v Belgijo. Sam sem bil rojen v Belgiji šele l. 1937, kot zadnji otrok, »postrganček«, saj je imela mama že 37 let. Stanovali smo blizu Genka, kjer je bilo polno premogovnikov, rudarji pa z vseh vetrov – Nemci, Italijani, Poljaki, največ pa Slovencev, razen Primorcev še ogromno Štajercev in Zasavcev.

Leta 1941 smo se vrnili na Bovško, ker so stari starši obnemogli in so klicali za pomoč na kmetiji. To je bilo v Vodencah, pri izlivu Koritnice v Sočo. Pri štirih letih sem tako prišel iz ravninske Belgije na strmine Julijskih Alp. Starejši brat je bil čisto izgubljen, v enem stavku je včasih uporabil po štiri jezike: flamščino, slovenščino, francoščino in italijanščino – to je bil jezik rudarskih otrok v mešanem okolju. Doma smo seveda vedno govorili slovensko in starša sta pela lepe slovenske pesmi. Do leta 1943 smo bili še pod Italijo – hudi boji so bili, npr. 27. aprila 1943 so Italijani obkolili partizane in v boju jih je padlo 43. Vse primorske čete so bile dogovorjene na hribu Golobar, da ustanovijo Primorski bataljon, in so bili izdani s strani domačinov. Še zdaj hodimo vsako leto prižgat svečko in pevsko društvo zapoje v spomin. Nato je Italija lepega dne kapitulirala, Italijani so vse pustili: puške, uniforme, še marmelado na policah v skladišču ... Preoblekli so se v civilna oblačila in leteli domov. Bovčani so izpraznili skladišča, pobrali so škornje, hrano, drva itd. Partizani so vzeli obleke in orožje. Čez nekaj dni so prišli Nemci in zahtevali robo nazaj ... Leta 1944 je bila že organizirana slovenska osnovna šola. Učili so nas po domovih v vasi Koritnica, mame pa so stražile, da nas ne dobijo Nemci. Po vojni smo se znašli v con A, na eni strani Soče je bila cona A, na drugi cona B, k nam so prišli Američani. Takrat je bil bel kruh in žvečilni gumi, trgovine so bile polne, denar se je imenoval jugo-lire in vojaški dolarji. To je trajalo od 8. maja 1945 do 15. septembra 1947, ko je bila Primorska uradno priključena Jugoslaviji. V šoli smo bili v istem razredu otroci vseh starosti. Oče se je vrnil iz partizanov in je spet postal pleskar. On je bil kar trikrat vojak: avstrijski v 1. svetovni vojni, Maistrov borec in partizan.

Po končani osnovni šoli in dveh razredih gimnazije sem se izučil za frizerja v Bovcu in hodil v obrtno šolo v Mekinjah pri Kamniku. Kot frizerski pomočnik v Kopru sem občudoval mornarje v pristanišču, ki so veselo prepevali. Vsi so jih hodili poslušat. Zaradi tega sem zaprosil, da me pred vrsto vpokličejo v vojsko, v mornarico. To je bilo l. 1956. Sprejet sem bil in preden bi odšel za tri leta od doma, sem šel obiskat starše v Bovec, da se poslovim. Takrat ni bilo telefona, pisali smo si in se obiskovali. V Bovcu pa ugotovim, da so vsi moji vrstniki še pred služenjem vojske ilegalno pobegnili v tujino! To me je začelo mikati: že od mladega sem poslušal od starega očeta, kako je bilo v Ameriki, in očeta, ki mi je na poti k maši pripovedoval o Franciji in Belgiji. Stari oče je v Ameriki npr. v trgovini rekel za svečo – v it. *candella* in so mu dali bombone, *candies*. Bil je zidar. V Ameriko je šel dvakrat. Vsakič je za pot prodal kravo in obakrat je prišel nazaj brez vsega. Pa še ob kravo so bili ... Prvič se je vrnil, ker je brat zbolel, drugič pa je njega začel dajati želodec. Oče in starejši brat sta obujala spomine na Francijo in Belgijo. In vsa ta tujina, ta širni svet za mejami me je čedalje bolj mikal. Kar 15 prijateljev je že odšlo, skupaj pa okrog 30 mojih vrstnikov z Bovškega – vsi v Italijo v taborišča, od tam pa v Kanado, Avstralijo in ZDA.

Odšel sem oktobra 1956. Čez mejo je bilo lahko. Imeli smo maloobmejne prepustnice in lahko smo šli čez štirikrat na mesec. Tisti dan sem šel torej k teti v Trst na obisk, kar brez prtljage, ampak z namenom, da ostanem. Potem me je sorodnik peljal v Trbiž, da bi šel v Avstrijo, ker naj bi bilo od tam lažje emigrirati, ampak oblasti so že ugotovile, da manjkam, zato sem se javil v taborišče v Videm-Udine. Tam sem ostal 14 dni, našel sem tri ali štiri prijatelje iz Bovca. Jedli smo v nekdanjih kasarnah, spali smo v sobah za goste v mestu. Ampak taborišče je bilo prepolno, zato so nas poslali v Cremono. Denar sem si služil s striženjem, teta pa mi je prinesla orodje. Tako spoznaš veliko ljudi. V Cremoni sem bil samo en teden. Videl sem, da nekateri čakajo že tri ali štiri leta. Imeli so potrpljenje. Opazil sem, da je v sicer zelo dobri hrani neko sredstvo, ki iz nas dela lenuhe. Videl sem, da nisem več podoben moškemu, saj sem bil ves miren in zaspan. Zato sva se s prijateljem odločila, da pobegnemo v Francijo. Sestrična, ki je služila pri družini v Milanu, mi je na železniško postajo prinesla 15.000 lir. Od Torina sva se peljala še do Suse v Alpah blizu francoske meje, potem pa sva šla peš čez Mont-Cenis (*zdaj Parc national de la Vannoise, op.p.*). Dva dni sva hodila čez visokogorski prelaz, dolina je na 2.000 metrih nadmorske višine. Premikala sva na skrivaj, bolj ponoči. Če je prišel kakšen avto, sva se vrgla v grmovje, da naju ne ulovijo in pošljejo nazaj. V Franciji je prva vas Lanslebourg, po dveh dneh hoda. 23. oktobra sva se prvič odpočila na pokopališču. Tako sva bila utrujena, da sva kar zaspala ... Tam naju je našla policija in naju odpeljala nazaj v Italijo! Ves ta napor zaman! Prijatelj je kar obupal in se usmeril nazaj, sam pa sem vztrajal in sem spet na skrivaj pešačil do Modane. (*Od Suse do Lanslebourga je pribl. 50 km, do Modane pa spet toliko, op. p.*). Šele tam sem si kupil vozovnico za Pariz.

Na vlaku sem govoril z gospo, ki mi je pomagala najti belgijsko veleposlaništvo v Parizu. »V Belgiji sem bil rojen, morda mi dajo oni državljanstvo,« sem si rekel. Takoj so preverili, da sem bil res rojen v Gentu, ampak ker sem bil sin »italijanskih« staršev, so me zavrnil. Prespal sem kar na Gare du Nord, naslednji dan pa sem se javil policiji, ki me je odpeljala na prefekturo na Cité. V kletih je deloval Interpol, kjer so me poslikali z vseh zornih kotov in isti dan ugotovili, da sem prijavljen v Kopru, na Čevljarski ulici 27! Dali so mi začasno dovoljenje za bivanje, na katerem je pisalo »nationalité indéterminée«. Potem me je moški

v civilu peljal na Croix rouge française blizu Gare de l'Est na Quai de Valmy. Takrat je bila korejska vojna, zatočišče je bilo polno Korejcev, pa tudi Madžari so že prihajali – bila je jesen 1956. Tam sem bil 14 dni in sem iskal delo. Za frizerja nisem mogel iti, ker sem bil preslabo oblečen. V podplatih sem imel prav luknje, jezika nisem znal, orodja nisem imel. V domu sem spoznal inženirja iz Bosne, pisal se je Greda, in ta me je vzel s sabo v gradbeno firmo, češ da sem električar. Bil sem njegov pomočnik, tolkla sva stene in vlekla kable. Vsi so bili zadovoljni z najinim delom. Francosko nisem znal še nič. Po enem letu je ta inženir emigriral v Ameriko, ampak od njega sem se ogromno naučil, tudi teorije. Nikoli nisem bil več frizer. Šolal sem sem se v Arts-et-Métiers, in sicer fiziko hlajenja. Po dvajsetih letih službovanja v različnih firmah smo s tremi partnerji ustanovili podjetje Electronex za montažo in vzdrževanje strojev za steklarsko industrijo. Med drugim smo delali za Saint-Gobain. Potem sem celotno firmo odkupil sam in od 1976 do 1997 sem bil sam svoj gospod. Posloval sem po vsej Franciji, ogromno potoval, delal sem po 15 ur na dan, ob vikendih sem pisal predračune in dobro mi je šlo.

Oženil sem se leta 1963 s Francozinjo, ki sem jo srečal v službi. Stanovanje sva dobila prek podjetja. Leta 1970 sem dobil sina. Ko je bil majhen, smo ga vozili na slovenski tečaj k učiteljici Rosani Čop. Zdaj je glasbenik v Poitiersu. Imam enega vnuka in sem nono.

Zadovoljen sem, da sem se izselil, a moja prva domovina je vseeno Slovenija. Po odhodu nisem smel domov deset let. Šele leta 1967 sem se prvič vrnil, že s francoskim potnim listom. Potem sem dobil tudi jugoslovanskega. V Bovcu smo si zgradili topel dom. Poleti smo tam vsaj dva ali tri mesece. Iz Jugoslavije nisem odšel iz političnih razlogov, ampak zato, ker me je zanimalo iti v svet! Vso svojo kariero sem bil edini Slovenec med Francozi in vedno so me spraševali : »T'es pas Boche, toi? Alors t'es Rital?« ●

MARIJANA CUPIN

Zuppin je francoski priimek, poslovenjen je bil še pred mojim rojstvom. Rojena sem bila v Srbiji, čisto slučajno. Oče se je po koncu vojne zdravil v Zagrebu, kjer je bila mama medicinska sestra, in tako sta se spoznala. Ko je ozdravel, so ga oblasti poslale v Srbijo. Tam so mu dodelili malo zemlje, ampak jima ni bilo všeč in sta se že po dveh mesecih vrnila. Oče je bil s Škofij pri Trstu in mama iz Ponikve na Štajerskem. Krstili so me v Celju, dva meseca po mojem rojstvu pa smo se dokončno vrnili v Koper. Otroštvo sem preživela v centru Kopra. Dobila sem še brata in sestro. Vsi smo rojeni junija, vsako leto eden – jaz 1947, brat 1948, sestra 1949. Ko sta se starša ločila, smo bili še čisto majhni, hodili smo v vrtec. Potem smo bili pri mami, ki nas ni nikoli zapustila. Ko sem bila stara 11 let, smo se znašli v Italiji, v Vidmu – Udinah.

Italija takrat ni sprejemala beguncev, Kanada pa se nam je zdela predaleč, zato smo se odpravili v Francijo. Leta 1957 smo se znašli v Nici. Kako? Z vlakom smo se *prešvercali*. Moja mama je bila zelo iznajdljiva – prtljage skoraj nismo imeli, če so nas vrgli z vlaka, smo šli dol, počakali na drugega in šli naprej. Saj ni imela izbire: v Jugoslaviji, če nisi bil v partiji, nisi bil nič, nagajali so ji in jo izsiljevali, naj dela za njih, ona pa ni hotela. Ustrašila

se je, češ »Kdo bo hranil moje otroke, če se mi kaj zgodi?« in je šla. Za nekaj mesecev smo šli celo na Korziko, v Bastijo, ampak tam ni bilo dela, zato smo se vrnili v Nico. Mami je bilo zelo težko. Prej v Kopru je delala v pisarni na sodišču, potem v Franciji pa kar se je našlo – čiščenje, sezonska dela, obiranje sadja itd. Ko smo hoteli nazaj v Italijo, nas niso spustili čez mejo, tavalj smo sem in tja. Vmes smo seveda hodili v šolo, celo v privatno šolo. Ne vem, zakaj, nekako nismo imeli sreče in naš položaj je bil tako brezizhoden, da se je mama odločila, da se vrne domov!

Leta 1959 smo se torej vrnili, ampak ko smo prišli, nas je dala Jugoslavija v zapor! In to kam? V Bosno! S tremi otroci! Bilo je grozno in umazano. Stražili so nas z mitraljezi. Ven smo šli lahko edino, če smo delali na njivi, pa še to pod mitraljezi. Mamo je nekaj mesecev zasliševala UDBA, potem so jo izpustili. Šli smo nazaj v Koper, kjer si je našla delo v pisarni trgovine Soča. Pa ni in ni bila zadovoljna, ni nam bilo lepo, in ko sem bila stara 15 let, sem ji rekla: »Mami, gremo raje nazaj v Francijo.« »A si zmešana?« je rekla, ampak sem jo prepričala.

To je bilo leta 1962, usmerili smo se proti v Parizu. Takrat je bil tam že mamin bratranec, s katerim smo bili na skrivaj v stikih. Moji mami so odvzeli potni list, mi pa smo imeli maloobmejne prepustnice, s katerimi se je dalo prit v Trst. Mama je šla na skrivaj zvečer čez mejo. Poznala je teren, nam pa je naročila, da gremo naslednji dan z ladjo. Takrat je še obstajala pomorska linija Koper-Trst. »Če vas kaj sprašujejo, recite, da vas je mama poslala kupit trenč plašče.« Zmenjeni smo bili na klopcah ob obali v Trstu, potem smo si nakupili lepih oblačil, pa hajdi, na vlak za Pariz. Nekaj denarja smo imeli, karte smo vzeli do Lyona, tam so nas dali dol. Neka dobrodelna organizacija nas je hotela zadržati v Lyonu, ampak ne, sem rekla: »Gremo naprej, gremo naprej.« In smo šli z naslednjim vlakom naprej. Takrat pa nas je ustavil zelo strog kontrolor. Rekli smo mu, da nas v Parizu čakajo sorodniki, ki bodo plačali za nas, toda, ko jih v Parizu ni bilo, je poklical policijo, češ, da nas morajo strpat v zapor. Policaj nas pogleda, mamo in nas tri mladoletnike, in reče kontrolorju: »Veš kaj, tebe bom dal v zapor, vi pa pojdite, voljno.« Prespali smo kar na Gare de Lyon. Naslednji dan je prišel bratranec, ki je živel na Bellevilleu, in nam je plačal hotel, nato pa so nas prevzele državne institucije. Nas otroke so dali v posebno šolo na Denfert-Rochereau na opazovanje. Kaj hitro so ugotovili, da je z nami vse v redu in so nas vpisali v javno šolo z internatom. Mama nas je jemala ven enega po enega, ker nas ni imela kam dati – bila je varuška pri neki družini. Brat je postal vajenec v varilski delavnici, jaz sem šla v uk za šiviljo, najmlajšo sestro pa je ujela tik pred zdajci, preden bi jo oblasti oddale v rejo ali pa celo v posvojitev. Vse sorte se je dogajalo. Ko jo je prišla iskat, ji je punčka skočila v objem: »Mami, mami, še dobro da si prišla, jutri bi me odpeljali in ne vem, če bi me ti še kdaj našla ... « Mama je na vrat na nos pridobila potrdilo o bivališču v dokaz, da jo lahko vzame k sebi, in sestra je šla pozneje v šolo za izdelovanje radijskih aparatov. Ko je mama dobila delo v bolnici St. Michel, ji je neka prijazna nuna našla stanovanje zdravnika, ki je moral na hitro odpotovati in smo tam eno leto stanovali brezplačno. Potem smo dobili socialno stanovanje v Villiers-le-Bel, kjer smo ostali 11 let. Vsi smo delali. Jaz sem šivala v konfekcijskih delavnicah, ki so bile večinoma v 11. in 12. okrožju, lastniki so bili dostikrat Jugoslovani.

Moj prvi mož je bil Srb. Poročila sva se na jugoslovanski ambasadi in ker je imel konfekcijsko delavnico, sem pustila službo v katastru in šla spet šivat. Ta poroka me je drago stala – poleg dobre službe sem izgubila tudi begunski status ... Leta 1969 se nama je rodila hči, ampak

on se ni kaj dosti menil za družinsko življenje in ker je imel dobre zveze – vsi njegovi bratje so bili oficirji itd. – se je ločil od mene, ne da bi jaz o tem kaj vedela! Da sva ločena, sem izvedela eno leto in pol po izrečeni ločitvi ... Ampak pod Titom je bilo vse možno.

Nazaj v konfekciji sem si našla spet Srba, in pomislite, on je bil v Srbiji sosed mojega prvega moža! Z njim sem živela 20 let, dobila sva hčer, skupaj sva imela delavnico, šivali smo za prestižne znamke: Pierre Cardin, Edelweiss. Vmes sem se eno leto zdravila za tuberkulozo. Z možem sva se razšla in ustrašila sem se, da mi vzame hčer. Zato sem se odločila, da se vrnem v Koper – to je bilo leta 1993, ko je že bila Slovenija. Starejša hči, ki je bila že na svojem, je delala na televiziji (bila je Miss Yougoslavie-France, tukaj izseljenske skupnosti tudi volijo svoje miss) in mi je pomagala. Vse sem pripravila za nenaden odhod, tisti vikend bi morala biti 8-letna hčerka pri očetu in starih starših, pa sem rekla, da morava it nakupovat, ker da ji je že vse premajhno. In ko smo že vse tri sedele na Simplon Expressu z našimi številnimi kovčki, sem ji povedala, da gremo zdaj za vedno v Slovenijo. Da ne pridemo več nazaj. Deklica je čisto utihnila in bila nekaj ur tiho. Ko je spet spregovorila, je rekla : »Ja, saj mogoče je pa res bolje tako, ker moj papa je rekel, da me bo peljal v Srbijo in da te ne bom nikoli več videla.« Pravzaprav sem hčer ugrabila tik preden bi jo oče.

V Kopru smo šli najprej k mami. Za delo ni bilo lahko. Pazila sem bolnika z Alzheimerjevo boleznijo, hčerka je šla v šolo, starejša hčerka si je našla službo. Skupaj sta si zgradili lepo hišo nad Koprom. V tej hiši je prostor zame, ker sem prispevala iz svoje dediščine po očetu, ki je umrl ravno leta 1993, ko smo se vrnile.

Po dvanajstih letih me je zaskrbelo, kako bo z mojo pokojnino, zato sem se leta 2003 vrnila v Francijo. Ampak nisem imela kam iti in sem klicala v Châtillon, če mi lahko pomagajo. Naletela sem na prijateljico, ki me je prijazno povabila k sebi domov. Skupaj sva kosili in šli potem malo ven, na Sacré-Cœur, in menili sva se, na kakšen način bi lahko ostala tukaj. Potem je rekla, naj ostanem na večerji, ker pride en prijatelj pogledat centralno kurjavo. In prišel je Milan! On me je prepoznal: »Kaj nisi tista, ki imaš brata Benjamina in sestro Nadjo?« Tisočkrat se je menda spraševal, kaj se je zgodilo z nami. Čez kakšne štiri tedne sem se vrnila v Slovenijo k mami in bratu (ona se je v Slovenijo vrnila že l. 1983, da bi skrbela za invalidnega sina). Milan mi je začel pisati, obiskal nas je v Kopru in me povabil k sebi v Francijo. Pri njemu sem bila 10 let. Najprej sem pazila otroke, potem sem delala v judovski šoli, nato sem zbolela za rakom in nisem mogla več delati. Nedavno sem si našla svoje stanovanje in se upokojila. Ampak pokojnina je majhna, ker dostikrat moji delodajalci zame niso plačevali prispevkov. Vseeno mi je fino. Včasih me prideta obiskat vnuka – oba sta lepa kot manekena – hčerki sta obe zadovoljni v Sloveniji, mama tudi še živi, zdaj ji je že 88 let ...

A če se bom kdaj vrnila v Slovenijo? Bom videla.

Ko sem bila stara 17 let, sem bila zaročena z enim fantom, Francozom, njegov oče je bil polkovnik v letalstvu, bilo so kar bogati. Vsi so govorili, da sva tak lep par, da se imava tako rada, da se ne bova nikoli razšla. In veš, zakaj sva se skregala? Zaradi nogometa! Bila je tekma Francija-Jugoslavija, Francozi so zmagali in on je ves vesel zakričal »Bravo naši!« in mene je tako šokiralo, da sem ga pustila! ●

IDA IN CIRIL PEZDIR

Spoznala sva se v Ljubljani in skupaj odšla v tujino. Vse življenje sva vse delala skupaj. Jaz, Ciril, sem doma iz Vnanjih Goric pri Ljubljani, Ida pa iz Lupoglava v Istri, pod Učko goro. Vse se je začelo v tovarni žarnic na Kotnikovi ulici. »Ciril je bil moj šef!« Ja, ampak zdaj je pa ona šefica! Ko sva odšla, sva imela 22 in 27 let.

Midva nisva bila ekonomska emigranta. Oba sva imela strica v Ohio in sva se namenila v ZDA. Vendar je bil takrat zakon, da moraš biti najprej dve leti v Franciji, da te sprejme Amerika. Za odhod sva se odločila predvsem zato, ker so bile meje zaprte! Da vidiva, kaj je na drugi strani. Nisva bila proti Jugoslaviji, ampak sva hotela iti v svet. Izkoristila sva tridnevni sindikalni izlet v Benetke, ki ga je organiziralo podjetje. V Trstu sva že prvi dan kupila karte za Ventimiglijo. Bilo je avgusta 1958, jugoslovanske meje so bile takrat še nepredušno zaprte. Prtljage sva imela bore malo. Nikomur nisva povedala, da greva. Idino sestro Lidijo, ki je šla prej čez mejo, so ujeli in dobila je dva meseca zapora. Ida je v službi jokala zaradi zaprte sestre in takrat sem dojel, da ji lahko popolnoma zaupam, da sva oba enakega mišljenja in da greva skupaj ven.

V Ventimigliji sva šla peš čez hribe v Menton. Ustavila sva se na vrhu pri neki hiši, kjer so naju prenočili. Po temi naprej bi bilo prenevarno. Naslednje jutro naju je sin z domačije vodil do Mentona, tam pa sva vzela avtobus do Nice. V Nici sva se takoj prijavila na policijo. A ker so bile počitnice, so nama dali *récipissé* in rekli, naj prideva čez mesec dni po dovoljenje za bivanje. Tisti mesec sva že delala, Ciril kot strugar, jaz pa pri eni družini. Potem sva se z vlakom odpeljala v Pariz. Prvo noč sva prespala pri sorodnici v St. Rémy-lès-Chevreuse, potem so naju poslali v dom za begunce na Rdeči križ blizu Gare de l'Est. Ampak tam ni bilo prostora za oba. Bil je čas alžirske vojne in dom je bil poln Alžircev, zato sem moral spati v parku. G. Čretnika sem prosil, naj mi najde kakšno sobo, sam se še nisem znal nič zmeniti. Poslal me je v Ivry v dom za ostarele, kjer je bilo zatočišče za brezdomce. Stalo je res samo 50 centov na noč, ampak ko so se vrata odprla, so vsi planili noter in zasedli čiste postelje. Ko sem končno prišel do ležišča, sem ugotovil, da na rjuhah mrgoli uši! Grem ven na dvorišče in tolčem na vrata tako dolgo, da pride čuvaj. Še preden me je utegnil ozmerjati, sem že smuknil ven na na ulico ... Na ušivi postelji pa že ne bom spal! Nato sem deset dni prenočeval pri znancu, čigar žena je šla rodit. Dokler nisva imela naslova, sva si s starši dopisovala prek *poste restante*, da jih ni skrbelo.

Francoske oblasti, ki so nama dale dovoljenje za bivanje, so naju poslale na zdravniški pregled in nama uredile delovno mesto pri Citroënu v tovarni na St. Ouen. Tam sva spoznala druge Slovence in Jugoslovane. Izvedela sva za slovensko mašo na Sèvres-Babylone, vsako nedeljo ob 17h. Vedno smo iskali slovensko družbo. Hodili smo k maši in na ples, takrat je bilo veliko zabave. G. Flis je bil strašno za hece. Nekoč so mi iz domače vasi naročili blago za bandero za procesijo in sem ga prosil za pomoč, pa je vzkliknil: »Oh, za to je pa vsaka cunja dobra!« Me je kar zadelo, jaz pa tako pobožen ...

Ko sva dobila plačo, sva se preselila v hotel. Najtežja stvar, ko prideš v tujino, se je nastaniti. Dve leti sva živela po hotelih. Menjati sva jih morala vsakih 14 dni, ker po enem mesecu te lastnik ni več mogel vreči ven ... Leta 1960 so nama dali na Citroënu za stanovanje 1

milijon frankov brezobrestnega kredita. Kupila sva stanovanje v Garge-lès-Gonesse, zdaj pa stanujeva v hiši v Le Blanc Mesnil.

Jaz, Ida, sem vso svojo delovno dobo delala pri Citroënu. 38 let! Najprej na stroju, potem pa sem vozila viličarja po vsej fabriki. To je bilo veselo, sem šla od kolegice do kolegice.

Jaz, Ciril, sem pri Citroënu zdržal do leta 1970, potem pa sem menjal službe kot srajce. Hotel sem opravljati svoj poklic! Bil sem strugar, pri Citroënu pa so potrebovali samo nekvalificirane delavce. Vsa dobra mesta so bila rezervirana za Italijane. Jezik ni bil problem, poznal sem besedo »tourneur P2«. Ob petih zjutraj sem kupil še vlažen časopis pred tiskarno blizu BHV, pregledal oglase in ob osmih sem že začel delati. V petek sem dal odpoved in v ponedeljek sem bil že drugje. Nikjer me niso vprašali za spričevalo, samo teden dni poskusne dobe. Rad sem menjal zato, da sem prišel do boljšega stroja. Na novem stroju je lažje delati v stotine milimetra, npr. kroglične ležaje.

Po dveh letih sem ugotovil, da ne znam nič francosko. Za šolo ni bilo časa, eno leto po prihodu se nama je rodila Milena, dve leti pozneje Patrick. Domov sva lahko šla prvič šele po enajstih letih, ko sva dobila francosko državljanstvo. Prej smo se s sorodniki dobivali v Sistiani pri Trstu, kjer smo kampirali in bilo je lušno. S statusom begunca se ni smelo iti v nobeno vzhodnoevropsko državo. Midva se za politiko nisva brigala, se je pa politika brigala za nas ... Ko je Tito l. 1970 prišel na obisk v Francijo, so pospravili vse Jugoslovane. Ponoči so jih pobrali in jih odpeljali za en teden na Korziko! Večinoma Hrvate, Dalmatinci so pri Citroënu neprenehoma kritizirali Jugoslavijo. Mi smo tukaj delali, oni so bili en teden »na dopustu«, pa so vseeno dobili plačano!

Leta 1968 je bila v Franciji splošna stavka. Ker nisva znala jezika, sva prišla večkrat pogledat, če je že odprto. Delodajalčevi vohuni so naju opredelili, da sva privrženca levega sindikata CGT, delodajalec pa je navijal, da se vpiševa v njegov sindikat. A midva nisva hotela nobene karte. Če v Jugoslaviji nisva bila v sindikatu, pa še tukaj ne bova. Potem so me pa grdo gledali. In nikakor nisem mogel napredovati, čeprav sem vedno z uspehom položil izpit. Vsakič mi je manjkalo pol točke, ker nisem imel knjižice. Bil sem »na opazovanju«, vohali so za mano in me zastraševali. Tako so delali z vsem tujci. Rekli so: »Magari če greste v CGT, bomo vsaj vedeli, na kateri stran ste!« Ko so me končno poklicali v pisarno, da mi dajo napredovanje, sem se jim zahvalil in dal odpoved! Sit sem bil njihovih igrice. Žensk niso gnjavili s tem. Ko sem odšel, so Idi vsak dan govorili, naj pridem nazaj. Saj sem bil že v Ljubljani visoko kvalificiran, tam nama denarja ni manjkalo. Nisva šla s trebuhom za kruhom. Iz Istre jih je ogromno pobegnilo, odhajali so v Trst. Hotela sva ven, zakaj, je težko reči. Hotela sva na Zahod, na svobodo.

Po letu 1965 so naše mame lahko prišle na obisk k nam v Francijo. Mi pa smo vsako leto hodili v Slovenijo na počitnice. Hči Milena je celo nekaj časa živela v Ljubljani. Tam je naredila en letnik fakultete in se zaposlila pri agenciji Kompas. Ampak ni hotela ostati. Midva tudi ne bi šla nazaj. Sva ugotovila, da naju imajo tam ravno tako za tujca kot tukaj. »O, Francozi so prišli!« rečejo, ko prideva.

Najlepše je to, da sva že toliko let skupaj. V dvoje je vse lažje in se imava zmeraj bolj rada. Še vedno se kličeva *chéri* in še vedno rečem Idi *Mademoiselle*. ●

« PARIS ME MANQUE... »

Po rodu sem iz Prekmurja. Doma na kmetiji smo skromno živeli in ni bilo kakšnih posebnih zgledov, da bi se situacija izboljšala, mene pa je že od majhnega vleklo v širni svet. V Franciji je bila že naša daljna teta. Živela je v Épernayju, delala pa je na posestvu neke francoske plemiške družine. Vedno nas je vabila, naj pridemo v Francijo, da je lepo. Leta 1958 je bilo sicer težko za papirje, a sem vendarle dobila potni list. Z vlakom sem se pripeljala v Pariz natanko 11. novembra, na francoski praznik l'Armistice! Na Gare de Lyon me je pričakala kar Madame la Baronne, tetina delodajalka. Da sva se prepoznali, si je nadela rdeč klobuk! Takoj me je odpeljala domov na avenue Montaigne, kjer so imeli zelo veliko in razkošno stanovanje, menda je bilo osem sob ... Pri njih naj bi ostala do božiča, potem pa naj bi šla naprej v Épernay. Imeli so tri otroke, ki sem jih pazila. Stara sem bila 18 let, hitro sem se naučila francosko in so me kar obdržali. Vsi so bili strašansko prijazni z mano in dobro sem se počutila. Vedno sem imela srečo v Parizu, za prvo novo leto smo že pili šampanjec!

Baronica me je spraševala, če sem žalostna in če imam domotožje. Potem me je neko nedeljo peljala na rue de Sevres k slovenski maši. Župnik je bil g. Čretnik, tam so bili še g. Flis, pa kaplana Stres in Makovec, ki sta v Parizu študirala. Slovenska skupnost je bila številna, bilo nas je najmanj dvesto in srečevali smo se v dvorani poleg kapelice. Pozneje smo se dobivali na rue Saint-Fargeau v 20. okrožju, v bližini župnikovega domovanja. Tako smo se družili in tam sem srečala svoje prijateljice Prekmurke. Pri baronici sem bila še do konca šolskega leta, potem pa sem šla za varuško k drugi družini, malo izven Pariza v Saint-Maur, in ti so me takoj peljali za dva meseca na počitnice na Azurno obalo, v Nico in Cannes.

Pri slovenski maši sem srečala svojega fanta. Nekaj časa sva hodila, potem pa naju je g. Čretnik poročil v cerkvi na ulici St. Fargeau. Ampak je bil problem z dokumenti, ker sama sem sicer imela urejen potni list, mož pa sploh ni imel papirjev. On je doma s Primorske in je ilegalno ušel iz Jugoslavije ... Jugoslovanska ambasada za nas ni izdajala osebnih dokumentov, tako da je moral mož na urad za begunce, ki je bil na avenue Kleber. Tam je bil gospod Djurovič, pri njem je delala tudi Čretnikova nečakinja Minka, in jaz sem morala oddati svoj potni list, da je mož dobil izkaznico.

Mož sam ne more povedati svoje zgodbe, ker ga že malo izdaja spomin. Kolikor vem je Jugoslavijo zapustil leta 1953. Doma je bil blizu Kozine. Med vojaškim rokom je zbolel za pljučnico. Poslali so ga domov na zdravljenje in takrat je s tremi prijatelji pobegnil čez mejo. Njegova dva brata in dve sestri so že bili v Italiji in so šli naprej v Kanado. Tri leta je čakal v zbirnem centru v Trstu. Nazadnje ni smel za njimi v Kanado, ker ga je nekdo zatožil, da je komunist. Nakar sta skupaj s sorodnico ušla iz begunskega taborišča, šla sta na vlak do Ventimiglie in ker nista imela potnih listov, sta morala ponoči peš prečkati mejo do Mentona. Tam sta bila dogovorjena s stricem, ki pa ga ni bilo, zato sta v Nici skupaj ujela vlak za Pariz. Pristala sta v domu za begunce blizu Gare de l'Est, kjer je bilo veliko Slovencev in Jugoslovancev. Takrat je bilo lahko najti službo. Najprej je deset let delal v avtomobilski industriji, pri Simci, nato pri Boschu, nato v veletrgovinah Inno. Našel je

stanovanje in si uredil življenje. Zakaj je odšel? Na Primorskem so se dogajale strašne stvari, pri nas v Prekmurju je bilo čisto drugače. V Primorju je bila huda situacija, pri nas v Prekmurju nismo tako čutili vsega tega, ne med vojno, ne po vojni. Na meji z Italijo pa so komunisti vršili močan pritisk – bila je represija in ni bilo dela.

Skratka, midva sva se poročila julija 1960 v II. okrožju. Nastanila sva se v Bellevillu, ampak takrat ta četrt ni bila tako zanimiva kot zdaj, bila je revna in umazana ... Ko je prišel na obisk znanec, Francoz, je takoj rekel: »Tu pa ne moreta stanovati!« Bil je nepremičninski agent in nama je našel lepo stanovanje na Ile Saint-Louis. Vam rečem, da sem vedno imela srečo v Parizu!

Rodila se nama je hčerka in prvih šest let, dokler ni šla v šolo, sem bila doma, ker nismo imeli varstva. Tu pa tam sem priložnostno delala. Npr. pri peku sem srečala neko rusko princeso, se z njo zaklepetala in potem sem nekaj časa hodila k njim pospravljat. Pozneje sva oba z možem delala v tovarni Bosch na Porte de Clignancourt, v dveh izmenah, od šestih do dveh in od dveh do desetih, da sva lahko pazila na hčerko. Ampak to je bil preveč naporen urnik, čez teden se nisva nič videla in moža je čedalje bolj vleklo domov. Leta 1965 je Jugoslavija razglasila amnestijo, dobili smo potni list in potem smo vsako leto hodili na dopust v Slovenijo. Zato smo si kupili hišo z vrtom v bližini Ljubljane. In odkar je bila ta hiša, je mož čedalje bolj vztrajal, da se vrnimo v domovino. Nazaj smo prišli 14. julija 1972 - spet na francoski praznik!

Po povratku mi je bilo dve leti zelo težko, saj sem zelo pogrešala Pariz. Tam sem bila srečna in obžalovala sem, da sem se vrnila. V Sloveniji so se mi ljudje zdeli grobi in nevljudni, niso imeli pariških manir. Npr. zjutraj, ko sem odhajala v službo, nikakor nisem uspela stopiti na mestni avtobus, ker so se vsi tako nasilno rinili. Ko sem šla po treh letih na obisk v Pariz, sem jokala kot dež! Hčerka je imela 11 let in se je kar lepo vživela v Jugoslaviji, samo pozneje, ko je hodila na obisk k prijateljici v Pariz, nama je očitala, zakaj smo odšli. Moža je že čakala služba na Pošti Slovenije, sama sem šla v Saturnus, kjer so delali dele za Renault in Citroën. Vedno so potrebovali francoščino, tako da sem redno hodila službeno v Francijo. Treba je vedeti, da so bili Slovenci v Franciji vedno zelo spoštovani, dobri delavci, pridni, mirni in zanesljivi.

Zdaj, ko smo že 40 let doma, se imamo v Ljubljani lepo. Imamo hišo z velikim lepim vrtom. Hčerka ima dobro službo, vnuka tudi. Ne vem, če bi se še lahko vrnila v Pariz. Menim, da nam je tukaj zdaj lepše. Rada in velikokrat se vračam v Pariz na obisk, ne vem pa, če bi zdaj lahko živela tam. ●

MILAN MATEJČIČ

*Spontanément, le cœur a envie d'exploser
Car la loi nous interdit de nous exprimer.
Nous devons intérieurement nous souder
Pour mieux nous comprendre et nous supporter.*
iz zbirke *Bonheur et Malheur*

Rojen sem bil 4. 4. 1944 ob 14h na skromni kmetiji v Petrovičih v hrvaški Istri. Doma je bilo sedem otrok, bil sem seveda četrti po vrsti! Zaradi revščine smo se kmalu odselili v Koper. Tam sem se hotel po zaključeni osemletki vpisati v trgovsko šolo, saj sem že imel zagotovljeno mesto vajenca v trgovini Soča v Čevljarski ulici. Vendar mi je bilo rečeno, da bi za vpis na trgovsko šolo potreboval nekakšno potrdilo iz občinske pisarne. In sem se kar štirikrat zglašil v tej pisarni, vedno je bil tam nek drug uradnik, vedno so me spraševali, kako živimo in če sem v partiji ... In ker nisem bil, so mi končno rekli, da ne morem dobiti potrdila, češ da je vajensko mesto že zasedeno. Sem šel vprašat v Sočo, če je res, pa me je trgovec še vedno čakal ... Starši so hodili v cerkev in niso bili člani partije, in tako sem moral v šolo v Maribor za peka. Še ne 19-leten sem se potem odločil, da grem po svetu, ker sem bil razočaran zaradi politike.

V Franciji je bil že en moj bratranec, poročen s Francozinjo, po poklicu mizar. Prišel je na počitnice v Trst, ker v Jugoslavijo kot ubežnik ni imel vstopa. In ta bratranec me je 26. avgusta 1963 odpeljal čez Italijo do Ventimiglie. Tam smo se razšli, ker sam nisem imel potnega lista in vizuma za Francijo. Mene in prijatelja so pustili na nekem hribu nad Ventimiglijo, da greva peš čez mejo v Menton. Tam pa so bili prepadi in mrtve glave tistih, ki so tu padali vanje in umirali, ker so mejo prečkali ponoči in se ni nič videlo v temi po stezah. Bila sva lačna in žejna, potem pa sem se še grdo spotaknil in padel v neko robidovje, pa še čevlje sem zgubil v tisti temi in sva kar lazila naprej, tako da sem imel vse roke in noge polne trnja. Na francoski strani, pri Mentonu, sva se najprej najedla fig, nato naju ustavi policija in naju odpelje na komisariat. Na poti iz avta vidim, da me čaka bratranec na nekem zidku ob cesti, ampak policaji niso hoteli ustaviti in tako sva morala prespati na klopi v celici, grozno lačna. V torbi sva imela še pršut, ampak niti noža niti kruha ... Naslednji dan so naju spustili in sva šla v Nico, da bi se z vlakom peljala do Pariza. Denarja za karto nisem imel, naprosil sem ga tam v nekem parku, ampak ga je bilo dovolj samo za pol poti. V Lyonu me kontrolor zbudi, da izstopim, ker je moja postaja. Jaz se mu zahvalim, grem dol z vlaka, pa na drug vagon hitro spet nazaj gor ... Tako sem prispel v Pariz na Gare de Lyon, in ker mojega bratranca še ni bilo, sem se z zadnjimi fičniki s taksijem odpeljal do metroja Tolbiac, na bratrančev dom. Tam me je sprejela družina njegove žene in prve dni so nama pomagali.

Potem se je začelo novo življenje, zelo težko. Največji problem je bil jezik. In domotožje! Precej let nisem mogel poslušati slovenske glasbe, kar solze so me oblile ... Najprej sem tri leta delal kot pek. Če si imel delo, v tistem času ni bilo problemov s papirji. Ob nočni službi sem se začel šolati ob delu, leta in leta sem vsak večer hodil v večerno šolo. Najprej francoščina, nato izpit za električarja, nato izpit za računovodstvo, diploma za centralno

kurjavo ... Šest let sem delal v 11. okrožju v tovarni čokolade, nato sem položil izpit za taksi in tri leta vozil po Parizu. Vmes sem se poročil z lepo Prekmurko in dobil dve hčeri, zdaj imam že enega vnuka in eno vnukinjo. Vsi redno hodijo na dopust v Slovenijo. Leta 1981 sem dobil francosko državljanstvo in isto leto sem odprl samostojno obrt – električarstvo in renovacije stanovanj. Delal sem sam, uslužbenec nisem hotel, ker če malo zaslužiš, več obdržiš. Kupili smo hišo z vrtom v Savignyu in otroci so bili srečni. Vsako leto grem domov. Če ne grem, mi nekaj manjka.

Že kot najstnik v Sloveniji sem pisal pesmi. Takrat so se vsi delali norca iz mene. Prijatelji so mi rekli, da je zanič. Zdaj pišem pesmi v francoščini. Izdal sem že tri pesniške zbirke: *Bonheur et malheur* l. 2007, *La Longévité réussie* l. 2008 in *L'Alégresse lucide* l. 2014. Žal mi je samo, da nisem študiral, čeprav sem se dobro znašel v življenju, nikoli nisem igral na srečo ali posedal po barih. Jugoslovani so bili včasih na slabem glasu – kriminal, mafija, droga ... Slovenci smo se zbirali pri maši gospoda Čretnika, ki je rekel: »Če vas je sram biti Jugoslovani, pa povejte, da ste Slovenci!« Ustanovili smo društvo, bil sem odbornik in nekaj let celo podpredsednik Društva Slovencev v Parizu. Na začetku je bilo težko obdržati prostore. Prirejali smo vse vrste dogodkov, igrice in veselice, ampak se je dostikrat končalo s pretepom in potem prišla policija. Včasih smo imeli občutek, da nam jugoslovanska ambasada pošilja provokatorje, da nam nagajajo, ker smo bili katoliško in slovensko društvo ter se nismo pridružili drugim jugoslovanskim izseljencem. Nikoli se ni vedelo, kdo je začel, nekdo je vrgel kozarec in ugasnil luč, pa je bil špetir.

Kar je najtežje v tujini: vse moraš začeti znova, življenje je drugačno. Na primer, ko sem delal v tovarni, sem vprašal, kdaj bo sestanek, pa so mi rekli: »Ne, tukaj ni sestankov, tukaj se samo dela!« Zdaj imamo srečo, da imamo svojo slovensko ambasado, da vsaj dobimo odgovor. Jugoslovanska ambasada nam ni nič pomagala. Zafrkavali so nas, ker nismo služili vojske. Najbolj sem vesel, da sem objavil svoje knjige, zadovoljen sem s tem, kar sem naredil v življenju, in vesel sem, da sem tukaj. Nikoli si ne bi mislil, da bo v Sloveniji kdaj demokracija! Ko sem bil mlad, sem enkrat nekaj rekel, pa so mi takoj zagrozili: «A hočeš, da te odpeljemo?» Bilo je veliko izdajalcev. En sosed se je po maši pritožil, da noče graditi združnega doma, nekdo ga je prijavil, in namesto, da ga kličejo na policijo, so ga povabili v gozd, kar tam na en most ob dveh ponoči, posvetili so mu v obraz z baterijami, on pa njih ni poznal, in zahtevali so, da jim začena poročati. Ali pa so koga zaprli, potem pa so javili družini, da je naredil samomor. To me je prepričalo, da grem raje v svet. Zdaj se govori samo o kočevskih žrtvah. Nas pa je UDBA zastraševala celo v Franciji. Dva sta me pritislila ob zid na poti iz službe, naj povem, kaj počnejo moji rojaki. To je bilo grozno, med nami je sejalo strah in nezaupanje. Celó v društvu smo se včasih bali govoriti med seboj.

Društvene prostore smo imeli na Rue Gutenberg, slovensko mašo pa na Rue de Sèvres. Veselice smo imeli vsake toliko v 13. okrožju, v 15. okrožju je bilo stanovanje katoliške misije ... Pred 30 leti smo kupili Slovenski dom. Prispevali so izseljenci iz vsega sveta, mi smo vsi delali na tem domu, vsak je nekaj znal, to je bilo zelo veselo. Zdaj so ljudje bolj razvajeni, hitro se užalijo. Včasih se nismo toliko ozirali na to, kaj kdo reče, ker smo bolj potrebovali družbo.

Ko sem bil še dojenček, leta 1944, star sem bil šele nekaj mesecev, sta teta in mama izobešali rjuhe za znak, da ni nevarnosti Nemcev. Na ovčjih trebuih so v volni skrivali pošto in kurirčki so ovce gnali tja, kamor je bila pošta namenjena. Vsi so sodelovali proti okupatorju. Potem je teto nekdo izdal, Nemci so prišli, da bi jo odpeljali, mama pa ji je hitro dala dojenčka (mene) v naročje in ji rekla, da naj joka. In to ji je rešilo življenje. Nemci so se usmili »mlade mamice« in je niso odpeljali.

A si lahko mislite, moja rodna vas Petroviči je samo 35 km od Jadrana, tam med Pazinom in Buzetom, pa moji predniki nikoli niso prišli niti do morja, jaz pa kar v Francijo! ●

MAJDA IN MARJAN BUTINAR

MAJDA:

Prišla sem za kratek čas, da malo zaslužim, potem pa sem spoznala moža in ostala tu. Doma sem iz vasi Pregarje, to je v Brkinih, blizu Ilirske Bistrice. Z mamo in bratom smo živeli v hiši brez zemlje. Očeta sem izgubila mlada. Komaj 10 let mi je bilo, ko se je po nesreči utopil. Polbrat po očetu je odšel v Francijo že pri 17-ih, brez potnega lista. Dopisovala sva si in vedno me je vabil. Ker nisem imela dela, sem šla. Mislila sem, da samo za nekaj mesecev. To je bilo leta 1966, imela sem končano osemletko in tečaj šivanja. V Franciji sem takoj dobila delo. Začela sem v konfekciji, končala pa v tovarni čevljev. Vmes sem dobila otroke in nekaj let nisem hodila v službo. Tovarna čevljev je bila na Bellevilleu, potem smo se preselili v 11. okrožje. Zaprla se je l. 2002. Pozneje sem bila invalidsko upokojena zaradi bolečin v vratu. Odkar sva z možem v pokoju, živimo 200 kilometrov južno od Pariza, blizu mesta Bourges.

Jugoslavijo sem zapustila oktobra 1966, ravno ko so začeli izdajati potne liste. Imela sem garantno pismo od polbrata, ki me je na začetku vzel k sebi. Ko sem dobila službo, sem se preselila v hotel. Potem sem srečala bodočega moža in skupaj sva stanovala v 20. okrožju. Mož je bil bratov prijatelj. Moja zgodba ni nič posebnega, njegova je bolj zanimiva, on je prišel peš v Francijo. Ko smo bili mladi, smo vedno hodili k slovenski maši in na veselice. Bilo je veselo, otroci so tekali med nami, bilo jih je skoraj več kot odraslih. G. Čretnik je našel dvorano, na koncu so se vedno stekli in potem se je jezil, ker zaradi razbijanja ni mogel dobiti dvorane. Poročila sva se leta 1968 v Nantesu. Zaradi moževe službe smo se veliko selili. Na poroko sta prišla g. Čretnik in g. Kavalar, duhovnik s severa. Tudi ko smo stanovali v Calaisu in je šel sin k birmi, je prišel g. Kavalar. Sin Jadran, ki je nekaj let hodil na dopolnilni tečaj slovenščine na veleposlaništvo, je po izobrazbi pravnik in živi v Rouenu. Hčerka Natalie pa živi tukaj z nami. Vnuk ima že 27 let, vnukinja pa še študira.

Najlepše v Franciji mi je bilo, ko sem hodila na delo. S sodelavci in sodelavkami smo se dobro razumeli. Bilo jih je vseh sort – Arabci, Portugalci, lastnik pa je bil arabski Jud. Obiskovala sem jih še po tem, ko zaradi krčev in vratu nisem mogla več delati. Najhuje je bilo na začetku. Prvo leto sem imela hudo domotožje. Domov nisva mogla, ker mož ni opravil vojaške obveznosti. Pozneje smo hodili na obisk, dokler je bila mama. Zdaj imamo

hišo na Štajerskem, blizu Celja, kjer si jo je zgradil tudi brat. V Brkinih nimam nikogar več, samo še pokopališče.

MARJAN:

Pišem se Butinar, po slovensko Marjan, po francosko Marc. Ko sem leta 1975 vzel francosko državljanstvo, sem si dal skrajšati ime. Jugoslavijo sem ilegalno zapustil l. 1963, takrat ni bilo govora, da bi nam kdo dal potni list. Doma sem iz Ilirske Bistrice, rojen pa sem na Pregarjah, kjer je doma moja žena. A spoznala sva se šele v Parizu!

Na Pregarjah sem živel samo prvih 8 dni, potem je morala mama bežati, ker so prišli Nemci in zažgali hišo. Oče je bil v partizanih. To je bilo oktobra 1943, takoj po italijanski kapitulaciji. Nemci so materi rekli: »Poberite otroke in pojdite.« Vzela je svoje tri otročičke, štiriletnika in komaj rojena dvojčka ter se zatekla na dom svojih staršev v Ostrovido. Strica so deportirali v taborišče, kjer je umrl. Maja 1944 je spet prihrumela nemška vojska in tokrat zažgala celo vas. Cele Pregarje so zgorele. Teta je bila kurirka in je skrivala partizanska pisma v zibelko, v kateri sva spala z bratcem. Hvala bogu Nemci niso dvignili dojenčkov. Nikdar se nismo vrnili v rodno vas. Po koncu vojne se je družina nastanila v Ilirski Bistrici. Oče je bil železničar in mama gospodinja. Kruha nismo imeli vsak dan. Vsi trije bratje smo se izšolali za poklice. Prvi brat je umrl že pri 20-ih letih: v delavnico so prinesli staro bombo, ki jo je razneslo in ga je ubilo. Drugi brat je šel v Nemčijo, jaz pa v Francijo.

Namenil sem se v Nemčijo, a treba je bilo iti preko Francije. Primorci nismo mogli čez Avstrijo, ker so nas Avstrijci vračali v Jugoslavijo, Italijani pa ne. Tako smo šli v Nemčijo preko Italije in Francije, a do tja nisem nikdar prišel. Slučajno sem naletel na prijatelje iz Ilirske Bistrice, ki so prišli v Pariz že kakšno leto pred mano. V dveh, treh dneh sem dobil delo in zdaj sem tukaj že 53 let. Po poklicu sem elektromehanik in delal sem povsod po Franciji – gradili smo električne centrale, tudi nuklearke. Zaposlen sem bil pri kooperantskem podjetju, ki je delalo za EDF. Zadnja leta, ko je lastnik umrl in se nas je znašlo 600 brezposelnih, sem postal samostojni podjetnik. Vse skupaj imam 47 let delovne dobe.

Zdaj gremo vsako leto po štiri do pet mesecev na Štajersko. Pred dvema letoma sem se skregal s policijo in sem vrnil slovensko osebno izkaznico. So mi rekli, da sem tujec! Pokazal sem slovenske dokumente, pa so me zavrnil, češ, da je avto francoski in da sem Francoz. Kazen za tujce je višja kot za Slovence. Jezilo me je, ker je policaj spustil tri slovenske avte, mene je pa ustavil. Povedal sem, da sem Slovenec in da imam hišo dva kilometra stran, on pa mi je rekel, da sem tujec. Zato sem šel na občino in sem dal osebno nazaj. Če sem tujec, je ne potrebujem. V Franciji sem tujec, bom pa še v Sloveniji, saj sem že navajen.

Kako sem odšel iz Jugoslavije? Peš! Trije fantje smo bili, potnega lista nismo imeli, vzeli smo svoje stvari in šli. Mejo smo prečkali blizu Kopra, od Trsta do Ventimiglie z vlakom, potem čez mejo zopet peš. V Mentonu nas je prijela francoska policija, zadržali so nas, dokler niso ugotovili, čigavi smo, potem pa naprej v Nico in Pariz. Vojaščine nismo opravili, zato smo imeli status političnih beguncev. Leta 1973 sem prosil za jugoslovanski potni list in tri mesece pozneje so poslali odgovor z občine Ilirska Bistrica, da če želim potni list, naj pridem ponj ... Bratu v Nemčiji pa so ga dali brez problema. Mene so imeli na piki na

vojnem odseku in na policiji, ker sem bolj sitne sorte. Na jugoslovanski ambasadi sem se sprl, lepo sem jim povedal, kaj mislim, pa so me vrgli ven. Tja nisem šel nikoli več. Šest mesecev pozneje sem dobil francoske dokumente in potem sem hodil v Jugoslavijo na dopust kot Francoz. A med 1975 in 1986, enajst let, me je čisto vsakič, ko sem prišel, na domu obiskala policija! Vsakič so me spraševali, zakaj sem emigriral, zakaj sem vzel francosko državljanstvo itd. Grozili so mi, da me bodo zaprli, če ne bom tiho! Leta 1975, prvi dan, ko sem prišel po 12 letih odsotnosti – prispeli smo ponoči z avtom – se zjutraj zbudimo in policijski avto že čaka pred hišo! Oni so vedeli, da sem prišel, še preden sem se zbudil! Miličnik je sedel v avtu, ni me hotel vreči iz postelje. Povabil me je na občino, naj pridem po svoj potni list. Pa sem odvrnil, da ga zdaj več ne rabim, ker imam francoskega. Kot politični begunec sem čisto lepo živel v Franciji. Samo, ko so mi odklonili jugoslovanski potni list, sem pač vzel francoskega ...

To mi je potem še kako prav prišlo, ker sem kot francoski državljani lahko delal na nuklearkah. Za takšno delo si moral imeti državljanstvo, pa še en mesec preverjanja. Potem smo se selili po Franciji in nismo več imeli stika s Slovenci. Kar malo smo pozabili slovenščino. Še doma je nismo več govorili. Moj sin Jadran jo je do 13. leta govoril tekoče, potem so se mu pa v šoli sošolci smejali, češ da je tujec, in ni hotel spregovoriti niti besedice več. Popolnoma je odklanjal materni jezik. Niti v Slovenijo ni več hotel z nami na dopust. Pozneje je šel zdoma in je sploh pozabil. Ko je bil starejši, se je spet želel naučiti in je hodil na tečaj na veleposlaništvo. Predlagal sem mu, naj gre v Slovenijo študirati, pa ni želel. Hčerka razume in govori, sin pa skoraj nič. Zdaj je prepozno.

Sicer čisto lepo živimo, če nam bodo le dajali pokojnino do konca. S socialisti se nikdar ne ve. Komunistov pa nisem maral že v času Jugoslavije. Tri mesece pred maturo bi me skoraj vrgli iz šole, ker sem rekel, da sem proti komunizmu. Teorija na papirju je čisto v redu, v resnici je pa nemogoče, ker vsak človek je sam zase egoist. Ravnatelj me je branil in mi je prišepnil, naj dam mir do konca šolanja, potem pa naj grem v tujino, sicer me bodo zaprli. Trdili so, da obstaja samo delavski razred. Pa sem vprašal profesorja za politično vzgojo: »Zakaj ima potem vlak tri razrede? Jaz revež lahko kupim samo karto za III. razred, vi, ki imate pa dobro plačo, pa greste v I. razred.« In direktor si za svojo plačo lahko kupi 20 zrezkov, jaz pa nobenega ... V Ilirski Bistrici me je policija dobro poznala, ker če mi je miličnik govoril srbohrvaško, sem šel kar naprej, kot da ga ne slišim ... Če si v Sloveniji, govori slovensko, pa se bova razumela. Zato so me večkrat prijeli in odpeljali na postajo, da so mi tam povedali po slovensko. Mi smo bili precej trdovratni tam na Primorskem. Že z Italijani smo imeli dovolj problemov. Če se le da, ne grem nikoli čez Italijo. Hišo na Štajerskem smo kupili šele, ko je bila Slovenija, če bi bila še vedno Jugoslavija, je ne bi. Ne bi hotel, da policija stalno teka okoli mene. V času Jugoslavije Primorci nismo bili nikdar pravi Jugoslovani, zmeraj so nas imeli za na pol Italijane. Stalno so nam očitali, da smo se poitalijančili. Na Štajerskem je bilo že v 60-ih letih vse drugače – zlahka so dobili potne liste, da so šli služiti v Nemčijo. Primorci smo morali pa vsi na skrivaj proč in smo bili politični begunci. Štajerci so lahko vsa leta hodili domov na dopust, mi pa se dolga leta nismo smeli vrniti na obisk k družinam.

V Franciji mi v petdesetih letih nihče ni rekel, da sem tujec – tu so bolj olikani. Prej smo se imeli namen za stalno vrniti v Slovenijo, potem pa sem rekel, da to pa ne. Rojen sem v

Sloveniji, vedno sem bil za Slovenijo, leta 1992 sem takoj vzel slovenski potni list, potem ti pa čez 20 let rečejo, da si tujec. In to ljudje, ki se nikoli niso premaknili iz Slovenije, ki ne vedo, kaj je to tujina in kako je, če si tujec. ●

KARLO VIČIČ

Rojen sem v Zarečici pri Ilirski Bistrici, 2. novembra 1944 – na dan vseh vernih duš. Doma je bila srednje velika kmetija in sedem otrok. Bil sem peti po vrsti, po treh sestrah, tako da so me bili veseli in vedno sem imel občutek, da me imajo radi. Ko je bila mama noseča z mano, sta se s prijateljico dobili v Ilirski Bistrici. Med potjo sta srečali kaplana Melhiorja Goloba, mama se je zaklepetala z njim, prijateljica pa je odhitela naprej in hip za tem je tja padla bomba. Američani naj bi bombardirali Nemce, pa je vedno padlo na civiliste. Če se mama ne bi ustavila, bi bila tudi ona na mestu mrtva in z njo jaz v trebuhu ... Imela sva učinkovite angele varuhe. Na kmetiji sicer ni bilo denarja, za jesti pa vedno dovolj, lačni nismo bili nikoli.

V osemletko sva hodila že skupaj z mojo bodočo soprogo Ano, bila je kakšen razred za mano. Nato sem končal trgovsko šolo v Izoli in se zaposlil v trgovini Metal v Ilirski Bistrici. Želel sem si nadaljevati študij na višji komercialni šoli v Mariboru. Vendar je direktor odklonil, ker nismo bili v partiji. Kmetje nismo bili nikoli rdeči. Ko sem prejel prvo plačo, sem se kar začudil, kako pičila je. »Za tak denar pa ne bom delal,« sem si rekel in se namenil iti v Nemčijo za zaslužkom. Znanec iz vasi pa me je navdušil, da greva raje v Francijo. Tam je poznal nekoga, ki nama je poslal izredno natančen načrt, kako prečkati italijansko-francosko mejo. Opisal je, kje so ogoreli borovci, ker v Provansi večkrat gori. To je bilo zelo koristno, ker se je na tej meji ubilo mnogo ljudi, tako nevarno je bilo.

Bilo je leta 1963. Odločila sva se, da odideva po shodu v naši vasi, ki je bil 4. maja na dan svetega Floriana. Nekaj dni pozneje sva odšla, ampak sva se že v Divači obrnila nazaj. Tako naju je bilo strah, da naju vsi vidijo in da vsi vedo, po kakšni poti sva namenjena. 19. maja sva pa zares odšla, tokrat čez Kozino, čez Krvavi potok, kakšnih 20 kilometrov peš, venomer v strahu, da te ne dobijo. Zvečer sva prispela v okolico Trsta, deževalo je in prevedrila sva v lopi na nekem vrtu. Zjutraj pa na železniško postajo. Denar za karte sem iztržil pred odhodom s prodajo kolesa. Kolo je bilo takrat draga stvar. Kupila sva karte do San Rema. V San Remu sva vzela taksi, da naju zapelje čim bliže meji. Taksist je že vedel kam, nisva bila ne prva ne zadnja s tako prošnjo, še pokazal nama je pravo smer. Peš sva šla naprej in v Mentonu naletela naravnost na vrt nekega policaja. Odpeljal naju je na komisariat, kjer sva prespala. Ko sva povedala, da želiva v Pariz, je rekel, naj vzameva avtobus do Nice in potem vlak, samo da naju ne vidi več.

V Parizu sva prišla na Gare de Lyon. Imela sva naslov prijateljev, ki so živeli v Courbevoie. Na metroju so nama pomagali. Takoj so opazili, da sva tujca. Postaja Pont de Neuilly, potem pa peš čez Seino, naslov je bil 34 rue des Anciens combattants, še zdaj pomnim. Šlo je za hotel z gostilno, ki sta ga imela Tone Pečenko in njegova žena Marguerite. Tam

je stanovalo 10 ali 15 Slovencev. Od začetka ni bilo proste sobe, k sebi me je vzel Peter iz Pregarja. Vsi fantje so bili iz naših krajev. Bil je pleskar in dobra duša, a vse, kar je zaslužil, je zapil. Vsem Slovincem, ki so si delali hiše, je pleskal napol zastonj. Razgledoval sem se za delom, pa nisem takoj našel. Neko nedeljo nas je Franc Penko povabil na kosilo v naselje pri cementarni v Cormeilles-en-Parisis, kjer je bilo tudi veliko Slovencev. Pogostil nas je z jagenjčkom in vsemi vrstami prekajenega mesa, zelo imenitno. On mi je svetoval, naj se vpišem na Alliance française, da se dobro naučim jezika. Za begunce je bil tečaj zastonj, hodil sem do 3. ali 4. stopnje, igrali smo tudi igrice. Na to šolo imam lep spomin. Študentje so bili z vsega sveta, bilo je zelo prijetno in zanimivo. Potem sem dobil službo v Courbevoie, v novi tovarni, ki je izdelovala avtomobilske dele. Hitro sem se priučil izdelave po načrtu. Tam bilo je veliko Bretonk, ki sem se jim smilil tako mlad in brez družine. »Le kdo ti šiva nogavice in kdo ti kuha?« so me spraševale. One so bile ravno tako emigrantke kot mi, za Bretonce je bil Pariz tujina. Na Ile de la Jatte pa sem hodil igrat košarko. Tam me je opazil trener košarke v Puteauxu in me je povabil v svoj klub. Igrali smo po vseh prestižnih dvorinah v Parizu in okolici.

Maja 1967 sem se poročil. Z Ano sva si dopisovala in za novo leto 1966 sem jo povabil v Pariz. Poročil naju je g. Čretnik v cerkvi na St. Fargeau. Ohcet sva imela pa v Bruslju! Takoj po obredu smo šli vsi tja z avti, ker je imel brat od Lojza Vidmarja tam gostilno. V slovensko društvo sem bil včlanjen po prihodu v Francijo in bil podpredsednik od 1982 do 1987. Leta 1964 smo že igrali dramsko igro z Minko Blachon, Drenikom in drugimi. Predstavo smo imeli celo za Slovence v Méricourtu.

Službo sem dobil v firmi za železne konstrukcije in začel delati na terenu. Z Ano sva odšla v Nantes, kjer so bili že Butinarji. V Nantesu smo gradili termocentrale. Tam se nama je rodila Nataša. Potem smo se vrnili v Pariz, kjer sem delal v isti stroki za drugo podjetje. Lastnik je imel rad Slovence, ampak je nenadoma umrl v prometni nesreči in smo se vsi znašli na cesti. Leta 1978 sem bil torej brezposeln in sem se vpisal na tečaj za francoščino in matematiko. Takrat sem zaslužil več, kot če bi hodil v službo. 90 % plače in vsi stroški šolanja so nanesli skupaj 110 %! V teh desetih mesecih sem uredil novo stanovanje v Alfortvillu, potem sem se naveličal in šel na Ponticelli vprašat za službo. Ko me je direktor zagledal, je vzkliknil: »A šele zdaj si prišel?« Zaposlil me je samo zaradi tega, ker sem bil na dobrem glasu, čeprav ni nikogar potreboval. Tu sem bil potem *chef de chantier* do 2005, montirali smo atomske centrale in rafinerije. Delal sem tudi v Švici in Nemčiji. Vodil sem vsakoletno montažo slovitega poletnega festivala v »Palais des Papes« v Avignonu. Žena se mi je včasih pridružila za vikend in tako sva si ogledala skoraj celo Francijo, Švico, Nemčijo ...

Zakaj sem odšel? Ti razlogi so vedno mešani. Seveda sem šel v tujino zaradi zaslužka, ampak zaradi politike v Jugoslaviji se nisem mogel naprej šolati. Z Ano sva si ob poroki sicer rekla, da ostaneva eno leto. A nikoli ni bil pravi čas za povratek in evo, še zdaj sva tukaj. V Franciji mi je v primerjavi s Slovenijo najbolj všeč, da greš lahko kamor hočeš, da si obenem poznan in nepoznan. V Sloveniji se vsi preveč poznajo med sabo.

Najtežje mi je bilo in mi je še zdaj, da nisem mogel pomagati staršem. Želeli so si, da bi nekdo prevzel kmetijo, pa od sedmih otrok ni nihče ostal doma. Sam sicer nisem bil predviden za to, to bi moral biti najmlajši brat. Tudi on živi v Franciji. Enkrat je šel sicer nazaj, pa se

mu ni izšlo. Obžalujem, da so starši težko preboleli moj odhod. Anini so vsaj vedeli, da gre, moj odhod je bil pa res krvoločen, kar čez noč sem izginil. Kot politični begunec se dolgo nisem mogel vrniti domov. V enem obdobju sem šel samo do Opčin in tam smo se dobivali s sorodniki. Leta 1977 pa dobim telegram, da je očeta kap! Jaz pa v Franciji brez potnega lista! Jugoslovanski ni bil veljaven, ker nisem opravil vojaške obveznosti, francoskega sem pa šele čakal ... Kakorkoli že, odšel sem obiskat očeta v bolnico z enkratno in enosmerno prepustnico za Jugoslavijo. Ampak smo se grozno bali, da ne bom smel nazaj v Francijo. Oče je avgusta tistega leta umrl. Meni pa so na občini na Ilirski Bistrici šli na roko in mi izdali potni list. Kmalu zatem sva dobila še francosko državljanstvo. Zdaj, ko smo v pokoju, smo čedalje več doma. ●

SLAVI NESA

Imela sem 18 let in ravno sem maturirala na gimnaziji. Z mamó sva živeli v Ljubljani, na Nazorjevi ulici. Vpisala sem se na administrativno šolo in da nekaj zaslužim, sem delala na Narodni banki Slovenije. Ampak v banki mi je bilo dolgčas. Želela sem si delat v turizmu, a za to moraš znati dosti jezikov. V ta namen sem se namenila za eno leto v Francijo in za eno leto v Anglijo, da se dobro naučim francosko in angleško. Moj pravi bratranec je živel v Parizu, poročen je bil s Francozinjo in prosila sem ga, naj mi pomaga. Nune iz ulice Duroc so mi našle družino s tremi otroci in tako sem konec leta 1964 prišla v Pariz kot *fille au pair*. Šolala sem se na Alliance française, stanovali pa smo na rue de Clignancourt. Starši so bili zelo prijazni in z otroci smo se oboževali. Na začetku vsakega meseca, ko so mi dali skromno plačilo, sem šla naravnost v Galeries Lafayette po nakupih, kjer sem zapravila vse, kar sem zaslužila.

Po šestih mesecih bivanja tako ravno spet prihajam iz Galerie Lafayette, ko pri mizi bara na Chaussée d'Antin zagledam fanta, ki mi je bil všeč. Prečkala sem ulico, da ga bolje vidim. Odšla sem naprej po pločniku, on pa je že plačal in prihitel za mano. Bil je mlad Francoz po poreklu s Korzike. Takoj me je peljal na sprehod v Jardin d'Acclimatation in ves popoldan sva preživela skupaj – jaz sem imela prosto, on pa je naslednji dan odhajal v Rusijo za tri tedne. Ob odhodu mi je naročil, naj ga ob povratku nujno pridem pričakat na Gare de l'Est. Ker me ni bilo, me je potem poiskal pri družini, kjer sem stanovala. Takrat ni bilo mobilov, tako kot danes. Naslednje pol leta sva se dobivala, nato sem se vrnila v Ljubljano. Francis se je tisti čas zdravil v Alpah. Pregovarjal me je, naj ostanem z njim, ampak meni se je mudilo domov, ker sem pogrešala svoje prijatelje in prijateljice, s katerimi smo se vedno odlično zabavali. Vseeno sem ga pred odhodom še obiskala v Alpah in sem zaradi tega vlekla tistih mojih pet gromozanskih kovčkov prek Ženeve in Lausanne na vlak proti domu.

Komaj sem se dobro ustalila, doma sem bila dober mesec in ravno sva se za Božič z mamó odpravljali na obisk v Srbijo k njeni družini, ko na predvečer najinega odhoda zazvoni zvonec in na vratih je bil ... kdo drug kot Francis. Kar brez prtljage je pobegnili iz alpskega zdravilišča! Bil je še mladoleten, v Franciji je bila takrat polnoletnost pri 21-ih. Njegovi starši so ponoreli, ker sploh niso vedeli, kam je izginil. Saj je prej očeta vprašal, če gre

lahko k meni na obisk, ampak oče ni hotel nič slišati o tem, zato je Francis pobegnil kar na svojo roko. To je bil filmski pobeg iz zdravilišča, fantje so mu pomagali z navezanimi rjuhami ... In ker je imel pri sebi samo osebno izkaznico, ne pa potnega lista in vizuma, se je v Jugoslavijo pretihotapil. Na Simplon Expressu se je v Trstu skril v vagon za premog in je ven zlezel šele v Sežani! Obratni begunec, bi rekli danes, naši so se tihotapili ven, on pa noter ... Potem je morala moja mama, ki je imela dobre zveze, urejati, da se je lahko vsaj vrnil – to je bilo vse zelo komplicirano.

Preden je odšel, sem mu morala obljubiti, da pridem za njim v Pariz. Čez nekaj časa je prišlo pismo, da je vse urejeno, da naj pridem in da so mu starši dali stanovanje, kjer se lahko nastaniva. »Se dobiva v Ženevi,« je napisal. Res me je pričakal na železniški postaji s poročnim prstanom, ki sva si ga svečano izmenjala na mostu nad reko Rono. Vendar se je izkazalo, da vse tisto s starši in stanovanjem ni bilo res. Jaz pa tudi nisem mogla več nazaj ... Nastanila sva se v Parizu, ampak njegov oče se ni strinjal s tem. On bi raje videl, da se njegov sin poroči s kakšno primerno Korzičanko ... Zato so mi nune spet našle družino, h kateri sem šla za *filles au pair* do konca šolskega leta. Med počitnicami sva šla skupaj v Ljubljano, ampak kmalu zatem se je moja mama poročila na Švedsko in nisem imela več doma v Sloveniji. S Francisom sva se dokončno nastanila v Parizu, začela sem delati v banki (*spet!*), Francis pa je dokončal študij na Beaux-Arts. Starši so se počasi sprijaznili s situacijo – čez dve leti sva se poročila in dobila dve hčerki – bili so veseli vnukinj in so me sprejeli za snaho. V različnih bankah sem se potem dolgočasila še dokler nista hčeri odrasli. Potem se mi je odprlo na poklicnem področju: dobila sem čudovito službo v javnem zavodu »1% pour le logement«, ki je skrbel za stanovanja delavcev, ki so jih odpustili. To je bilo delo socialnega značaja, delala sem z ljudmi in sem z izrednim veseljem ter predanostjo opravljala svoj posel.

Jugoslavijo sem zapustila izključno zaradi ljubezni. In ta ljubezen zdaj traja že 50 let! ●

JANEZ AVSEC

Doma sem iz Dovža pod Gorjanci. To je zdaj lepa in lepo urejena vas. Ko smo mi odhajali, je bila vse staro. K maši smo hodili v Stopiče, kjer je doma Jože Šimc. Poznali smo se že od doma.

Odšel sem novembra 1964, ko sem imel 18 let. Prej sem bil tri leta vajenec, izučil sem se za kolarja. Naredil sem pomočniški izpit in si naročil moško obleko. Mislil sem jo plačati s prvo plačo, pa sem moral vzeti kredit za tri mesece ... Strašno sem bil razočaran! Ravno takrat se je iz vojske vrnil Ivan Klobučar in nas navdušil, da gremo. Šli smo čisto na slepo, imeli smo samo naslov od Lojza Saksida v Parizu. Bilo nas je pet fantov. V Ljubljani smo si kot otroci nakupili čokolade in napolitank ter se z avtobusom odpeljali do Kozine. Od tam naprej pa peš proti Trstu. Nekaj časa hodimo, noč je že padla, začnemo jesti napolitanke in se na ves glas smejemo. Pa zaslišimo: »Stoj!« Bili smo čisto na meji, namesto da bi bili tiho kot miši! Odpeljali so nas do karavle in dobili smo 14 dni zapore zaradi begunstva. Kot zaporniki smo delali na gradbišču blizu Povšetove. Golobiča so izpustili, ker je bil še mladoleten.

Po odsluženi kazni smo šli v gostilno Tišler, si privoščili obilno kosilo, namesto plačila pa pobegnili ... Saj smo dva tedna delali zastonj! Potem pa smo šli z avtobusom naravnost do Kozine in srečno čez mejo v Trst. Blagajničarka, ki nam je prodala karte za Ventimiglio, je bila Slovenka. Lepo nam je povedala kam in kako. Presedali smo v Genovi, midva s Klobučarjem, Kobe Vinko, ki je zdaj v Nemčiji, in Kobe Alojz, ki je zdaj v Avstraliji. V čakalnici v Genovi sva midva s Klobučarjem sedla na eno stran, Vinko in Alojz pa na drugo stran. Zaspim in nenadoma me Klobučar zbudi: »Policija!« Legitimirali so najina prijatelja, ki seveda nista imela papirjev. Zato sva jo ucvrla stran in ko je pripeljal naslednji vlak, sva hitro skočila gor. Kobetova so odpeljali na policijo in naprej sta šla šele naslednji dan. Tako smo se izgubili. Midva sva nadaljevala do Ventimiglie, Mentona in Nice, nato naprej v Pariz. Onadva sta v Nici dobila delo za nekaj mesecev, potem pa sta odšla v Nemčijo.

Do Nice sva prišla brez problemov, tam pa nama je zmanjkalo denarja za vlak v Pariz. Zato sva splezala na streho vagona in se zavlekla na tisto strehico, ki pokriva prehod med dvema vagonoma, izredno nestabilno. Tam gori sva se skrila in sva se vozila celo noč! Ko sva zjutraj prispela na Gare de Lyon, sva se bala kontrole pri izstopu. Sedla sva za mizo v baru na postaji ter naročila čaj in rogljičke. Pokazala sva, kar so imeli drugi na mizi, ko bi morala plačati, pa sva spet pobegnila, saj fičnikov itak nisva imela več. Hodila sva po tračnicah in splezala čez zid, da sva prišla ven iz postaje. Kam pa zdaj? Klatila sva se po Parizu in našla star zapuščen avto, v katerem sva se utaborila. To je bil najin prvi dom.

Prijatelj je poznal Saksido. Neko nedeljo zjutraj hodiva po ulici Rivoli in naletiva na gnečo, ker je uhajal plin. Gasilci, policija, zijala ... Greva naprej, ko me zagrabi in reče: »Zdi se mi, da sem videl Saksido!« Obrneva se nazaj in res je bil on – tam blizu je stanoval. Plačal nama je kosilo in naju peljal do župnika na ulico Gutenberg. Tam so bili g. Čretnik, g. Lavrič in pater Stanisav. Ta nama je iskal delo in za prijatelja je takoj našel službo v tovarni zdravil v 15. okrožju.

Prijatelj torej naslednje jutro vstane in gre prvič na delo. Na poti v službo vidi mlekarski tovarnjak in izmakne steklenico mleka – lačni smo bili ves čas. Pri tem ga zaloti policaj. Dobil je 28 dni zapora in izgon! Res prehuda kazen za liter mleka. Ni imel sreče. Potem sem šel jaz delati namesto njega. Pozneje sem preko ljudi, ki sem jih spoznal pri slovenski maši, dobil službo v mizarski delavnici na Montrougeu. Tam sem ostal 15 let.

Tudi ženo sem spoznal pri maši. Še danes me zafrkava: tistega dne sem prišel pozno v cerkev in ko sem pokleknil, sem jo zagledal in pozabil vstati! Kar klečal sem in jo gledal, dokler mi ni ona sama pomignila, naj vendar vstanem. (*Tako kot Prešeren, ki je v trnovski cerkvi zagledal Primicovo Julijo! op. p.*) Ona je Prekmurka iz Velike Polane, iz daljne rodbine Miška Kranjca. Njeni bratje in sestre so tudi po svetu: eden je v Münchnu, dve na Dunaju, samo ena je ostala doma. Moja je bila tukaj na obisku pri teti in je nameravala naprej v Kanado. Ko sva se spoznala, je pozabila na Kanado ... Strašno sva bila zaljubljena. Kakšno leto sva živela skupaj, ko so njeni izvedeli, da živi s fantom »na črno«. Potem je bila pa kriza. Poročil naju je pater Bogdan leta 1967, za pričo je bil Golobič. Najprej sva kupila stanovanje v 11. okrožju, pozneje pa hišo z vrtom v Clamartu, kjer živiva še danes. Žena je naredila lepo kariero pri Thomsonu. Rodila sta se nama otroka: sin leta 1968, hčerka pa leta 1973. Otroka sta imela verouk ob sredah s sestro Cirilo, ki zdaj stoletna živi v domu

blizu Versaillesa. Sin je šel po mojih stopinjah, zdaj je mizar v Nici. Njegova dva partnerja sta oba iz »našega« konca: Hrvat in Madžar druge generacije.

V Slovenijo sem se lahko vrnil šele leta 1972. Odločil sem se, da zaprosim za francoski potni list, da bom lahko z otroki hodil domov k starim staršem. Pri nas doma je bilo 7 otrok, jaz sem najstarejši. Ko sem odšel, so bili v skrbeh, ampak za kmetijo je bilo poskrbljeno. Mi smo v Dovž hodili vsako leto. Sin dobro govori slovensko, hčerka pa malo manj.

Najtežje v tujini je, da vse prijatelje pustiš doma. Da moraš vse začeti znova, niti jezika ne znaš. Hodil sem na Alliance française. To mi je prišlo prav, ko sem l. 1981 dal odpoved zaradi spora z delodajalčevim sinom in odprl svoje mizarstvo v Cachanu. Kot samostojni obrtnik moraš znati pisati. V Franciji mi je najbolj všeč, da lahko vsak dela, kar hoče. In nihče te ne vpraša po spričevalih. Pokažeš, kaj znaš, pa je. V Sloveniji sem bil pri mojstru na hrani in stanovanju, a plače mi ni dal niti dinarja. Nikoli nisem obžaloval, da sem odšel. Tu se mi je odprlo.

Še ena stvar, ki pove, kaj se dogaja v možganih človeka, ki sprejema usodno odločitev. Ko smo se pripravljali na odhod v tujino, bili smo še v Novem mestu, sem si ogledoval svoje uboge šolne. »Kaj bom s temi šolni, ki imajo že luknjo v podplatih?!« sem se tesnobno spraševal. »Že zdaj pride voda vanje. Če bom z malo denarja, ki ga imam, kupil nove, ne bo nič več za naprej ... « Pa me prešine, da je na hodniku vaješke šole vedno cela vrsta obutve. Smuknem tja, zgrabim ene škornje in namesto njih pustim svoje. Imel sem srečo, bile so odlične, lepe, čisto nove gumarice, ki so natančno pasale na mojo nogo. Še zdaj se spomnim teh čevljev in še zdaj me je sram. Česa vsega ne naredi človek v stiski, ko na vse načine išče rešitev. Takrat so bili čevlji draga stvar. Če bi tega človeka danes srečal, bi mu z največjim veseljem poplačal te čevlje! *(Prebežnik je tisti trenutek čevlje potreboval bolj nujno, kot njihov pravi lastnik, ki jih je po vsej verjetnosti že zdavnaj pozabil. Medtem ko je prebežnik po več kot pol stoletja še vedno hvaležen zanje, op. p.)*

Še nekaj v zvezi s hvaležnostjo: ko sva pešačila iz Ventimiglie proti Mentonu po cesti, ki se je vlekla med morjem in vrtovi, je pritiskala vročina in bila sva lačna. In gledava tega človeka z nahrbtnikom, ki koraka pred nama. V nekem trenutku spusti nahrbtnik na tla ob cesti in izgine. Prideva do nahrbtnika, notri pa kruh! Vsak od naju je vzel en hlebček in oba naenkrat sva hvaležno vzdihnila: »Pa pravijo, da ni boga!« ●

MARTIN GOLOBIČ

Doma sem z Dolenjske, izpod Gorjancev. Iz Jugoslavije sem ušel kar trikrat. Moj prvi poskus pobega je bil 6. oktobra 1964, natančno na moj 18. rojstni dan. Ujeli so me na meji pri Kozini in za kazen sem moral policajem na postaji znositi deset kubikov drv ...

Doma je bila kmetija, otrok nas je bilo deset, pa še posvojili smo tri sirote, katerih starši so bili pobiti med vojno. Od teh posvojenih je zdaj eden v ZDA, eden v Avstraliji, ena pa v Italiji. Jaz sem bil najmlajši, »deseti brat«. Doma smo se imeli lepo. Hodil sem v vajensko šolo v Novem mestu, da se izučim za krojača. Pobegnil nisem niti zaradi političnih niti zaradi ekonomskih razlogov. Kaj pa vem, en tak val je bil. Vsi fantje so odhajali, odšlo je ogromno starejših fantov iz vasi in okolice, tudi iz Novega mesta. Nihče ni povedal, da gre in kdaj gre. Pa sem šel še jaz. Sam tudi nisem nikomur povedal, da grem, in ker smo odhajali brez prtljage, sem si doma oblačil eno jopico nad drugo. Pa me zaloti brat in mi pravi: »Kaj pa boš z dvema jopama?« Bil je oktober, vzamem moped, kot da grem v službo, a moped sem pustil v Novem mestu in šel. Prvič smo šli z Avscem, Klobučarjem in Kobetom, ki je zdaj v Nemčiji. Do Kozine smo šli z vlakom, pod noč pa peš v smeri Trsta. Prestregli so nas graničarji s psi in šmajserji: »Kud si pošao?« »Eh, zalutali smo ... « In je padla klofuta. Odpeljali so nas najprej na karavlo, nato so nas predali policiji. Zaradi prekrška begunstva smo bili obsojeni na 15 dni zavora in dali so nas na Povšetovo. Po štirih dneh me je teta spravila ven s svojimi vezami. In tako smo se zgubili. Oni so šli takoj po odsluženi kazni naravnost čez mejo in ven. Sam sem se klatil in iskal delo, ker so nam pobrali ves denar. Pa me spet ustavi policija in me spet obsodijo, tokrat zaradi kloteštva! Po dveh tednih zavora sem se lačen in žejen obrnil nazaj proti domu ... Doma so me bili veseli, v krojaštvo nisem hotel več in sem šel za avtotapetnika.

Medtem so moji prijatelji prispeli v Francijo. Nekega dne, ko je bil Klobučar prestradan kot pes, je ukradel steklenico mleka iz mlekarjevega kamiona, policaj ga je videl in je dobil izgon iz Francije ... Februarja 1965 se je torej vrnil v domovino in me je precej nagovarjal, naj greva skupaj nazaj. In sva šla. Bilo je pozimi, sneg je ležal krog in krog. Ampak nekdo je najbrž izdal najine namene, ker je v Novem mestu na postaji mrgolelo policije. Nisva si upala na vlak, eno postajo do Mirne peči sva šla pes, gazila sva do pasu ... Ker seveda nisva imela karte, sva se na vlaku zaprla v stranišče, tam je bilo toplo in zaspala sva ter tako pozabila izstopiti pred mejo. V Sežani trka na vrata WC-ja spet policija ... »Fantje, kam pa kam?« Prijatelj odpre svojo torbo, kjer je bila samo salama, in se pošali: »S trebuhom za kruhom.« In hop, spet sem se znašel v zaporu, tokrat v Kopru – prekršek begunstva, 15 dni. Doma so bili spet veseli, razen brata, ki bi ga skoraj premikastil, ker me je nagovoril k begu.

Tretji in zadnji poskus je bil z Jožetom Šimcem in s pokojnim Krncem. Odpravili smo se konec oktobra. Zase vem, da sem prispel v Pariz 6. novembra 1965. Spet smo jo udarili s Kozine proti Trstu, pot smo že poznali. Na italijanski strani smo malo zaspali kar v mrazu v naravi. Taborišče ni bilo več in Italija je takrat že z Jugoslavijo podpisala sporazum o vračanju prebežnikov. Zato smo se morali pretihotapiti čez celo Italijo. Z vlakom do Ventimiglie,

tam pa peš čez mejo. Vzdolž italijansko-francoske meje je tekla mrežasta ograja, na kateri so bile narisane mrtvaške glave, ker je bila v ograji elektrika. Zelo nevaren kraj – tam je bilo veliko mrtvih. Mi smo še podnevi skopali rov pod žico in jo malo dvignili, da smo se zrinili spodaj. Ko si enkrat v Franciji, si na varnem, ker ni vračala beguncev. Kljub temu se nismo upali takoj prijaviti v Mentonu. Bolj varno se nam je zdelo, da gremo do Nice. Spet peš. To je dobrih petdeset kilometrov! Lačni in žejni smo na tleh našli dva centa in zavili v prvo pekarno, kjer smo pokazali največji kruh ... Ko je prodajalka videla naš kovanec, je nemudoma poklicala policijo, babnica! Pripeljali so se Peugeotom 407 karavan, ki je imel spredaj sedeže, zadaj pa prtljažni prostor. Avto je bil prazen, pa nas niso dali sedet, ampak v prtljažnik, kot pse ... Ko greš od doma, oblečeš novo obleko, je pa res, da marsikaj utrpi na taki poti ... Peljali so nas nazaj proti Italiji in smrtno smo se ustrašili, da nas vračajo. Hvala bogu so se ustavili na meji pri Mentonu, da se uradno prijavimo, potem pa so nas spustili. Mi pa nazaj v Nico, spet peš!

Tam smo na smrt utrujeni in lačni naleteli na nekega Hrvata, ki nas je peljal v gostilno in nam namesto hrane naročil vina, da smo bili čisto preč. Rekel je, da lahko pri njemu prespimo, dal nas je spat na tla in odšel lumpat. Ko je sredi noči prišel domov, je že pozabil na nas in je pijan začel groziti ter rogoviliti z neko sabljo, ki je visela na zidu. Tako smo se ob treh ponoči spet znašli na cesti. Prespati smo morali v razbitini zapuščenega tovornjaka. Po nekaj dnevih tavanja po mestu smo končno našli zatočišče Rdečega križa, kjer so nam dali za jesti in spati na toplem.

Krnc je imel brata v Parizu, ki mu je poslal denar za vlak. Ampak denarja je bilo za dve karti, ne za tri. Zmenili smo se, da grem z njima kar brez karte, da bomo že nekako. Ampak kakršne sreče sem, me je že na prvi postaji kontrolor vrgel z vlaka ... Ostal sem sam v tujem mestu, malo gledal naokoli, če je kje kakšno delo, za katerega bi poprijel, da zaslužim za hrano, ampak ko nisem nič našel, sem skočil na naslednji vlak v smeri Pariza. Ko rečem skočil, sem dobesedno skočil, ko se je vlak že premikal, ker nisem hotel tvegati, da me spet vržejo dol. Prijel sem se za vrata prvega vagona tik za lokomotivo, vlak je že pridobival na hitrosti, vrata pa zaklenjena! Skozi okno sem videl vreče moke in jestvin, bilo je skladišče za gostinski vagon. V tistem pride en moški in mi maha z roko, naj se spustim. Jaz pa njemu nazaj, da ne morem, da je že prevelika hitrost. Končno začne odmikati vreče z moko in se prebijati do vrat, da mi odpre in me spusti noter. V zadnjem trenutku mi je rešil življenje ... Potem sem šel skozi cel jedilni vagon, vsi so sedeli in jedli, jaz pa stradal že nekaj dni. V Dijonu sem opazil, da vsi sestopajo, nekaj je bilo narobe. Na naslednji vlak sem šel čisto prvi, da ne bi bil spet v smrtni nevarnosti. Prvi človek, ki ga zagledam, je bil seveda ... kontrolor. Z gestami sem mu dopovedal, da nimam karte, ker je pač nimam, vsega mi je bilo že dosti! Človek me pelje skozi cel vlak, dolgo sva hodila, evo, sem si rekel, spet me pelje na policijo. Vendar ne, na koncu vlaka je bil coupé, poln uniformiranih železničarjev! Lepo so me sprejeli medse in do Pariza sem se pripeljal kot gospod. Ko bi le spet srečal tega prijaznega človeka, da bi se mu zahvalil ...

Naslednji dan sem se šel prijaviti na policijo in dobil *carte de séjour*. Imel sem Krnčev naslov. Ampak kako na metro, brez karte, brez plana? Pomagal mi je nek Rus, dal mi je vozovnico in pokazal, kje naj presedem. Pomotoma sem izstopil dve postaji prezgodaj. Hodim po ulici in od daleč zagledam nekoga, ki hodi na isti način kot Krnc. In res je bil on! Pri

njegovem bratu smo se končno spet do sitega najedli! Potem mi je župnik Čretnik našel delo v Meudonu, v gradu fundacije Les Apprentis d'Auteuil, kjer sem kakšne pol leta delal v njihovi menzi. Nato sem si našel delo v konfekciji, šival sem – moško konfekcijo pri nekem Poljaku, žensko konfekcijo pri nekem Srbu. Kmalu sem odprl lastno delavnico blizu Place de la République. Imel sem do 15 zaposlenih, dela je bilo veliko, denarja pa kar na vrečke. Takrat še ni bilo čekov, poslovalo se je izključno v gotovini. Naši klienti so bili Judje. Oni so držali v rokah vso francosko modo. Jugoslovani in Poljaki smo proizvajali, Judje pa trgovali. V 90-ih letih so prišli Turki in Kitajci, ki so tako zbili cene, da se ni več splačalo. Leta 1997 sem potem začel delati na Veleposlaništvu Slovenije v Parizu.

Vmes sem se poročil, imam enega sina in dve hčeri – zdaj imam že vnuke. V Slovenijo sem šel prvič dve leti po prihodu, ko se je Šimc ženil s Tončko in sta naju povabila na poroko. S Krncem sva gruntala, kako naj greva. Potni list sva sicer imela, ampak sva bila še vojaška obveznika. Zato sva šla z vlakom samo do Trsta, potem pa z ladjo do Kopra, da malo zabriševa sledove. Ko sem bil star 29 let, pa nisem mogel več podaljševati potnega lista in se kakšnih 10 let nisem smel vračati. Ti zlomki so me v odsotnosti obsodili na 10 let strogega zapora zaradi dezerterstva ... Od leta 1972 dalje so se stvari uredile in zdaj grem vsako leto na dopust k družini pod Gorjance. ●

TONČKA IN JOŽE ŠIMC

Jože: Povedal bom, kako je, če moraš vse znova začeti iz nič. Brez denarja, brez kovčka, brez zobne ščetke, brez naslova, brez jezika ... Odšel sem za eno leto za zaslužkom, ostal pa do pokojnine.

Tončka: Jože je odšel, ker si je hotel zgraditi življenje, ker je hotel zaslužiti in nekaj narediti iz sebe. Jaz sem pa šla, ker je tako nanese, ker mi je bilo to dano.

Jože: V tujino sem odšel leta 1965 ilegalno, ker mi niso dali potnega lista. Odslužil sem vojaščino in sem zaprosil zanj, pa so mi rekli: »Fant, kar doma bodi!« 24. oktobra letos je bilo 50 let, odkar sem v Franciji. Zakaj sem odšel? Po osnovni šoli sem ostal doma na kmetiji. Želel sem se izučiti za kakšen poklic, pa mi oče ni pustil. Bil sem osmi otrok od enajstih. Imeli smo 12 hektarjev zemlje na Dolenjskem in oče me je izbral za naslednika. Bil sem poslušen, rad me je imel. Kmetija je bila ravno dovolj, da nas je nahranila, ni pa prinašala dohodkov za izboljšanje in napredek. Jeseni 1962 so me poklicali k vojakom v Makedonijo. V Skopju je bil spomladi 1963 tisti strašen potres. Ko se je začelo tresti, se ni dalo obdržati na nogah, cela kasarna se je majala, ravno sem pobegnil ven, ko se je nadstropje zrušilo ... Nato sem se oklenil neke majhne akacije, ki je rasla na dvorišču, da me zemlja ne pogoltne. V mestu je bilo grozno, podrlo se je vse do tal, vojska je reševala in postavljala šotore. Daleč od doma sem se začel spraševati, kaj bo z mano in kaj mislim ustvariti. Srečal sem fante, ki so že kje bili, študirali, imeli službe ... V meni je vrelo – kaj pa jaz, že pet let sem na tej kmetiji in še nisem zaslužil niti dinarja, nimam obleke, živim iz rok v usta ... Rekel sem si:

»Ne, jaz imam tudi pravico živeti!« Ko sem se vrnil od vojakov, sem šel v službo. Dobil sem prvo plačo, 27.000 dinarjev, za kar se je takrat dobilo en par hlač. Cel mesec delaš za ene hlače! Zaupam to svojemu prijatelju, on pa mi reče, da pozna nekoga, ki je v Franciji, kjer v enem letu zaslužiš za avto. To se mi je najprej zdelo neizvedljivo. Nekega večera pa spet poslušam, kako fantje vriskajo in kako se dekleta smejejo, sam pa nisem zraven. Bilo mi je tako težko pri srcu, da sem se odločil, da grem res v tujino.

Domačim nisem nič povedal o svojih načrtih. Z Martinom Golobičem in Francem Krncem smo se zmenili, da gremo skupaj. Franc je dobil podatke, kako se gre. Z avtobusom smo šli do Kozine, potem pa peš. Malo se oziramo in gremo po temi proti italijanski meji, na desni je bil prehod in carina, vse osvetljeno, mi pa kakšen kilometer bolj dol čez drn in strn. Rečeno nam je bilo, da so v gozdu napeljene žice, da se spotakneš in sprožiš svetlobno raketo. Gremo s strahom naprej. Franc se je res zapletel v žico, pa ni sprožil rakete, ampak je začela tuliti sirena. »Bežimo, fantje!« sem zakričal in tekli smo kot nori skozi grmičevje in brinje. Skočimo čez škarpo in po grabnih in skozi goščo in ko smo se ustavili, da si oddahnemo, pod nami vidimo Trst. Napadlo je že 5 centimetrov snega, pa smo vseeno prespali kar na prostem. Na sebi smo imeli samo obleko, nobene prtljage in v denarnici nič denarja, samo osebno izkaznico. Na sneg smo dali smrekove veje in se stisnili skupaj, ker nas je zeblo. Zjutraj se zbudim in vidim, da imam obleko polno smole. Ko smo šli skozi Trst na železniško postajo, so nas vsi gledali. Celo policaji so nam že sledili. Na vlak smo skočili, ko je že potegnil, da nas niso dobili. Vseeno so nas še pred Benetkami vrgli dol. Podali smo se peš do Benetk. Tam pa spet na vlak, spet s policijo za petami, spet ko je že potegnil, spet *na šverc* ... Tako smo se pripeljali do Ventimiglie. Hodimo po asfaltirani cesti, mimo se vozijo avtomobili, kamioni, avtobusi, in vsi nam trobijo. Krenemo na desno gor v hrib. Plezali smo po lapornih skalah, ki so se krušile. Ko pridemo do vrha, se spustimo navzdol po zapuščenih terasastih poljih. Dolgo smo skakali s škarpe na škarpo. Pa spet v klanec navzgor. Nazadnje se znajdemo pred vislicami in mrežasto ograjo, mejo med Italijo in Francijo. V ograji je tekla visoka napetost, na njej tablica z mrtvaško glavo. Pogledamo okoli, če je kje kdo, nikogar, vzamem lato z vislic in spodkopljemo ograjo. Tako sem obema dvignil mrežo, da sta lahko splezala spodaj, nato sta pa še onadva meni držala. Kakšnih sto metrov levo se je ograja nenadoma končala na prepadni skali. Tam se je videlo, da jih je veliko plezalo čez. Ampak če si tam dol padel, so te lahko pospravili samo še v trugo ... Mi smo šli naprej v Menton, na poti smo rabutali slive. Po obalni cesti je do Nice 35 kilometrov. Na cilj smo prišli, ko je že padla noč. Nismo vedeli, kaj bi. Videlo se je, da smo tujci, ustavila nas je policija. Naložili so nas v karavan, ampak ne na sedeže, kar v prtljažnik, kot pse! In peljali so nas nazaj v Menton! Ustrašili smo se, da nas vračajo v Italijo ... Ampak ne, prenočili so nas, nahranili in popisali. Dali so nam prepustnico in napotnico za zatočišče v Nici. In tako smo morali še enkrat peš 35 kilometrov. Moji čevlji niso zdržali, spredaj so prsti gledali ven, ena peta mi je odpadla ... V Nico spet dospemo ponoči, lačni, utrujeni, zaspani. Kaj bomo jedli? Kje bomo spali? Kaj bo z nami? Na nekem parkirišču zagledamo manjši tovornjak z odprtimi vrati. No, tule bo prenočišče. Prileti nek Hrvat in začne kričati po francosko: »Tatovi, policija!« Ko je ugotovil, da smo Slovenci, nas je povabil v gostilno. Mi lačni in zmatrani, on pa naroči vino namesto hrane ... Potem nas je povabil k sebi, da prenočimo. Postlal nam je na tleh in spet odšel. Vrnil se je tako pijan, da se ni več spomnil, kdo smo. Naredil je strašen kraval in razsajal z bajonetom. Sredi noči smo se torej vrnili v tisti kamionček in tam prespali. Naslednje jutro je bilo čudovito vreme, mi pa že drugi dan nič jedli. Sedimo na plaži, morje, sonce, mi pa potrti s krulečimi želodci. Brskali smo po

smeteh in našli pet centov. Zaženemo se v pekarno, a seveda, kovanec je bil čisto premalo za hlebec kruha. Žalostno se odpravimo ven in ni minilo pet minut, ko zaslišimo policijsko sireno. Marica nas je odpeljala v zatočišče. Tam smo ostali kakšen teden, potem smo šli v Pariz.

Francev brat nam je poslal denar za vlak. A ga je bilo samo za dve karti. Martin je šel brez in dokaj hitro so ga vrgli z vlaka. Midva sva prišla do Gare de Lyon. Imela sva bratov naslov, ljudje so nama pomagali, da sva našla metro Solferino. Martin naju je dohitel naslednji dan, v nedeljo. Dobili smo se z Lojzom in Jožetom. Pri Lojzu smo se najedli, si izmenjali novice, tudi stanovali smo nekaj časa pri njem. Iz najinih dokumentov sta razbrala, da naju pošiljajo v rudnik na sever Francije. Tiste papirje smo razcefrali in se v ponedeljek javili na Cité kot begunci. To je bilo 6. novembra. Spet smo eno noč prespali na policiji, nato so nam dali *récépissé* za 3 mesece. Če v tem času dobimo delo, lahko ostanemo, če ne pa moramo nazaj v Jugoslavijo. Franc je takoj dobil delo, že v torek ali sredo. Meni je potem Lojze uredil, da sem šel v industrijsko pekarno na Rue de l'Ourcq. Ostal sem leto in pol, potem sem šel iskat boljše delo. Že teden pozneje sem našel službo pri soboslikarstvu, kjer je bil že Slovenec Karlo.

Tončka: Spoznala sva se na Dolenjskem, na poroki blizu Jožetovega rojstnega kraja. Oba sva bila že v tujini – Jože v Franciji, jaz pa v Nemčiji. Od doma sem šla zelo mlada. Najprej sem delala na neki kmetiji. Na borzi dela sem iskala zaposlitev bližje rojstnemu kraju. Uradnik vidi moje ime in priimek, se zamisli in reče: »Tvoj oče mi je med vojsko rešil življenje in jaz ti bom našel službo.« Sicer bi ga Nemci ubili. Res mi je našel službo v tovarni. Po šestmesečnem tečaju so nas 12 deklet za dve leti poslali na specializacijo v Nemčijo. Ko smo z vlakom prispele v Meinheim, so nas postavili v vrsto v neki čakalnici. Prišel je človek v beli halji, ki nam je začel gledati v lase, če imamo uši!!! V meni je vrelo. Tako so delali z našimi ljudmi, preden so jih poslali taborišča. V tovarni sta dve šefinji znali malo slovensko, ker sta bila njuna moža med vojno v Sloveniji. Stara sem bila 18 let in zdelo se mi je grozno, da mi bivši okupatorji zdaj iščejo uši na glavi. V osnovni šoli nas je učil Rudi Alif, ki je bil v Dachauu, njegova žena učiteljica Anica pa v Auschwitzu, onadva sta nas zaznamovala s svojimi preizkušnjami. Res pa je, da se v tistih časih ne v šoli, ne na vasi ni govorilo, kaj se je dogajalo v času vojne in po njej. Kot otrok sem čutila, da se o določenih stvareh ne govori, nisem pa vedela, *katere* so te stvari.

V Pariz sem prišla nekega nedeljskega jutra. Stopim z Gare de l'Est in vidim črnca, ki pleska fasado trgovine in si žvižga pesmico. Zdelo se mi je neverjetno, da je to v nedeljo zjutraj. V Nemčiji so šle ob taki uri gospe s taškami k maši, vse je bilo mirno in praznično – nemška disciplina nasproti tej francoski ležernosti, to je bilo zame odkritje. Taksistu sem rekla, kakšna svoboda je tukaj, pa je zarobantil: »Mi smo se borili za svobodo!« Nemčija in potem Francija sta mi odprli oči.

Ko sem prišla za novo leto na dopust v Slovenijo, sem spoznala Jožeta.

Jože: Naj povem, kako sva se spoznala. Ona je bila na vratih, simpatična in nasmejana, sprejemala je goste, ki so prihajali s poroke. Zunaj je bilo 40 centimetrov snega, mi pridemo noter, otresemo čevlje in obleko, ona jemlje plašče in tudi jaz ji dam svojega. Plašč pade na tla, oba počepneva, da ga pobereva, tisti plašč oba primeva, se dvigneva in se gledava in evo, s tem pogledom sva bila že zvezana! *Magique!*

Tončka: Ja, to je bila ljubezen na prvi pogled! Samo po dopustu sva morala nazaj, on v Francijo, jaz pa v Nemčijo. Naslednje leto sva se poročila v Sloveniji.

Jože: V Parizu sva se nastanila oktobra 1967. Stanovala sva v majhni sobici s straniščem na hodniku. Najprej sva varčevala za majhno stanovanje v 13. okrožju, leta 1974 pa sva našla hišo v Savigny-sur-Orge. Ko sva jo prvič videla, je na vrtu stala mogočna češnja z vejami do tal, polna rdečih češenj.

Tončka: V Parizu me je Jože takoj povabil v slovensko družbo. Hodila sva k slovenski maši in se vključila v društvo. Fantje so bolj neugnani, ko se jim pridružijo ženske, nastane družba. Fantje postanejo možje, pari se spoznavajo, nastanejo družine ... Pela sva v pevskem zboru, ki ga je vodila Minka Blachon, Janez Ložar pa je imel smisel za dramske nastope. Tudi igrala sva nekajkrat. Vsa srečanja in kulturni programi so bili v duhu katoliške misije. Bila sva aktivna že v času predsednika društva g. Drenika in vse do upokojitve.

Jože: Če nam je g. Čretnik kaj pomagal? Vsi so govorili, da pomaga in sva šla enkrat s Francem k njemu. Tam je bil pok. g. Lavrič, ki mi je z zelo strogim glasom rekel: »No, zdaj bomo pa videli, kakšni ptički ste, kaj ste ušpičili v Sloveniji, zakaj ste prišli sem!«

Tončka: V tistih časih je bilo Društvo številno zelo močno. V ozračju je bilo precej nezaupanja. Tisti čas so še ljudje emigrirali naprej v Argentino, Avstralijo in Kanado, Pariz je bil le odskočna deska.

Jože: Službo sem večkrat menjal in postajal čedalje bolj samostojen. Prijavil sem se za električarja. Od začetka je bilo težko, ker sem bil povsod novinec. Tako sva nekoč z Milanom prav obupano iskala, kako naj napeljeva neke žice. O elektriki nisva imela pojma in sva se odločila, da greva na večerno šolo. Položil sem izpite za elektromehanika. Delal sem kot samostojni vzdrževalec, večinoma v industrijskih pekarnah. Zadnja leta so mi dali priznanje, postal sem *agent de maîtrise* s statusom *cadre*, in sicer do 2005, ko sem šel v pokoj. Delaven sem bil, nisem bil študiran, ampak vztrajen. En prijatelj Francoz mi je nekoč rekel: »José, toi t'es têtue comme un Breton.«

Tončka: Prva leta v Parizu sem šivala vse vrste oblačil, tudi iz krzna in usnja. Potem so prišli Kitajci, ki so to delali ceneje in so me odpustili. Takrat je obzorje mojega življenja zopet zažarelo. Tri leta sem posvetila študiju, nakar sem postala mati najinima otrokoma. Čez nekaj časa sem dobila službo z mojim poklicem. Do pokojnine sem delala v vrtcu in se posvečala družini. Življenje naj bo topel dom.

Jože: Oče in mama sta zelo obžalovala, da sem odšel. Še potem, ko sem se vračal iz Francije, mi je oče vsakič natočil vina in mi prigovarjal: »Jože, daj ti prevzemi doma.«

Tončka: Kakorkoli, oče mu je podaril nekaj strmega zemljišča, kjer sva postavila hišico, ki je zdaj naš dom. V zavetju Gorjancev se sprostita, občudujeta naravo, spoznavata kraje v Sloveniji, obdelujeta vrt in kar naju najbolj veseli, rada skupaj pojeva. Sin in hčerka prihajata k nama na dopust.

Jože: Že 9 let hodimo »od doma domov«. V Franciji smo doma in v Slovenijo gremo domov. In nazaj iz Slovenije v Francijo spet domov. V Franciji stanujemo na hišni številki 14 in v Sloveniji tudi 14. *C'est magique!* Bog daj, da bi še dolgo bilo tako! ●

MELODIJA MATERINEGA JEZIKA MI JE NAJDRAŽJA VIBRACIJA

Rodila sem se na deželi leta 1946 potem, ko je prišel oče iz internacije iz Berlina leta 1945. Vračal se je 45 dni in je tehtal 35 kilogramov. Njegovo zdravje se je resno okrnilo. Stalno je bolehal in pogosto je nehote podoživljal grozote tudi v spanju. Pripovedoval nam je, kaj se mu je dogajalo in kako je že bil na vozilu za mrtve, ker je omedlel od lakote. Seveda sploh ni bil več sposoben za vojaščino, a ker je zavrnil partijsko knjižico in delovno mesto na policiji, so ga imeli na svojem seznamu in z njim vso družino. Vsako leto so ga klicali na orožne vaje ravno poleti med košnjo, tako da ni mogel delati na polju za preživetje par glav živine. Pa smo vsi zavihali rokave in vseeno skromno preživeli. Mati je nosila v nahrbtniku povrtnino na tržnico v Reko in tako je prišel kak dinar več v hišo. V vaško šolo sem šla pozno, ker sem pazila na mlajšega brata, ko so starši delali na polju. Pisati me je naučil oče. Ko sem šla v peti razred, so me starši vpisali v šolo v bližnjem mestu. Vsak dan sem prevozila 16 kilometrov tja in nazaj v mrazu, dežju in snegu in to brez zdravstvenega zavarovanja, saj ga kmečki otroci takrat nismo imeli. Uspešno sem maturirala leta 1965 in se vpisala na filozofsko fakulteto.

Leta 1967 sem se na povabilo prijatelja, ki je že živel v Parizu, odločila, da grem tja za eno leto, čeprav bi morala iti na prakso nemškega jezika v Frankfurt. Z majhnim sivim kartonastim kovčkom sva z materjo čakali vlak za Pariz. Oče me zaradi bolezni ni mogel pospremiti. Oblečena sem bila v debelo krilo, ki ga je mati šivilja sešila iz hlač in blaga, ki nam ga je poslala teta iz Amerike, in obuta v volnene nogavice, ki sem jih še dolgo nosila v blagem pariškem podnebjju. Vlak Simplon Express je končno pripeljal. Komaj sem se povzpela po visokih stopnicah. V žepu sem imela borih 50 frankov (uspela sem jih poslati nazaj staršem). Na peronu so ostale zaskrbljene oči matere, zavite v veliko ruto, kot dve lučki, grčasti roki pa sta se krčevito sklepali kot v molitev. Slutnja strahu pred neznanim »pregnanstvom« se mi je prilepila v grlo, čeprav je bilo rečeno, da odhajam le za kakšno leto.

Noč je bila dolga. Končno Gare de Lyon, Pariz, obljubljeno mesto me je sprejelo s svojimi sončnimi žarki in prijateljem, ki me je nestrpno čakal. Kaj hitro se je pričela dirka za podaljšanje vizuma in dokumentov, izdaje *carte de séjour*, čakanje v neskončnih vrstah emigrantov z vseh celin sveta, v Parizu na ulici Vaugirard, en dan, dva dni ... Prvič v življenju sem se pomešala med te ljudi vseh ras in starosti.

Gospod Čretnik naju je poročil v cerkvi Saint-Fargeau v Parizu. Kmalu se nama je rodil prvi otrok, deklica. Povsod sem jo vozila s seboj, štrikala v parkih in brala stripe, saj drugega nisem zmogla s svojo borno francoščino iz gimnazije. Ob nedeljah smo zahajali na

slovensko misijo, kjer je bila redna maša. Slovenski duhovniki so ustvarjali toplo ognjišče in tako vsaj za silo krotili naše domotožje in izgubo naših slovenskih domov. Vedno smo bili dobrodošli pri njih. Nikoli niso tarnali, tudi niso veliko govorili o svojem trpljenju in travmah. Potrpežljivo in nesebično so se razdajali, g Čretnik, g Flis ... Večinoma smo se družili s prijatelji Slovenci. Takrat smo med seboj govorili le slovensko (danes ni več tako; malo zaradi mešanih zakonov, malo iz lenobe), saj so le redki znali pisati in brati francosko. Tudi pomagali smo si med seboj. Starejše družine so nas sprejele v svoje »varstvo« in še danes sem jim hvaležna. Slovenska župnija je bila vse do prve slovenske ambasade edina oaza in ambasador slovenstva v pariškem okolju.

Ko je šla hčerka v vrtec, so naju kmalu klicali na pogovor in dejali, da otrok nič ne govori (ni znala francosko). Prepričevali so naju, naj z njo doma govoriva samo francosko, česar pa z možem nisva upoštevala. Bila je vsa radostna, ko je spregovorila prvo besedo v francoščini »clowne«. Rodil se je nama drugi otrok, fantek. Leta so švigala, a še vedno smo redno hodili na slovenske maše. Prirejali smo veselice, imeli pevski zbor in sodelovali pri raznih srečanjih, predvsem v cerkveni francoski javnosti v Notre Dame, palači Bercy v okviru dneva »Pariz, kje je tvoj zaklad« so bile redne oddaje na radiu v Notre Dame ... Vedno sem se rada ukvarjala s kulturnimi dogodki in po svojih skromnih možnostih posredovala to vrednoto tudi drugim, kot počenjam še danes.

Prišla so obdobja, ko otroka doma nista več hotela govoriti slovensko, vendar smo skupaj vztrajali. Pošiljali smo ju na počitnice v Slovenijo. Naša draga sestra Cirila, ki bo, če bog da, novembra 2016 dosegla sto let, jih je z drugimi otroci vozila z vlakom Simplon Express. Tam sta bila otroka, hočeš nočeš, prisiljena govoriti le slovensko, saj njuni stari starši niso znali francosko. Tudi slovenska misija je organizirala nekaj kolonij za otroke ter seveda reden dopolnilni pouk slovenščine in verouka. Otroci so rasli in se postopoma po birmi bolj ali manj oddaljili od slovenske skupnosti ter se integrirali v francosko družbo.

Kot vsi starši, smo tudi mi želeli najboljše za svoje otroke. Tisto leto, ko je šel sin v peti razred, smo ga vpisali v *collège*, v šolo z izredno visokim nivojem v sosednjem mestu. Po nekaj dnevih je dejal: »V mojem razredu so sami portugalski, španski otroci ... in en sam Francoz, ki je prišel iz Afrike.« Žal je mojo slutnjo potrdil pomožni ravnatelj šole, ki me je sprejel na pogovor. Dejal, da je ta razred z nižjim nivojem »prilagojen« otrokom, ki se bodo kmalu vračali v dežele svojih staršev, nivo tega razreda pa bo neprimeren za otroke, ki so namenjeni višjim študijem, ker ne bo imel istega programa kot drugi razredi letnika. Jasno mi je svetoval, naj otroka prepíšemo v drugo šolo, če želimo, da pozneje študira. Začela se je agonija, kaj storiti. Zaposili smo, naj ga sprejmejo nazaj v šolo v naši četrti, iz katere smo ga izpisali. To se je tudi zgodilo po zaslugi dobrega in razumevajočega ravnatelja. Sin je nato uspešno diplomiral na univerzi.

Kljub temu, da sem si ustvarila družino in kljub slovenski skupnosti, je bilo v meni domotožje prisotno dolga leta. Nostalgija se mi je prilepila na kožo. Ponoči so me morale misli in vprašanja, kakšno bo naše nadaljnje življenje v tujini, »kaj« bodo postali naši potomci, s kom se bodo poročili ... Načrti za vrnitev v Slovenijo so se porajali, vendar nobeden ni uspel. Ko sem zaupala vse te težave zdravniku, je dejal: »Gospa, kar pogledajte se, takoj se opazi, da niste Francozinja.«

V začetku sem delala v različnih konfekcijskih delavnicah s Tunizijci, Armenci, Španci, Judi ... najprej kot *finisseuse*, nato sem se na blef predstavila za šiviljo in mi je uspelo, še sama ne vem kako. Res je tudi, da je bila takrat med tujci neka posebna solidarnost. Ko sem bila brez dela, sem se na pobudo zavoda za zaposlovanje vpisala na razne izobraževalne tečaje, ki so bili pod Giscardovo vlado zastonj, ter se istočasno izpopolnjevala v francoščini. Kaj hitro sem preskočila iz delavnice v pisarno. Dobila sem službo čisto blizu našega prebivališča na *Médecine du Travail*. Dolga leta nisem napredovala, ker je šefinja menila, da moj naglas izgovorjave francoščine ni primeren za telefonsko poslovanje s strankami. Tudi to je minilo. Upokojila se je in njena naslednica mi je odobrila vrsto celodnevni izobraževalnih tečajev. Učila sem se cele vikende in ponoči, mož pa je bil pogosto službeno odsoten, kar ni bilo lahko z dvema otrokoma in nikogar pri roki, da bi ju popazil. Primerno usposobljena sem lahko uspešno izvrševala svoj poklic 30 let v tej ustanovi in napredovala. Med drugim sem vpeljala prve računalniške sisteme in jih navdušena posodabljala vse do »prostovoljnega« odhoda v pokoj. Seveda me moj naglas ni nikoli zapustil. Številne stranke so povpraševale po meni tako, da želijo govoriti z gospo s pojočim naglasom in včasih dejale: »Nikar ga ne izgubite!«, za kar seveda ni bilo nevarnosti. Sedaj se smejem, ko me vnuki prijazno oponašajo z mojim naglasom.

Življenje se je z ene strani krčilo, starši in bratje so nam umirali, z druge strani pa se je širilo na vse strani – otroka sta maturirala, tudi iz izbirnega predmeta slovenski jezik in oba doštudirala, hčerka se je zaposlila na upravno-ekonomskem sektorju in dela na ministrstvu za zdravje, sin pa na raziskovalnem področju pri firmi L'Oréal. Sledile so poroke in rojevali so se nama vnuki in vnukinje. Vsi vedo od kod izhajajo njihovi starši ali stari starši, vendar jih ne ganejo iste stvari kot nas. Dragocena pa jim je vrednota znanja slovenskega jezika ter poznavanje literature in običajev – seveda vnukom znatno manj, ti se s sorodniki v Sloveniji lahko sporazumejo tudi angleško. Naši potomci so mobilni otroci, njihov svet je širok, njihova prijateljstva so pisana glede na narodnost ali življenjski nazor, saj živijo v multikulturnem okolju, ki pa zagotovo nima samo dobrih vplivov na ohranjanje identitete. Ko smo dobili slovensko državo, smo začeli pogosteje zahajati domov. Ko sva šla takoj po kratki vojni čez Podkoren, sva bila izredno ganjena ob pogledu na slovensko zastavo. Takoj sva se počutila bolj svobodna, saj nas Udba ni več obiskovala, zasliševala ali sledila na naših poteh in bivanju doma.

Domotožje se je umaknilo blagodejnemu občutku univerzalne pripadnosti vsemu dobremu, ki mi ga nudita obe kulturi. Poslužujem se prednosti ene in druge. Vendar so moj rodni kraj, rojstna hiša, naše grape in gozdovi zame še vedno nepogrešljiv balzam za dušo in telo. Z možem se rada sprehajava po gozdovih ali pa skočiva do morja, greva v gore; ostajava tam vse več in več časa ... Melodija materinega jezika mi je še vedno najdražja vibracija. ●

Zapisala V.S.A.

DVA IZSELJENSKA DUHOVNIKA: IGNACIJ ČRETNIK IN JOŽE FLIS

Mnogi pričevalci svojih življenjskih zgodb ste omenjali g. Čretnika in g. Flisa. Njuna izseljenska usoda je bila tesno povezana z nekaterimi izmed nami, zato dodajamo še skromen mozaik, sestavljen iz nekaj drobcev njune emigrantske usode in življenjske poti ter izvlečkov iz publikacij, ki smo jih prejeli od Helene Janežič, vodje Zbirke tiskov Slovencev zunaj RS v NUK-u.

Podatki pričevanja: spomin na voditelja in ustanovitelja slovenske katoliške misije (1947) prelata Ignacija Čretnika in g. Jožeta Flisa – Ustanovitelja in sograditelja pariške povojne oaze slovenstva, pobudnika raznih kulturnih dejavnosti v Parizu ter šolskih dejavnost z dopolnilnim poukom slovenščine. »V letih 1950–1960, ko je bil vsakdanji naval novih beguncev izredno močan, se je večkrat pojavila misel, da bi ustanovili kakšno društvo. Ko se je ta val nekoliko polegel in ko je kazalo, da bodo mnogi ostali tukaj, se je začela uresničevati želja in zamisel, da bi ustanovili svoje društvo«. (N. Čretnik, Zbornik 25 let Društva). Julija 1960 je g. Čretnik z rojaki ustanovil slovensko prosvetno Društvo. Leta 1978 je s pomočjo g. Flisa poskrbel za uresničenje nakupa Slovenskega doma v Châtillonu, ki služi pariškim Slovincem še danes. Leta 1987 je g. Nace Čretnik prejel cerkveno odlikovanje za svoje dolgoletno delo med pariškimi Slovenci in kot ravnatelj slovenskih katoliških misij v Franciji. Papež Janez Pavel II. ga je na predlog pariškega nadškofa kardinala Lustigerja 14. februarja imenoval za prelata. To odlikovanje je bilo obenem tudi priznanje slovenski skupnosti v Parizu in Franciji. Prelat Čretnik je vodil slovensko misijo do leta 1993.

Misli/The Thoughts, 1962, št. 3, str. 79 – NACE ČRETNIK POROČA O PARIZU:

Dolga leta je bil naslov slovenske katoliške misije v Parizu: 4 rue Saint-Fargeau, Paris XX. Tam je bila pisarna, tam je bilo skladišče, tam je bilo stanovanje duhovnikov. Vse tako tesno. Nedavno je Slovenska misija dobila nove prostore in je sedaj njen naslov: 7 rue Gutenberg, Paris XV. Na tem naslovu sedaj g. Flis tudi stanuje, medtem ko je g. Čretnik ostal na prejšnjem naslovu. V daljšem dopisu g. Čretnik poroča o tej spremembi in kako je do nje prišlo. Nekateri listi so objavili celotno poročilo. Tako na primer *KATOLIŠKI GLAS* v Gorici, ki pa dopisu dodaja naslednjo opazko: »Ko človek prebira slična poročila o delu in skrbi slovenskih duhovnikov za naše izseljence, se nehote vpraša: Kaj pa dela Izseljenska matica v Ljubljani, kaj jugoslovanski konzuli? Odgovor je vedno eden in isti: Vsi skrbijo samo za propagando in jim nikar ni mar blagor slovenskih izseljencev. Zanje, kdor ni komunist, ni rojak, in zato ne zasluži nobene pomoči ... »

Sv. Slovenija, L. 1965, str. 152

Ignacij Čretnik se je rodil leta 1917 v Šaleku pri Velenju. Študiral je v Mariboru, Parizu, Ljubljani, Padovi, Brixnu in nato znova v francoski prestolnici. V duhovnika je bil posvečen l. 1947 v Brixnu, po tem je odšel v slovensko dušno pastirstvo v Francijo. V Parizu je po določilih papeške okrožnice EXUL FAMILIA postal ravnatelj vseh slovenskih katoliških misij v Franciji. V Parizu je odprl tudi pisarno za pomoč slovenskim ljudem pri francoskih

oblasteh. Vsa leta je zastopal SLS v centrali evropskih krščansko-demokratskih strank Nouvelles Equipes Internationales in na njenih kongresih. Od 1950 do 1957 je bil urednik francoske revije krščanskih demokratov *Nouvel Horizon*. V njej je objavil vrsto ideoloških člankov. V francoskem zborniku *Maria* je leta 1958 izšla njegova študija z naslovom *Le culte marial en Slovénie*. V prostem času je navdušen alpinist. Po pričevanju dr. Edvarda Kovača je bil g. Nace Čretnik po vojni zelo povezan z jugoslovansko kraljevo družino Karadžordževićev v begunstvu. Tako rad je pokazal švicarske časopise in revije, v katerih so bili ob krstih, ki jih je imel za njihovo družino, objavljeni članki in fotografije.

Prelat Ignacij Čretnik, Sv. Slovenija, 2000, st. 3, avtor žar

Ignacij Čretnik je večji del svojega življenja preživel v Parizu. Posvetil ga je delu za dušni in telesni blagor svojih slovenskih rojakov. Osebnost tega pokončnega moža in zvestega duhovnika je eden lepih primerov, kako strastna navezanost na svoj narod in na rodno zemljo ni v nasprotju s širokim svetovljanstvom, kako dosledna zvestoba veri zbudi spoštovanje tudi v malovernem francoskem svetu.

Ko je gospod Čretnik kmalu po mašniškem posvečenju prevzel mesto slovenskega dušnega pastirja v Franciji s sedežem v Parizu, se je z vsem srcem posvetil rojakom, ki so živeli raztreseni po tej veliki deželi. Svojega dušnopastirskega dela ni omejeval na politične begunce, ki so tako kot on po komunistični revoluciji ostali zunaj meja domovine. Vsak rojak mu je bil drag in vsem je po svojih najboljših močeh posredoval duhovno oporo v domačem jeziku. Vsem je zgled kristjana, duhovnika in Slovenca.

V letih po vojni je bil Pariz še v večji meri kot pozneje središče političnega dogajanja v Evropi. Razgledani prelat Čretnik si je s svojim nastopom, z duhovito in pogumno bistrostjo kmalu utrl pot v vodilne katoliške pa tudi druge kroge francoskega glavnega mesta. Te zveze je velikodušno posredoval dr. Mihi Kreku in drugim sodelavcem, ki so v prvih povojnih letih skupaj s Poljaki in Čehi snovali srednjeevropsko Zvezo krščansko-demokratskih strank. Sam ni posegal v politiko, a s svojo energično prisotnostjo je pomagal, da so laiki iz njegove bližine skrbeli za slovensko prisotnost v evropskih povezavah demokratičnih, krščansko usmerjenih strank in da na njihovih kongresih niso manjkali slovenski delegati.

Leta pozneje, v času ko se je pričela rušiti železna zaveza vzhodnih totalitarizmov, kar je končno privedlo do razpada komunistične Jugoslavije in do slovenske državne samostojnosti, so postale zveze prelata Čretnika spet neprecenljivo dragocene. Ko je dozorel čas za prvo srečanje vodstev Slovenske ljudske stranke iz emigracije in nastajajočih Slovenskih krščanskih demokratov iz domovine, prelat Čretnik ni odklonil sodelovanja. Bil je aktivno prisoten pri njihovih pogovorih v starodavnem samostanu Stams na Tirolskem. Spremljal je tudi delegacijo, ki je nato na povabilo tedanjega predsednika vlade prof. Lojzeta Peterleta po petinštiridesetih letih simbolično prestopila meje svoje domovine.

Pričevanje g. Pavleta Bratine o tem prvem prestopu meje

Ignacij Čretnik. Prvič sem slišal zanj na ajdovski občini, ko so mi kot študentu 2. letnika ljubljanske teologije izročili potni list za Francijo. Bilo je v prejšnjem stoletju, in sicer v prvi polovici šestdesetih let. Na pogovoru pred izročitvijo dokumenta so me resno posvarili

pred tem hudim sovražnikom, ki v Parizu rovari zoper našo domovino in državo. V Franciji ga nisem srečal, saj sem bil tam le kratek čas; stanoval sem pri prijatelju in sošolcu iz vipavskih gimnazijskih let, Slavku Kovačiču.

Tako sem ga srečal in kar dobro spoznal šele po volitvah leta 1990. Bilo je v avstrijskem Stamsu, kjer sta se sredi avgusta v tamkajšnjem cistercijanskem samostanu prvič srečali delegaciji SKD iz Slovenije in SLS iz Zahodne Evrope ter Južne in Severne Amerike.

Na tridnevnem študijskem srečanju je predstavnike, ki so emigrirali v Francijo in druge zahodnoevropske države, zastopal prelat Čretnik. Nič takšnega ni bilo ne v njem ne na njem, pred čimer so me leta 1964 svarili na ajdovski občini. Miren, preudaren, prav nič »skrajniški«, se je prelat vključeval v pogovore o novih slovenskih priložnostih na gospodarskem, narodnem in političnem področju ter tako dopolnjeval tehtne prispevke dr. Marka Kremžarja, dr. Petra Klopčiča, Jureta Vombergarja in Marjana Lobode.

Ob koncu stamskega srečanja je vodstvo SLS želelo obiskati Slovenijo. Ta želja se je sprva zdela neuresničljiva, kajti javno, v medijih, in uradno, pri projugoslovanskih politikih, so vsi ti ljudje veljali za sovražnike Slovenije. Pa je predsednik vlade, Lojze Peterle, telefoniral notranjemu ministru Igorju Bavčarju in vprašal, kaj pravijo uradne listine in tajni zaznamki. Odgovor: nič posebnega, nič takšnega, zaradi česar ne bi mogli obiskati domovine, ker bi jim grozili kakšni ukrepi ali sankcije. Tako je bila odločitev hitra in lahka.

Meni je pripadla čast, da sem na tisto vigilijo velikega šmarna leta 1990 spremljal v domovino prelata Čretnika. Potovanje je bilo nekaj nepozabnega, pretresljivega. Večino poti sva molila za Slovence po svetu in doma. V srcu gospoda Ignacija so goreli silni ognji sreče, ki so mu sijali iz oči, mu vznemirjali glavo, roke in volan, da ni prav dobro vedel ne za levo ne za desno stran voznega pasu. Na trenutke se mi je zdelo, da naju lahko zanese v obcestni jarek. Še zlasti potem, ko sva prečkala Karavanke in se je pred nama radodarno odstiral nepozabni, njemu desetletja odtegnjeni slovenski svet.

V Ljubljani je delegacija obiskala vladno palačo in sejno dvorano, kjer je imela kratko predstavitev, katere se je s svojo nevsiljivo zgovornostjo udeležil tudi gospod Ignacij Čretnik.

Prelat Ignacij Čretnik, Sv. Slovenija 2000, št. 3, avtor žar

Zveze, ki jih je v teku let nabral prelat Ignacij Čretnik, so pričele odpirati vrata slovenskim demokratičnim politikom v Evropi. Za svoje delo je ta požrtvovalni rojak dobil morda kdaj kakšno osebno zahvalo, nikoli pa javnega priznanja.

Ko je zaradi teže let moral v pokoj, je odšel v Slovenijo in preživel leta osamelosti v okolju, ki ni imelo razumevanja za človeka, ki se je izčrpal v delu za dušni in telesni blagor razseljenih rojakov in za uveljavljanje slovenskega naroda v svetu. Doživel je usodo političnega, ideološkega emigranta, na katerega rojaki ob vrnitvi gledajo kot na tujca. Bolan in utrujen je odšel na obisk v Pariz, na kraj svojega življenjskega dela in tam odšel po plačilo h Gospodu, kateremu je vse življenje služil. (Umrli je v bolnišnici v mestu Yerres, blizu Pariza 10. 4. 2000, počiva v Podkraju pri Velenju).

Slovenija 1966, str. 256, zapisal Nace Čretnik

Otresti se moramo malodušja, otresti čuta manjvrednosti, otresti ozkosti, ki je v nasprotju s pravo demokracijo in je prvi temelj diktature. Tudi ne smemo dopuščati, ko smo relativno že itak maloštevilni, da bi nasprotniki med Slovenci nadaljevali svoje uničevalno delo s starim geslom *divide et impera* ...

Slovenija 1966, str. 257, zapisal Nace Čretnik

Če verujemo v božjo Previdnost, potem bomo verovali tudi v poslanstvo slovenske emigracije. Mi sami v emigraciji globlje spoznavamo svet, po nas pa mora svet spoznati Slovence in naše probleme. Če bomo poskrbeli, da nas bo svet spoznal, bomo vzporedno tudi poskrbeli, da bomo nakazali rešitev. Tako bo, kar se danes zdi nemogoče, počasi postalo možno in izvedljivo. Na vsak način pa se moramo najprej v svojih lastnih vrstah otresti medsebojnega nezaupanja in krivičnega blatenja, sami v svojih vrstah najprej priti do jasnosti glede ciljev, potem pa lojalno in smotrno sodelovati, pri vsem tem pa pazljivo zasledovati razvoj doma, kjer se končno odloča o naši slovenski sedanjosti in bodočnosti ... Poudarjam, da je eno bistvenih vprašanj, ali bo namreč slovenski narod moralno še dovolj močan, da bo tudi znal prenesti potrebne žrtve, ali bo slovenski narod znal s svojim življenjem klicati božji blagoslov na svoje delo, tudi narodno, v zavesti: »Če Gospod ne zida hiše, se zaman trudijo njegovi zidarji.«

Jože Flis

se je rodil leta 1918 v Poljčanah. V Ljubljani je bil marca 1944 posvečen v duhovnika. Po pričevanju p. dr. Edvarda Kovača, je g. Jože Flis pripovedoval, da se je ob koncu II. svetovne vojne odločil za begunstvo, ker mu je tako svetoval njegov duhovni voditelj, saj je bil že takrat bolan na pljučih. Sam si je želel ostati v Sloveniji, saj mu je uspelo, da se ni opredelil za nobeno sprto stran. Toda pozneje je bil zelo solidaren z begunci, ki niso mogli obiskati Slovenije v Socialistični Jugoslaviji in tudi on se ni vrnil v domače kraje, dokler ni nastopil proces demokratizacije. Rad pa je povedal, da gre na Slovensko, saj je počitnikoval na avstrijskem Koroškem, kjer je nadomeščal domačega slovenskega duhovnika.

Katoliški glas, 1990, str. 46, izvleček

Pot ga je nato vodila v Španijo, kjer je ostal od leta 1946 do 1956. Od 1956 do 1962 je skrbel za dušno pastirstvo med rojaki v Parizu. Med slovenskimi izseljenci na Švedskem pa je delal od 1962 do 1972 (op. ustanovil je Slovensko katoliško misijo ob svojem prihodu na Švedsko). To obdobje so ga vezali lepi spomini. Leta 1972 se je vrnil v Pariz. Od tu je oskrboval tudi slovenske vernike v okolici glavnega mesta in večkrat na leto obiskal izseljence v Lyonu. Razdajal se je nesebično, požrtvovalno, v pastoriali in v kulturnem delu, saj je bil več let tajnik Društva Slovencev v Parizu. S svojim optimizmom je lajšal marsikatero težavo. Še v zadnjih dneh svoje bolezni ga je šegavi štajerski značaj navdajal z upanjem, da bo še nadaljeval svoje poslanstvo med Slovenci v Parizu, zlasti v Slovenskem domu.

Umrli je 22. 10. 1990 v bolnišnici Notre Dame de Bon Secours. Pokopan je v rodni Poljčanah. ●

Zbrala in uredila Ana Stegu Vičič

KRONIKA DRUŠTVA SLOVENCEV V PARIZU

Piše Ana Stegu Vičič

Društvena srečanja in manifestacije od junija 2012 do decembra 2015

Junij 2012, izid posebne številke društvenega glasila KORENINE

9. junij 2012

Dan državnosti - koncert »Poti ljubezni«

Društvo Slovencev v Parizu je v sodelovanju z Veleposlaništvom RS v Franciji, Hišo slovenske poezije in Slovensko katoliško misijo organiziralo praznovanje ob slovenskem dnevu državnosti.

Proslave se je udeležilo skoraj sto pariških Slovencev, med njimi veleposlanica RS Veronika Stabej, veleposlanik RS pri OECD Andrej Rant, profesor, filozof in predsednik Odbora za mir mednarodnega PEN kluba dr. Edvard Kovač ter precejšen del tukajšnjih slovenskih diplomatov.

Shod se je kot običajno začel z mašo za domovino – somaševala sta Alek Zwitter in p. dr. Edvard Kovač.

Kulturni program je z Zdravljico začela mezzosopranistka Rebeka Hren Dragolič, sledili so slavnostna nagovora predsednice Društva Ane Stegu Vičič in veleposlanice RS Veronike Stabej ter zahvala lektorici slovenskega jezika mag. Meti Klinar za šestletno kulturno delo v Parizu.

Koncert kulturnega programa *Poti ljubezni* je bil sestavljen iz pesmi slovenskih skladateljev in opernih arij, ki sta jih interpretirali Rebeka Hren Dragolič in Barbara Camille Tanze ob spremljavi pianista Vladimirja Mlinariča. Udeleženci proslave se niso mogli načuditi izjemnemu podoživetju slovenske pesmi Barbare Camille Tanze, saj po rodu ni Slovenka in tudi ni odraščala v Sloveniji. Enako nas je presenetila Rebeka

Hren Dragolič, ki je »otrok« slovenskih izseljencev v Nemčiji.

Mateja Bizjak Petit, direktorica Hiše slovenske poezije v Franciji, je ob tej priliki posvetila svojo zadnjo pesem Meti Klinar, ki je marsikomu segla globoko v dušo, ter izbor poezije na temo prijateljstva in ljubezni. Mag. Meta Klinar je dvojezično povezovala program in predstavila izredno številko društvenega glasila Korenine.

Na ogled je bila potujoča razstava Izseljenškega društva Slovenija v svetu z naslovom *Slovenci po svetu v času osamosvajanja* s prispevki pariških Slovencev (Janez Zorec, Ana Vičič). Za konec je desetletni Alexander Radigue na klavirju zaigral Kramerjevo *Romanco*.

Sledil je družabni del večera, ki se je zaključil v poznih urah ob prigrizku in kozarčku rujnega, ki so ga pripravile pridne in iznajdljive članice društva.

20. oktobra 2012 je potekal letni Občni zbor društva

23. november 2012

VEČER DVEH JEZIKOV - Primož Vitez in duet Juan Ignacio Molina & David Bajda

Veleposlanica RS v Franciji Veronika Stabej je pariškim rojakom gostoljubno odprla vrata svoje rezidence, kjer je potekal *VEČER DVEH JEZIKOV*. Dogodek je bil organiziran s sodelovanjem Društva Slovencev v Parizu, ki je glasbenika povabilo v Pariz.

Prvi del večera sta vodili Mateja Bizjak Petit, direktorica Hiše slovenske poezije v Tinquexju, in Pauline Fournier, predstojnica katedre za slovenščino na Inalcu. Z gostom iz Ljubljane se je razvil živahen pogovor o prevajanju literarnih del. Primož Vitez je docent francoskega jezika na Filozofski fakulteti v Ljubljani, prevajalec francoskih poezije, proze in gledališča ter glasbenik. Vitez, ki znanstveno raziskuje področje literarnih prevodov in jezikovne epistemologije, je poudaril, da je vsak prevod novo, samostojno besedilo, ki nujno nosi pečat prevajalca.

Drugi del večera sta Juan Ignacio Molina in David Bajda navdušila številne poslušalce s svojim duetom flavte in kitare ter nas popeljala na popotovanje po različnih pokrajinah Argentine in Latinske Amerike. David, ki je potomec slovenskih staršev tretje generacije, nas je presenetil s svojo lepo slovenščino, Juan pa je po rodu Argentinec.

8. december 2012

Dobrodelni koncert citer in poezije v Châtillonu

Pred prireditvijo v dvorani Slovenskega doma smo se na praznik brezmadežnega spočetja udeležili maše, ki jo je daroval g. Alek Zwitter.

Na pobudo Mateje Bizjak Petit je iz zasnežene Slovenije prišel citrar Dejan Pra-protnik, ki je bil v tistih dneh vabljen na koncert v Tours. Dogodek je organiziralo Društvo v sodelovanju s Hišo slovenske poezije in s podporo skupine Mladi Pariz. Prireditve se je udeležila pisana družina. Prisotni so bili predstavniki veleposlaništva RS, namestnica veleposlanice Darja Golež s soprogom in predstavnik konzularnega oddelka Oliver Đajič, predstavniki skupine Mladi Pariz, ki jo vodi Urban Sila, diplomski študent s pariške univerze za politične in evropske kulture v Parizu.

Citarar Dejan je zaigral božične pesmi in skladbe sodobnih in klasičnih skladateljev. Ob njegovi glasbeni spremljavi pa je pesnica Mateja doživeto recitirala poezijo Kosovela, Pavčka, Kocbeka in Jesiha. Glasbenik in pesnica sta zapeljala pozorne poslušalce v deželo miline.

Izkupiček je DSP poslalo v Slovenijo za pomoč prizadetim v poplavi.

SILVESTROVANJE 2012

S Pariškim duom: Marjan Slavič in Karlo Prosen

Večer je minil v prijetnem in domačem vzdušju po zaslugi veselih muzikantov in pridnih odborov z dobro postrežbo. Opolnoči se nam je pridružila pariška sopranistka Shéhérazade in zapela nekaj šansonov.

10. februar 2013

Slovenski kulturni praznik - recital »Naši utrinki in naše besede«

Društvo Slovencev v Parizu je v sodelovanju z veleposlaništvom RS, s Hišo slovenske poezije v Franciji in s Slovensko katoliško misijo Châtillon organiziralo kulturno prireditev ob Prešernovem dnevu. V dvorani Slovenskega doma v Châtillonu se je zbralo

več kot sto ljudi, največ Slovencev, živečih v Parizu in okolici, pa tudi nekaj Francozov ter drugih ljubiteljev slovenske kulture.

Pred prireditvijo so se verniki udeležili maše, ki sta jo darovala Alek Zwitter in p. Edvard Kovač v strežbi domačega diakona Cirila Valanta.

Po himni je dogodek otvorila predsednica društva Slovencev Ana Stegu Vičič z besedami: »*Da bi lahko še naprej posredovali svojo kulturno dediščino svojim potomcem in tudi drugim, je treba to dragoceno vrednoto in dobrino še naprej vztrajno gojiti, tudi za ceno žrtev ...*«. Prisotne je nagovorila veleposlanica RS V. Stabej. Slovesnosti so se udeležili še drugi sodelavci veleposlaništva RS in slovenski veleposlanik pri OECD Andrej Rant s soprogo.

Prvi del programa so pripravili slovensko-pariški otroci. Navdušeno so peli, brali in recitirali slovenske pesmi pod naslovom *Govorim, pojem in berem tudi slovensko*.

Odrasli ustvarjalci so priredili recital *Naši utrinki in naše besede*. Na programu je bil izbor pesmi Mateje Bizjak Petit, Aleka Zwitterja, ki je s kitaro zapel nekaj lastnih skladb, Milana Matejčiča, Ane Stegu Vičič in Alenke Zver. Za uvod je Vičičeva dejala: »*Vsak človek nosi v srcu svojo popotnico, velikokrat nevidno za druge. Naši čustveni odtenki so obarvani s pokrajino in z*

življenjskimi izkušnjami ter z okoljem, kjer živimo ali od koder izhajamo. Naše življenjske in izseljenske poti si niso podobne, različna so naša narečja in naše besede ne zvenijo enako.«

V pesniškem duhu je nadaljeval prof. dr. Edvard Kovač, ki je v svojem predavanju spregovoril o dveh velikanih slovenstva, Prešernu in Slomšku. Gre za različni osebnosti, ki ju družijo domoljubje in svetovljanstvo, antično in biblično izročilo, predvsem pa ljubezen do slovenske besede ter vera, da je z njo mogoče izraziti največje globine človeškega srca.

14. junij 2013

Tone KUNTNER v PEN KLUBU v Parizu

V prostorih francoskega PEN kluba je bil literarni večer s pesnikom in igralcem Tone-
tom Kuntnerjem. Pesnika je predstavil častni član francoskega PEN-a prof. dr. Edvard Kovač, sicer aktiven član mednarodne zveze PEN.

Kuntner je doživeto, kot to zna le pesnik, ki je hkrati še igralec, recitiral nekaj svojih pesmi, katerih francoske prevode, izdelane prav za to priložnost, sta prebrali prevajalki Alenka Zver in Liza Japelj Carone. Po branju se je razvil sproščen pogovor in številni

prisotni francoski literati so bili očarani nad avtentično pesnikovo osebnostjo in neposrednostjo njegove poezije, ki niha med navezanostjo na zemljo in alkimijo duše. K čaru večera je prispevala občutena glasbena spremljava citrarja Tomaža Plahutnika, za konec pa je baritonist Marko Kobal, prvak ljubljanske Opere, zapel še »*Slovenec sem*«. Predsednik francoskega PEN-a Sylvestre Clancier je na koncu vznemirjen vzkliknil, da je bila to ena najlepših prireditev v njegovem klubu do zdaj.

Dogodek je bil organiziran v sodelovanju z Društvom. Kuntner, Kobal in Plahutnik so se v Franciji mudili na povabilo Društva pariških Slovencev ob priložnosti slovensosti za državni praznik.

Srečanje se je zaključilo ob kozarcu rujnega in slovenskih dobrotah, ki jih je pripravilo Društvo.

15. junij 2013

Shod pariških Slovencev in praznik slovenske državnosti.

Tone Kuntner, Marko Kobal in Tomaž Plahutnik »Od doma gledam v bodočnost in v svet«

Društvo Slovencev v Parizu je organiziralo svoje sedmo tradicionalno praznovanje državnosti in shod pariških Slovencev. Začeli smo z mašo, somaševala sta patra Edvard Kovač in Alek Zwitter, bogoslužje sta polepšala citrar Tomaž Plahutnik in operni pevec Marko Kobal.

Praznovanja so se udeležili številni pariški Slovenci in francoski prijatelji slovenske kulture. Med častnimi gosti so bili stalni predstavnik RS pri OECD Andrej Rant s soprogo, pooblaščenca ministrica Darja Golež s soprogom in novi častni konzul RS v Toulousu A. Hego Deveza Barrau s soprogo. Prisotne sta nagovorili predsednica Društva in predstavnica veleposlaništva Darja Golež in jih mdr. povabili na razstavo slovenskih impresionistov, ki je bila na ogled v pariškem Petit Palais do 13. julija 2013.

Vsi trije gostje, umetniki iz Slovenije, so nas popeljali v svet melodije našega materinega jezika in nam ustvarili izredno slovensko vzdušje. Simbioza slovenske besede in melodije sta napolnila naša srca v vsem svojem razkošju in lepoti. Ponovno smo odkrili Cankarja (njegove misli o slovenskem narodu) in druge velikane slovenske besede v navdihnjeni interpretaciji igralca in pesnika Toneta Kuntnerja. Baritonist Marko Kobal in citrar Tomaž Plahutnik sta izvedla slovenske napeve v vsej svoji izvornosti. Slišali smo tudi dve Kuntnerjevi pesmi v francoščini. Prebrali sta ju prevajalki Nina Medved in Alenka Zver, ki je tudi poskrbela za povezavo programa. Tudi naša dva malčka tretje generacije Helena in Alexandre Radigue sta pogumno stopila pred mikrofonski in prispevala svoj delež – recitirala sta dve slovenski otroški pesmici.

Po uradnem programu smo ob spremljavi citer in harmonike domačega glasbenika Marjana Slaviča, častnega predsednika Društva, prepevali z Markom Kobalom pozno v noč.

13. 10. 2013

Redni občni zbor Društva in družabno srečanje članov

16. november 2013

Martinovanje pariških Slovencev z ansamblom LISJAKI

Za začetek je g. Alek Zwitter daroval mašo, kot je navada v izseljenstvu. Nato smo se preselili v dvorano, ki se je začela polniti ob lepo okrašeni mizi z jesenskimi sadeži in z žlahtno kapljico ter novim francoskim vinom Beaujolais. Začelo se je veselo martinovanje.

Predsednica društva je pozdravila navzoče in se posebej zahvalila vsem društvenim sodelavcem-prostovoljcem. Poudarila je, da si zaslužijo glasen aplavz, saj vložijo veliko truda in dobre volje za skupno dobro slovenske skupnosti in njen obstoj. Nato je k mikrofону povabila Marka Hama z veleposlaništva RS, ki je podal nekaj informacij o delovanju konzulata v Parizu. Ob prijetnem klepetu in lepo obloženi mizi pod »brajdo«, ki jo je oblikovala društvena dekoraterka Zita Marušič Willame in je polna grozdja vabila na trgatev, smo modrovali o lepih in manj lepih časih doma in v tujini.

Zadoneli so zvoki domačih in drugih viž Lisjakov, primorskega narodno-zabavnega ansambla, ki šteje pet dinamičnih fantov. Prihajajo z Brkinov, kjer teče najboljša slivovka in zorijo okusna jabolka. Poudarek dajejo narodno-zabavni glasbi, igrajo pa tudi pop, rock in evergreene. Postopoma so zvalili na plesišče mlado in staro.

Po večerji, ki smo jo člani društva postregli gostom, nas je presenetila Adrijana Zadnik, ki je prišla s skupino Lisjaki in je predstavila skeč *Sami problemi* avtorice Jadranke Boštjančič v harijskem narečju (Il. Bistrica). Dekle je poželo buren aplavz, saj po domače izgovorjene besede izseljencu zvenijo s posebno milino.

December 2013

Društvo izda dvojezičen izbor Kuntnerjeve poezije JABLANA-LE POMMIER

Knjiga je izšla predvsem po zaslugi prevajalk-prostovoljk Alenke Zver in Lize Japelj Carone, sponzorja Studio Print iz Ljubljane in podpore Urada za Slovence po svetu. Za likovno opremo knjige je graciozno poskrbel slovenski akademski slikar Rudi Španzel. Spremno besedo je zapisal dr. prof. Edvard Kovač, uvodno besedo pa predsednica Ana Vičič in podpredsednica Lucie Fernandes.

1. in 2. februar 2014

Salon srednjeevropskih kultur v Parizu

Slovenija se v Parizu predstavi 3.500 obiskovalcem

V Espace des Blancs Manteaux v pariškem Maraisu je društvo PACE (društvo za promocijo srednjeevropskih kultur) organiziralo obeleženje 10. obletnice pridružitve srednjeevropskih držav Evropski uniji. V ta namen je Društvo Slovencev v Parizu pripravilo slovensko stojnico s kulturno ponudbo in kulinaričnimi dobrotami, koreografinja Eča Dvornik pa je s svojo francosko gojenko Héléne Beilvaire predstavila štiri plesne nastope iz cikla *Alpe! Alpe!* Organizator dogodka *Association PACE* si je namreč zamislil koncept t. i. masterclass, kjer umetnik/-ca iz vsake sodelujoče države posreduje svoje znanje mlajšemu francoskemu umetniku/-ci.

Dogodka se je udeležilo 3.500 Parižanov in turistov. Slovenska uradna partnerja dogodka sta bila Društvo Slovencev v Parizu in Veleposlaništvo RS.

Organizacijo slovenskega Bistroja je prevzelo Društvo Slovencev v Parizu, ki je predstavilo slovensko kulturo, znamenitosti, jezik in kulinariko. Ob vsem tem pa ni manjkalo niti dobre kapljice. Slovenska vina so podarili Kmetija Štekar s Kojškega, Borut Blažič in Čarga 1767 z Goriških Brd ter Vinska klet Goriška Brda. Predane članice in odbornice Društva Slovencev v Parizu in štiri mlajše Slovenke, ki so na študiju oz. delu v Parizu, so pripravile dovolj slovenskih specialitet za Bistro, da je bil med najbolj obiskanimi na salonu.

Presenetljiv je bil obisk pariških potomcev Slovencev, ki so izgubili vse stike z domovino svojih prednikov. Zaslišali smo kakšen vzklík v francoščini: »Regarde les gâteaux: potica, štruklji, ki nam jih je pekla naša stara mama za božič!«

V slovenskem Bistroju je v soboto potekala okrogla miza o Sloveniji, ki jo je vodila predstavnica oddelka za slovenistiko na Inalcu Pauline Fournier. Obiskovalce je tema zanimala, tako da se je razvila zanimiva diskusija o vrednotah in posebnostih Slovencev.

Sodelavka z Veleposlaništva RS v Parizu Liza Japelj Carone je poskrbela za informacije o slovenski umetnosti in finančno podporo za koreografski masterclass. Številni obiskovalci stojnice so lahko prelistali katalog impresionistov in knjige slovenskih pisateljev, prevedenih v francoščino, ter se informirali o značilnostih slovenske kulture in turizma. Nataša Vičič je predstavila zanimivo zgibanko Slovenija – Evropa v miniaturo, *La Slovénie la petite Europe en miniature*, ki je na ogled na društvenem spletu. Za mnoge je obisk prostora, oblepljenega s plakati iz serije I feel SLOVENia, izzvenel kot vabilo na potovanje.

Slovenska delovna ekipa se je izmenično udeležila drugih Bistojev in se srečala s predstavniki institucij Evropske unije. Salon so obiskali tudi veleposlanica RS V. Stabej in drugi sodelavci veleposlaništva.

Glede na dejstvo, da so Francozi tradicionalno usmerjeni bolj na območje južnega Sredozemlja in Bližnjega Vzhoda ter da jim kultura in civilizacija Srednje Evrope še vedno ostajata »španska vas«, je bil Salon srednjeevropskih kultur uspešna in dobrodošla pobuda.

9. februar 2014

Praznovanje Prešernovega dne: »Kultura in umetnost zblížujta različne jezike in narode«

Društvo Slovencev v Parizu je v sodelovanju s Slovensko katoliško misijo organiziralo praznovanje kulturnega praznika in pripravilo proslavo z bogatim kulturnim programom. Pričelo se je z mašo, ki jo je daroval mag. Alek Zwitter za pokojne kulturnike ob strežbi veroučne skupine otrok. Proslava se je odvijala v dvorani Slovenskega doma, kjer je najprej zadonela slovenska himna, ki jo je zapela sopranistka Shéhérazada. Zbrane sta pozdravila predsednica društva Ana Stegu Vičič in vodja slovenske pariške katoliške misije v Châtillonu mag. Alek Zwitter, v imenu veleposlaništva RS pa I. sekretar Marko Ham. V prvem delu programa so nastopili otroci slovenskih korenin s svojo otroško svežino pod naslovom *Govorim, pojem in berem tudi slovensko*.

Drugi del proslave je bil posvečen poeziji in glasbi. Sodelovali so pariško-slovenski umetniki in častni gost, francoski pesnik in literarni kritik Alain Pizerra, ki nam je recitiral nekaj svojih pesmi. V naše veliko

veselje sta z Alenko Zver dvojezično prebrala nekaj pesmi Franceta Prešerna. Pariški operni pevki Séhérazade in Florine Millon sta zapeli nekaj opernih arij ob klavirski spremljavi glasbenice Lilijane Novak. Ni manjkalo tudi drage melodije slovenskega jezika ob recitalu pesmi Franceta Prešerna in Toneta Pavčka, ki ju je občuteno recitala Tončka Šimc. Celoten program je dvojezično povezovala Alenka Zver.

Za zaključek je sledila predstavitev dvojezične zbirke Toneta Kuntnerja, *Jablana-Le Pommier*, ki jo je Društvo izdalo decembra 2013. Francoskim bralcem sta zbirko predstavili Ana Vičič in Alenka Zver na slovesni dvojezični Prešernovi proslavi 8. februarja v Hiši slovenske poezije v Tinquexju. Proslave z bogatim kulturnim programom so se tudi udeležili številni pariški Slovenci in veleposlanica RS V. Stabej.

14. junij 2014

Osmi Shod pariških Slovencev, obeleženje praznika državnosti: »Sadim drevo med korenine svoje domovine«

Društvo Slovencev v Parizu je pripravilo srečanje ob bližnjem Dnevu državnosti, na katerem smo počastili tudi desetletnico članstva Slovenije v Evropski uniji. Shoda se je udeležil veliki slovenski pisatelj Boris Pahor. Pel je Kranjski oktet.

Osmi tradicionalni shod pariških Slovencev se je začel z mašo, ki je tokrat potekala na vrtu. Bogoslužje je vodil Alek Zwitter, somaševala sta dr. Edvard Kovač in Davorin Vreča.

Potem je bil na sporedu bogat kulturni program z geslom *Sadim drevo med korenine svoje domovine* (T. Kuntner). Praznovanja so se udeležili veleposlanica RS v Franciji V. Stabej, sodelavci veleposlaništva, številni člani društva, pariški rojaki in nekaj francoskih prijateljev. Zbrane je pozdravila predsednica Društva Ana Stegu Vičič. Sledil je nagovor veleposlanice in mag. Aleka Zwitterja.

Prihod Borisa Pahorja, ki se je v Parizu mudil zaradi predpremiere biografskega dokumentarca, ki mu ga je posvetila francoska režiserka Fabienne Issartel, je dal praznovanju poseben pečat. Pevci in publika so ga sprejeli s petjem *Zdravljice*. V svojem nagovoru je mdr. dejal: »Če hočemo biti država, moramo nehati z opredelitvijo *kdo je naš in kdo ni naš*,« in je predlagal, naj se najdejo modri ljudje, ki bi Slovence znova povezali, da bi skupaj rešili slovensko državo. Spregovoril je tudi o pomembnosti narodne identitete v Evropi, o zvestobi rodnemu

jeziku, o etični Evropi (citiral je francoska misleca Stéphana Hessla in Edgarja Morina). »Evropa mora svoje življenje spremeniti v etično življenje v korist človeku, to je edini obrambni ščit pred globalizacijo, naperjen proti kopičenju kapitala, požrešnosti po denarju ... V etični Evropi naj bi vsi narodi razvijali svojo kulturo, ohranjali zvestobo narodu in rodnemu jeziku. Dežele in nacije morajo obstati. Narodi so pomembni in bi morali ohranjati svojo identiteto in svoje partikularne narodne posebnosti.« Boris Pahor nam je položil na srce tudi prošnjo, naj gojimo svoj materni jezik.

Kranjski oktet pod vodstvom pevovodje Ivana Andresa Arnška, rojenega v Bariločah v Argentini, nam je za začetek zapel himno, nato pa slovenske napeve. Pesniški intermezzo je pripravila slovensko-francoska pesnica Mateja Bizjak Petit, ki je tokrat recitirala Toneta Pavčka, Ervina Fritza in Nežo Maurer. Vsi nastopajoči so poželi burne aplavze. Lahko trdimo, da so osvojili srca pariških Slovencev.

Srečanje je zaključila napovedovalka Nataša Vičič s predstavitvijo nekaj aktualnih slovenskih kulturnih utrinkov. K mikrofону je

povabila prevajalko in založnico Editions franco-slovènes&Cie Zdenko Štimac, ki je v francoščino prevedla in izdala *Martina Krpana z Vrha* v lepo ilustrirani izdaji. Izvirne ilustracije je prispevala umetnica Sophie Lecomte. Rojak Milan Matejčič je predstavil svojo tretjo pesniško zbirko *L'allegresse lucide* (Preudarna radost), ki bralca popelje v svet svojih življenjskih izkušenj. Nataša Repovž, migrantka nove slovenske generacije, je pripravila izvirno fotografsko razstavo *Preproste besede* s tipičnimi slovenskimi motivi.

Po uradnem delu je sledilo druženje, tudi Boris Pahor je ostal z nami skoraj do konca. Sklepala so se nova prijateljstva in kulinarčna odkritja ob slovenskih dobrotah (prekmurski krapci, ajdovi domači keksi, jabolčni zavitek, šarkelj, kranjske klobase itd.), ki so jih pripravile pridne odbornice. Nazdravili smo tudi vsem članom Društva, ki so leta 2014 praznovali svojo 70. letnico rojstva. Do poznih večernih ur smo bili deležni glasbe pevcev, harmonikarja Nika Kraigherja in trobentača Toneta Habjana. Ob zvokih harmonik, trobente in Kranjskega okteta se je oglasilo tudi vabilo na plesišče. Shod se je končal s prepevanjem, milo melodijo slovenske besede in z ganljivim slovesom Borisa Pahorja. V srcih prisotnih so se zasedale njegove besede kot klic na pomoč za lepši jutrišnji dan Slovenije, Evrope in vsega človeštva.

Oktober 2014

Redni letni OBČNI ZBOR DRUŠTVA SLOVENCEV v Parizu

Društvo je ponovno razposlalo okrožnico za včlanjenje vsem pariškim Slovencem. Odziv je bil sicer skromen, ampak pozitiven, saj smo osvežili svoje vrste z novimi člani. Kot večletna predsednica Društva sem se najprej toplo zahvalila vsem sedanjim in nekdanjim odbornikom. S hvaležnostjo

v srcu smo se spomnili vseh pariških pokojnih graditeljev slovenstva in naše skupnosti. Poudarila sem, da se je Društvo obdržalo predvsem po zaslugi številnih prostovoljcev in s finančno pomočjo Urada za Slovence po svetu.

Prisotne sta nagovorili tudi obe podpredsednici.

Nataša je menila:

»Križa, to imamo stalno na jeziku, vendar človek ima čas, ki si ga vzame. Če to res želimo, lahko naredimo veliko lepega in tudi spremenimo marsikaj ... Društvo mora razmisliti, kaj hoče, kam in kako želi delovati v bodoče, in mogoče bi se moralo bolj povezati s Slovenijo in s francoskim kulturnim prostorom ter iti s časom naprej.«

Lucija je poudarila: »Danes je največja uganka, kako obstati, nadaljevati delo tistih, ki so gradili to slovensko skupnost in ustvarili dragocen Vrt slovenstva v Parizu, kako ga gojiti še naprej in krepiti njegove korenine. Ni dovolj naša dobra volja. Vsi bi se morali osvestiti in zavedati pomembnosti gojenja svojih korenin.«

Zanimivi so bili posegi člana g. Jean-Paula Assa, Francoza, soproga naše rojakinje Marije, ki je nakazal težave vodenja društev in nehvaležno poslanstvo iz lastnih dolgotrajnih izkušenj. Poudaril je, da je velika kriza mlajših članstev tudi v vseh kulturnih

francoskih društvih, saj se mlajši raje vključujejo v športne klube in podobno.

Po volitvah je sledilo družabno srečanje in zakuska. Druženje je potekalo v prijetnem, ampak tudi zaskrbljujočem vzdušju glede nasledstva društvenega vodstva ter iskanja ustreznih alternativ za bodočnost in kontinuiteto, ki bi zadovoljila mlade in stare. Sestavo novega odbora glej tretjo stran ovitka.

Društveno SILVESTROVANJE 2014 ob zvokih Pariškega dueta

P. Edvard Kovač je v kapeli daroval zahvalno mašo in nam izročil pozdrave slovenskega metropolita in nadškofa Msgr. Staneta Zoreta in škofa Petra Štumfa, odgovornega za Slovence po svetu. Nato se je začelo veselo druženje v dvorani ob praznično obloženi in lepo okrašeni mizi, kjer si je vsak lahko postregel po želji. Odbornice in odborniki smo poskrbeli, da je vse potekalo kot se spodobi za praznični večer. Glasbeni del večera sta pestro, veselo in neutrudljivo vodila Marjan Slavič in Karlo Prosen.

Tokrat so se nam pridružili tudi nekateri prijatelji Hrvati iz hrvaške pariške misije, ki so dejali, da so se počutili kar domači med nami. Marsikoga smo pogrešali. Dejstvo, da naša starejša generacija počasi usiha, je neizpodbitno. Vendar je silvestrovanje potekalo v prijetnem, razigranem in domačem prijateljskem vzdušju, kot si ga je večina zaželela. Tako so dejali gostje, ko so proti jutru odhajali domov.

8. februar 2015

Prešernov dan - nastop pevke in pripovedovalke Ljobe Jenče

Za začetek je Alek Zwitter daroval mašo, ki jo je obogatila častna gostja dneva Ljoba Jenče z gorenjsko pripovedjo *Leži, leži ravno polje* in rezijsko *Ore ti triji krajave*.

Zbrane sta pozdravili podpredsednica Društva Lucie Škrlić Fernandes in veleposlanica Veronika Stabej. Nato je kot vsako leto za 8. februar sledil nastop otrok v sklopu »Govorim, pojem in berem tudi slovensko«, ki vabi otroke slovenskih korenin, da se naučijo ter predstavijo svojo točko v slovenščini.

Ljoba Jenče nosi držo spomina in ravna pot ljudski pesmi na način, da ji lahko prisluhne vsakdo. S svojim vilinskim glasom je oživila staro slovensko petje in izročilo prednikov. Njena beseda je na občinstvo slovenskega porekla, ki že drugo in tretjo generacijo živi v Franciji, delovala kot balzam. Najprej je z nagajivimi ljudskimi pripovedmi začarala otroke, ki so z njo risali nevidne hiše in spremljali topot *Lesarjevega Mlina*. Za odrasle je pripravila recital z naslovom *Lepa Vida*, v katerem je prenesla modrost *Mita o stvarjenju sveta*, starodavno verzijo *Povodnega moža* in sporočilnost *Ribe Faronike*, ki nosi na hrbtu ves svet in opominja na ravnovesje vseh stvari. Sledila je zabavljiva pripoved *O goljufivem Tomažu*, ki je smrt v sod zaprl ter mnogo drugih. Za tiste, ki ne razumejo več slovensko, je Ljobino pripoved ubrano tolmačila Liza Japelj Carone, ki je tudi dvojezično povezovala program.

Poslušalci so bili priča misteriju ohranjanja prečiščenih umetnin, ki jih je ljudstvo sprejelo za svoje in prakticiralo kot jedra lastne duše, slovenske duše.

Ob tej priložnosti je Društvo želelo izraziti hvaležnost odborniku Karlu Prosenu in Marjanu Slaviču, častnemu predsednik Društva. Prejela sta društveno priznanje ter zahvalo za prizadevno in vztrajno ohranjanje živega izročila slovenske pesmi v pariški skupnosti.

Praznika slovenske kulture so se udeležili številni rojaki, veleposlanica RS v Franciji, veleposlanik RS pri OECD Iztok Jarc s soprogo, in podpredsednica društva Touraine-Slovénie Marija Sotošek-Chaigne. Zaključilo se je s kozarčkom prijateljstva. Kulinarčni del sta radodarno prispevala člana Cvetka in Josip Kazalac.

6. junij 2015

Dan slovenske državnosti in 55. obletnica Društva Slovencev v Parizu

To je bil že deveti tradicionalni Shod pariških Slovencev. Društvo je od veleposlanice Stabej ob njenem slovesu prejelo priznanje veleposlaništva RS v Franciji za 55 let združevanja slovenskih rojakov v francoski prestolnici in požrtvovalno skrb za ohranjanje slovenske kulturne dediščine. Priznanje je predsednica Društva posvetila vsem bivšim predsednikom, vsem graditeljem slovenstva v pariški skupnosti in odbornikom.

Shod se je začel s sveto mašo, ki jo je daroval p. Edvard Kovač, in se je nadaljeval v dvorani.

Po slovenski himni, ki so jo gostje zapeli ob spremljavi harmonikaša Marjana Slaviča, je sledilo branje Prešernove *Zdravljice* v izvedbi Mateje Bizjak Petit in Nataše Vičič.

Po pozdravu predsednice Društva Slovencev v Parizu Ane Vičič je zbrane nagovoril slavnostni govornik dneva p. Edvard Kovač, teolog in filozof. Vzpostavitev lastne državnosti je označil za veliki zgodovinski dogodek za vse Slovence (gl. članek str 4). Spomnil je, da so pri ustanavljanju države pomagali tudi pariški Slovenci z osveščanjem francoske javnosti o legitimnosti slovenske želje po svobodni družbi. Povzel je zgodovinsko tradicijo svobodoljubnih in resnicoljubnih ljudi, od karantanskih kmetov, ki so navdihnili Jeffersonovo ustavo ZDA, do naše »pisateljske ustave«, ki je evropski fenomen. Predsednica Društva se je ob koncu njenega mandata zahvalila veleposlanici Stabejevi za plodno sodelovanje veleposlaništva z Društvom.

Za glasbeni program je poskrbela vokalistka Katja Šulc, ki se je nahajala na umetniški rezidenci v Parizu. Zapela je prekmursko pesem *Kda se dragi moj v Ameriko odpravlja*. Navzočim, ki so bili do srca ganjeni že od besed dr. Kovača, je petje Katje Šulc priklicalo solze v oči.

Liza Japelj Carone, dolgoletna kulturnica in sodelavka veleposlaništva, je povezovala program. Posebej je predstavila pesniško zbirko Mateje Bizjak Petit *Alice au mille*

bras, ki je nedavno izšla pri kanadski založbi Ecris des Forges in francoski Rafael de Surtis. Bizjak Petitova se je s tem pridružila vélikim slovenskim pesnikom – Francetu Prešernu, Tomažu Šalamunu in Borisu A. Novaku, ki že imajo samostojne izdaje v francoščini.

Za glasbo ob prijetnem druženju po uradnem delu je kot ponavadi poskrbel Pariški duo, za gastronomijo pa člani(ce) odbora. Kot je poudaril dr. Kovač, Društvo Slovencev v Parizu s svojim nesebičnim in prostovoljnim delom vsako leto poskrbi, da je v Parizu obeležen praznik slovenske državnosti.

21. junij 2015

Koncert mladinskega pevskega zbora Franceta BEVKA iz Tolmina

Društvo je sodelovalo pri organizaciji koncerta. Poročilo o dogodku je v Kroniki katoliške misije.

11.–13. oktobra 2015

Tridnevni izlet v Rim – Città Eterna

Člani Društva smo se podali v Rim, zapuščino apostolov – Limen Apostolorum, mesto na sedmih gričih.

Ogledali smo si znamenitosti baročnega

in antičnega Rima ter Vatikana: baziliko Svetega Petra, ki je eno najpomembnejših romarskih središč sveta. Bili smo na Trgu svetega Petra, v vatikanskih muzejih, v Sikstinski kapeli in drugje – hodili smo do onemoglosti ...

V veliko veselje vseh je skupino sprejel kardinal Franc Rode v svoji rezidenci. Nagovoril nas je v slovenščini in francoščini ter omenil svoja študijska leta v Parizu in takratne slovenske duhovnike v Parizu, ki so ustanavljali slovensko pastoralno in narodno oazo ter pomagali pribežnikom iz bivše Jugoslavije. Posebej je omenil prelata Ignacija Čretnika. Predsednica Društva je kardinalu podarila društveni Zbornik 50 let, ki obsega kroniko pol stoletja delovanja pariških Slovencev, rojak Milan Matejčič pa svojo zadnjo pesniško zbirko.

Kardinal je odgovoril na številna vprašanja prisotnih, ki jih ni in ni zmanjkalo. Kardinalov tajnik Matej Pavlič je skupino povabil na teraso kardinalove rezidence z edinstvenim razgledom. Dvajsetim romarjem se je odprl čudovit pogled na Trg sveta Petra, na Baziliko in velik del Rima v jesenskem soncu. V kardinalovi kapelici smo obisk zaključili z Marijino pesmijo. Vsi udeleženci romanja so bili veseli tega izleta, ki je bil odlično organiziran in izpeljan. V teh treh dneh so se tudi boljše medsebojno spoznali. ●

KRONIKA SLOVENSKE KATOLIŠKE MISIJE V FRANCJI

Piše Tončka Šimc

V kapeli Svetega križa v Châtillonu se vsako prvo in tretjo nedeljo v mesecu daruje sveta maša v slovenskem jeziku in včasih delno tudi v francoščini. Svete maše so tudi ob posebnih praznikih: za Veliko noč, Vse svete, božič in ob vseh prireditvah Društva (gl. zapise Društva). Dolgoletni župnijski upravitelj g. Jože Kamin, delegat za Slovence v Franciji pri francoski škofovski konferenci, je do leta 2013 občasno prihajal iz Merlebacha. Včasih je maševal g. Alek Zwitter, ki je bil na študiju v Parizu, ob raznih prilikah pa tudi pater dr. Edvard Kovač, ki prihaja iz Toulousea ali Slovenije. Pri mašah sodeluje diakon Ciril Valant, ki ob odsotnosti duhovnika opravlja tudi pogrebne obrede, sv. krst in poroke. Verouk že nekaj let vodita Thérèse Valant in njen sin Maksimiljan. Enkrat mesečno se po maši zberemo v dvorani Jožeta Flisa za druženje in skupno kosilo. Leta 2013 se je pastoralni ekipi pridružil bogoslovec Marko Pavlič. Septembra 2013 je bil za župnika

imenoval mag. Alek Zwitter. Septembra 2015 ga je nadomestil dr. Zvone Štrubelj, ki vsakič pride iz Bruslja.

Izbor nekaterih dogodkov in praznovanj od maja 2012 do decembra 2015

Dragi bralci, skušala sem strniti dogodke in doživetja s katoliške misije v Parizu v kroniko za vsa štiri leta. A ker nisem imela dovolj podatkov, je na žalost nepopolna. Vsa dogajanja sem želela predstaviti na čim bolj iskren način. Namenoma nisem poimensko naštevala oseb, ki so se in se še bodo žrtvovale za dobro naše skupnosti. Tu mislim na vse tiste, ki čistijo kapelo, dom in dvorano, ki kuhajo kosila ter pripravljajo in opravljajo vzdrževalna dela, kajti zagotovo bi pri imenovanju koga nenamensko izpustila. Vsakemu posebej iskrena hvala! Nekdo je nad nami, ki vse vidi, vse »zapisuje« in pri Njemu boste imenovani.

Leto 2012

► Binkošti in zaključek veroučnega leta. Sv. mašo je daroval g. Kamin v strežbi diakona g. Valanta in otrok veroučne skupine, ki je sodelovala s petjem, pod vodstvom ge. Thérèse in Maksimiljana. V dvorani je bil pester program, ki je zbrane zelo navdušil. Med skupnim kosilom se je g. Kamin zahvalil otrokom in staršem, jim čestital in jim dal vzpodbudo.

► 15. oktobra je potekal obisk škofa dr. Petra Štumfa, ki je odgovoren za Slovence po svetu. Ob 14. uri je bila seja župnijskega

sveta pod vodstvom škofa, nato je daroval sv. mašo. Somaševal je g. Kamin. Sledilo je družabno srečanje s škofom v dvorani.

► 14. oktobra smo se zbrali k nedeljski službi božji z g. Kaminom, da se zahvalimo Bogu za 10. obletnico njegovega župnikovanja v skupnosti v Châtillonu. Po sv. maši se je g. Kaminu v imenu župnijskega sveta zahvalil g. Mevlja in v imenu Društva pariških Slovencev predsednica Ana Vičič. Slavljenje se je nadaljevalo v dvorani.

► Miklavževanje z g. Alekom. Med sv. mašo je pela veroučna skupina, ki jo vodita Maksimiljan in Thérèse. Na sporedu so bile igrice, recitacije in slovenske pesmi. Nekateri so nas presenetili z igranjem na klavir ali kitaro. Miklavž je obdaril otroke in vse prisotne.

► Božič smo praznovali s sv. Evharistijo na sam božični večer s petjem božičnih pesmi. Nato sta nas v dvorani čakala topel čaj in pecivo.

Leto 2013

Pred sv. mašo je g. Alek Zwitter včasih organiziral duhovne obnove, razgovore ob branju odlomkov iz njegove knjige *Sveti Pavel za nepopolne* ali molitev rožnega venca.

► 13. februarja: Pepelnica, začetek postnega časa. G. Kamin je med sv. mašo vsakemu s pepelom napravil križ na čelo: »Spreobrne se in veruj v evangelij.«

► 24. marca: Cvetna nedelja. Blagoslov zelenja s sv. mašo, ki jo je daroval g. Zwitter.

► Velika noč: velikonočna duhovna obnova na četrtek in petek, premišljevanje in molitve z obredi, v soboto blagoslov ognja, med velikonočno vigilijo hvalospjev »aleluja« in nazadnje blagoslov velikonočnih jedi.

► 20. maja, na binkoštni ponedeljek, smo praznovali 65. obletnico Slovenske katoliške misije v Parizu. Slovesno mašo je daroval župnik g. Kamin. Pri bogoslužju je pel zbor Cantate Domino iz Slovenije. Hvaležno smo se spominjali naših vzornih duhovnikov

(predvsem g. Ignacija Čretnika), ki so nam pred petinšestdesetimi leti začeli oznanjati evangelij v slovenščini. Po njihovi zaslugi smo se družili v krščanskem duhu. Posebna zahvala redovnicam, ki so požrtvovalno in z ljubeznijo učile verouk in slovenski jezik, to velja še zlasti za sestro Cirilo Knafelj. Z dobrotniki in z vztrajnostjo duhovnikov smo kupili ta dom, v katerem se še danes zbiramo. V tem božjem mozaiku so tudi zavedne Slovenke in Slovenci, delavni, darežljivi, sposobni in pošteni, ki so z zgledom nagovarjali. Kot pravi Anton M. Slomšek: »Če hočeš druge vneti, moraš sam goreti!« Sledil je koncert, nato kosilo in veselo druženje s folklorno skupino ter z ansamblom Netopir.

► 23. junija: zaključek veroučnega in pastoralnega leta. Zbrani okrog oltarja z g. Zwitterjem so vsi iz veroučne skupine dajali vzgled nam starejšim. In ne samo to, ampak upanje za prihodnost krščanstva in zavesti, da so njihove korenine tudi slovenske. Zaužili so Jezusa v podobi hostije. Maxim Cherrier je prvič prejel sveto obhajilo. Svoje prošnje so tokrat položile na oltar družina prvoobhajanca in druge mlade družine.

► 22. septembra: namestitev novega župnika v Châtillonu, gospoda Aleka Zwitterja. Somaševala sta oba duhovnika. G. Kamin je prebral dekret novega imenovanja. Ana Vičič in Lucie Fernandes sta se mu v imenu Društva zahvalili in izrazili dobrodošlico novemu župniku. Po poletnih počitnicah je med nas prišel ljubljanski nadškof dr. Anton Stres. Vezi prijateljstva iz časa njegovega študija v Parizu so še bile trdne. Po njegovem prihodu je bilo bogoslužje vsako nedeljo.

► 8. decembra, na dan sv. Nikolaja, je župnik g. Zwitter združil vse otroke okrog oltarja. Med sv. mašo so molili, peli in brali berilo. V dvorani so predstavili kratek kulturni program, nakar jih je Miklavž bogato obdaril.

► 24. decembra: polnočnica, na Sveti večer je maševal g. Stres. V jaslicah pred oltarjem

je gorela svečka zraven svete družinice z novorojenim Detetom, z veseljem oznanilom: »Slava Bogu na višavah in na zemlji mir ljudem.«

► 31. decembra je zahvalno mašo daroval p. Edvard Kovač (več v društveni rubriki).

Leto 2014:

Župnik g. Alek Zwitter je maševal vsako prvo in tretjo nedeljo v mesecu, v njegovi odsotnosti pa upokojeni nadškof dr. Anton Stres. Vse več je med nami starejših in bolnih, zato jih po možnosti obiskujemo in če je le mogoče, pripeljemo k slovenski maši.

► 5. januarja, nedelja Treh kraljev, sv. maša ob 11. uri. Najprej smo si zaželeli srečno novo leto in se Bogu zahvalili za vse darove božje naklonjenosti v naši skupnosti. Molitve, želje in prošnje smo namenili vsem, ki so v naši skupnosti bolni, osamljeni in oddaljeni.

► 2. marca je daroval sv. mašo g. Zwitter, nato je bila seja širšega pastoralnega sveta.

► 15. marca sta somaševala g. Stres in župnik Zwitter. Pri skupnem kosilu smo zapeli našemu slavljenču g. Aleku za njegov 40. rojstni dan in mu zaželeli zdravja in uspeha pri njegovem akademskem delu.

► Pred velikonočnimi prazniki je bil med sv. mašo krščen mali Luka Vičič, sin Natalije in Dominika iz naše skupnosti. Mlada mamica Tina iz Slovenije je doživela v naši skupnosti v Châtillonu navdih božjega klica in se je pripravila na sv. krst, ki ji ga je podaril g. Zwitter.

► Tridnevni velikonočni obredi so bili duhovno bogati. Na Veliko soboto, na velikonočni vigiliji, po dolgi poti iskanja Kristusove ljubezni, je Nejc ves ganjen prejel zakrament sv. krsta in sv. obhajila. Krščena je bila tudi njegova hčerkica Viktorija. Na vstajenjsko nedeljo je Sabrina Ols, vnukinja g. in ga. Matejčič, prejela

zakrament sv. krsta, ker je naslednji teden imela težke zdravstvene preiskave.

► 24. maja smo z avtobusom odpotovali na dvodnevno romanje v Paray-le-Monial, kjer se je v 17. stoletju Jezus prikazal redovnici Marjeti-Mariji Alacoque. Za organizacijske podrobnosti je poskrbela Irena Sutlič, romanje pa je vodil g. Zwitter z dvema duhovnikoma, bogoslovcem Markom Pavličem in Maksimiljanom, ki sta popestrila pot s petjem in kitaro, psalmi in molitvijo rožnega venca. Jean-Rodolphe Kars nam je najprej predstavil prikazovanje in nastanek svetišča. Ob prikazovanju redovnici Marjeti-Mariji je Jezus z razžarjenim srcem obljubil božjo milost vsem, ki se mu bodo posvetili. V kapeli prikazovanj smo zbrani doživljali darovanje sv. Evharistije. Ob večernem bedanju v kapeli smo vsi čutili posebno milost, prisotnost svetega Duha. Med molitvami in petjem je bila priložnost za spoved. Drugi dan, po maši in ogledu tega zanimivega mesta, smo se vračali proti domu mirnega srca, veseli, hvaležni in prerojeni.

► Junija smo pred odhodi na poletne počitnice zaključili pastoralno leto s sv. mašo in se poslovili od upokojenega nadškofa dr. Toneta Stresa. Maksimiljan in bogoslovec Marko sta nas navdušila s petjem ob spremljavi kitare, zlasti pa z nastopom otrok in mladine, ki so na klavirju izvajali klasično glasbo.

► 21. septembra smo se ponovno zbrali pri sv. maši, ki jo je daroval župnik Alek Zwitter. Maksimiljan Valant in bogoslovec Marko sta se ponovno zavzela, da bi se občasno zbirali otroci in nadaljevali veroučno-kulturno leto.

► 19. oktobra: sv. mašo je daroval g. Zwitter. V dvorani so študentje iz Slovenije, ki so se za nekaj časa ustavili v Slovenskem domu, pripravili okusno kosilo. Tokrat je Katja Penko praznovala deveti rojstni dan. Vsi smo ji zaželeli polno uspeha in zdravja – njej in še posebno njeni mamici. Deležni smo bili njene sladke tortice.

- 2. novembra je g. Zwitter daroval na sv. mašo dan vernih duš in blagoslovil slovenski grob na pokopališču v Clamartu. Diakon g. Valant je po želji posameznih družin blagoslovil grobove njihovih svojcev.
- 19. novembra: pred sv. mašo je potekala seja pastoralnega sveta, ki jo je vodil g. Zwitter.
- V soboto 6. decembra je Slovenska katoliška misija v sodelovanju z Veleposlaništvom RS organizirala Miklavževanje vseh slovenskih otrok na rezidenci veleposlanice Veronike Stabej. Vse prisotne sta pozdravila veleposlanica in župnik. Helena in Aleksander Radigue sta za uvod odigrala dve klavirski točki. Otroci so predstavili svetopisemsko priliko o izgubljenem sinu in druge točke ter se odlično odrezali: Helena, Ema, Lili-Klara, Katja, Aleksander, Simeon in Maksim. Zapeli so »Vrnil se bom k Očetu« ob spremljavi Markove kitare in vsi prisotni smo z Miklavžem zapeli »Sveto noč«. Nastopil je Miklavž, ki je zbrane nagovoril, jim povedal pravljico in jih obdaril.
- 20. decembra je v Châtillonu potekal kuharski tečaj za otroke in mamice pod vodstvom Eve Sutlič. Napravili so hišico iz pravljice *Janko in Metka*. Kako so jo spekli, sestavili in okrasili, je za nas navzoče drugi dan, v nedeljo 21. decembra, ostala prava skrivnost.
- 24. decembra, na sveti večer, se nas je kar veliko udeležilo vigilijske in božične polnočnice. Med vigilijo sta nas osvojila Valantova Maksim in Simeon z razmišljanji ob molitvi Oče naš. Po božičnem blagoslovu smo vsi stopili v dvorano, kjer smo okusili pripravljene dobrote ... Ljubezni ni mogoče dokazati, ne izmisliti, ne kupiti, ampak jo je mogoče le preprosto doživljati ...

Leto 2015

Z vztrajnostjo in hvaležnostjo, željni božje besede, se zbiramo pri slovenski maši v kapeli v Slovenskem domu. Srečanje s Jezusom je naša duševna pomoč za življenje in luč na poti večnosti.

► 15. marca je sv. mašo daroval g. Zwitter. Pri kosilu smo g. Aleku za rojstni dan zapeli »Kol'kor kapljic, tol'ko let Bog vam daj na svet živeti«, ter mu zaželeli zdravja, lepega počutja v naši skupnosti in vsestranskega uspeha.

► 19. aprila je bila po sv. maši seja pastoralnega sveta pod vodstvom župnika Aleka Zwitterja.

► 23.–26. aprila: velikonočne praznike smo doživljali s posebno duhovno milostjo. Pred vsakim obredom je bil kratek duhovni razgovor z g. Zwittrom ali g. Stresom in priložnost za spoved.

► 9. maja: romanje na île Bouchard, kjer se je decembra 1947 trem otrokom prikazala podoba Brezmadežne. Naročila jim je, naj molijo za državo in na tem kraju postavijo svetišče. Po večurni vožnji smo se ustavili v Chezellesu, kjer je g. Zwitter daroval sv. mašo. Nato so se nekateri podali peš dve uri hoda preko livad, pašnikov in molili rožni venec v več jezikih. Na île Bouchard smo obiskali baziliko prikazovanj, šli k sveti spovedi in se z molitvijo zahvalili za lepa doživetja. Naslednji dan smo se po maši vračali mimo Toursa in se ustavili v baziliki posvečeni svetemu Martinu, ki je tu pokopan. Nadaljevali smo pot in peli Marijine pesmi, kakor jih je in jih še danes poje slovenski narod po vsem svetu.

► 21. junija: zaključek pastoralnega leta. Kar lepo število se nas je zbralo pri maši z g. Zwitterjem. V homiliji se je zahvalil vsem navzočim, vsej naši skupnosti, za vse, kar je doživljal in delil z nami v teh dveh letih. V dvorani je bil najprej koncert mladinskega pevskega zbora OŠ Franceta Bevka iz Tolmina pod vodstvom ga. Kovačič. Poželi so

bučen aplavz in čestitke predsednice Društva Ane Vičič. Slavnosti ob odhodu Aleka Zwitterja se je pridružil naš dolgoletni župnik g. Jože Kamin. V imenu DSP se je g. Zwitterju zahvalila Ana Vičič in mu zaželela božjega blagoslova v njegovem novem »delovnem« okolju v Ljubljani. G. Kamin se je sobratu zahvalil za vse delo, ki ga je opravljal v Gospodovem vinogradu in mu želel vse dobro na duhovniški poti. Irena Sutlič pa mu je izročila spominski album o njegovi kratki, a plodni duhovniški poti med pariškimi Slovenci.

► 20. septembra je bila ob 11. uri slovesna sv. maša. Daroval jo je dr. Zvone Štrubelj, izseljenski duhovnik, ki deluje v Belgiji in Beneluksu. Somaševal je g. Kamin, ki nam je na začetku evharistične daritve predstavil g. Štrublja kot novega duhovnega pastirja in prebral dekret njegovega imenovanja. Sledilo je skupno kosilo, kjer je novi duhovni voditelj поблиže spoznal svoje nove župljane.

► 24. oktobra nas je g. Štrubelj pri maši nagovoril o duhovni slepoti. Kako lahko najdemo pot, po kateri bomo luč, ki nam jo ponuja Kristus s svojim Vstajenjem. Sledilo je kosilo in skupne molitve na slovenski grobnici.

► 22. novembra je maševal pater Edvard Kovač, ki je posebej za to prišel iz Slovenije. Sledilo je skupno kosilo in prijetno druženje. G. Kovač je odpotoval še tisti popoldan.

► 13. decembra je g. Štrubelj daroval mašo, ki je zvenela po sv. Miklavžu v prenapolnjeni

kapeli. V dvorani so otroci predstavili kar tri kratke svetopisemske prilike: o Joni, izgubljenemu sinu in usmiljenemu Samarijanu. Končno je prišel Miklavž! Po nagovoru je obdaril vse, mlajše in starejše, in prav vsakemu zastavil vprašanje, na katerega nihče ni znal odgovoriti. Sledilo je okusno kosilo s prijetnim druženjem med otroško razigranostjo.

► 31. decembra: zahvalna slovesnost ki jo je vodil diakon g. Valant. Zapeli smo »Hvala večnemu Bogu«. Sam Jezus Kristus pravi: »Jaz ostane z vami do konca sveta«. Sveti Pavel pa Korinčanom piše takole: »Zdaj pa ostane vera, upanje in ljubezen. Nobena od teh kreposti sama zase ne zadošča, niso neki splošni človeški fenomeni, temveč morajo imeti konkretno obliko v življenju skupnosti in posameznika.« ●

MLADINSKI KOTIČEK

Slovenija

Živijo! Ime mi je Vesna in stara sem 11 let. Živim v Parizu. Ne, nimam sreče: Pariz je grd in tu je ogromno avtomobilov. Groza! Eni ljudje mislijo, da je Pariz super, ampak je ravno obratno.

Moja mami je Slovenka, moj oče pa Kamerunec. Moja babica in moja teta živita v Sloveniji, moja druga babica pa v Kamerunu. Moj oče ima sedem sester in bratov, moja mama pa samo eno sestro.

Imam eno sestro, ki živi v Bordeauxju. Imam tudi muco Luno. V Slovenijo grem rada zato, ker rada obiskujem babico in teto. Slovenci niso navajeni tujcev in se jim včasih smeji. To se mi je večkrat zgodilo.

Vsako leto me mami vpiše v kolonijo. Najprej nočem iti, potem pa sem žalostna, ko je konec. Tam imam veliko prijateljev. Že tri leta hodim tja. Prvo leto sem bila v Tolminu, drugo leto v Radencih, tretje leto pa v Planici. Najboljše je bilo v Planici, zato ker so bile sobe zelo lepe. Imeli smo veliko aktivnosti: lokostrelstvo, košarko, plezanje ... Obiskali so nas tudi gorski reševalci s psi. Dopoldne pa smo se učili slovensko. Adijo!

Vesna Eyoum Nganguè, 11 let

Zakaj hodim v Slovenijo

V Slovenijo hodim, ker je moja mama Slovenka in me hoče na vsak način naučiti slovensko. V Ljubljani imam teto, bratranca in sestrično. Stari starši so že vsi umrli, razen moje francoske babice. Tja grem skoraj dvakrat na leto.

Poleti grem v kolonijo in mi je fino. Vsakič spoznam nove prijatelje. V kolonijo sem šel že trikrat, dvakrat v Piran in enkrat v Poreč. Tam se gremo kopat dvakrat na dan. Všeč so mi tobogani in vodne igre. Ne maram pa, da me »ta veliki« tunkajo. Slovenski otroci so veliko bolj smešni od francoskih, zato ker so francoski starši in šole velikokrat bolj strogi.

Moj oče je Francoz. Zdaj sem star 9 let. Živim v Parizu in moj najboljši prijatelj je Matthieu. Moja mami ne mara, da »non-stop buljiva v ekrane«. To pomeni, da ne smem ves prosti čas igrati video igrice. Slovenščino se učimo ob sredah na ambasadi. Naša učiteljica je Lea Cibrić in je zelo zabavna. V Sloveniji je vse drugače kot v Franciji, tam je veliko več dreves.

Vitomil Carone, 9 let

Slovenija mi je všeč

V Sloveniji mi je všeč vsaka stvar, ki jo vidim ali srečam. Vsi moji bratrance živijo v Sloveniji, razen enega, ki je v Franciji, v Paroy sur Saulx. Slovenija mi je všeč tudi zato, ker smo tam na počitnicah, sicer pa živimo v Franciji, v La Celle les Bordes. Med počitnicami imamo več časa za obiske (tisti francoski bratranec živi tri ure od nas). Do Slovenije rabimo od dvanajst do trinajst ur. Enkrat smo zaradi problema z motorjem potrebovali osemnajst ur! Ta dolga vožnja mi je zelo všeč. Pozimi gremo radi smučat, še posebej na Kope.

Maksim Valant, 9 let

Selitev v Pariz

Jaz sem Matic in star sem 8 let. Ves čas sem živel v Sloveniji, dokler se ni zgodilo nekaj groznega. Ker je oči dobil službo v Parizu, smo se septembra preselili v Pariz. Najprej sem se tega zelo veselil, ampak zdaj mi ni tako všeč. Metro postaje zelo smrdijo, ker ponoči tam lulajo. Ne maram gneče na metroju, ko grem zjutraj v šolo. Ne maram prometa, umazanih pločnikov in smeti. Ne maram francoščine, ker je težka. Selitev je zelo grozna, ker ne vidim več vsak dan svojih prijateljev iz Slovenije.

Mi je pa v Parizu tudi kaj všeč: Eifflov stolp, stanovanje, ker je v višjem nadstropju in brez prometa, trgovine z igračami, prazni metroji, da lahko sedim in se vozim do trgovin. Ko grem obiskat prijatelje in sorodnike v Slovenijo, grem lahko z letalom in to mi je najbolj všeč. Doma grem vsakič v šolo in prijateljem pokažem slike Pariza in jim razdelim majhne Eifflove stolpe. V Parizu imam tudi že veliko prijateljev. Z njimi se pogovarjam angleško. Najrajši imam, ko gremo po pouku v park in se tam lovimo. Slovenija je veliko lepša.

Matic Slapničar, 8 let

Prvi vtisi o Parizu

V Pariz sem prišel, ker ima moj oči tukaj službo. Tukaj bom štiri leta. Zame je Pariz grozen, ker šola traja zelo dolgo. Metroji so kar eni. Vse veliko stane. Edine dobre stvari so trgovine. Francoščina je težka. Ni mi všeč, da je zelo veliko ljudi. In še snega ni nič! Mesto je zelo veliko. To je bedno, ker se lahko v njem zelo hitro izgubiš.

Anže Slapničar, 12 let

Počitnice v Sloveniji

Avgust je, poletne počitnice mi kar prav pridejo. Mnogo let se nisem vrnil v svojo domovino Slovenijo. Rodil sem se v Franciji slovenskim staršem. Odločil sem se, da grem na potovanje v to čudovito deželo. S prijateljem sva se dogovorila za tritedenski dopust na Dolenjskem.

Ko sem bil otrok, smo šli s starši z avtom in prevozili mnogo kilometrov, da dosežemo cilj. Na to pot sem se vrnil z navdušenjem, saj sem čutil v srcu, da prihajam domov. Ko rečem »domov«, ne pomeni, da imam tam hišo ali prebivališče, ampak, da obnavljam stike slovenskih korenin in obenem nabere novih moči.

Takoj po prehodu avstrijsko-slovenske meje te objame narava in ti da občutek dobrega počutja. Ne samo zaradi narave, ampak tudi zaradi ljudi, ki sem jih srečeval. Slovenci so prisrčno gostoljubni. Nasmejani, dobre volje, ti nudijo kozarec domačega vina in prigrizka. Ko se pogovarjam z njimi, se čudijo, da nisem rojen v Sloveniji. Rečejo mi, da dobro uporabljam slovenski jezik. Dajo mi čutiti, da sem domač.

Res je, da moje srce bije za domovino staršev, a ljubim rodno deželo Francijo. Počutim se slovenski državljan, kot vsi, ki živijo vse leto v Sloveniji. Navdušen sem, ko poslušam slovensko narodno glasbo. Rad jo tudi pojem. To me povezuje z mojimi slovenskimi koreninami in čutim gotovo nostalgijo, ko se vračam v Francijo. Slovenija ima zaklade, ki mi dajo vitamine in moč za bodočnost. Težko bo zapustiti te gore, doline, vasice in gozdove, ampak vedno bodo v mojem srcu. Lepo je živeti v Sloveniji.

David, študent slovenščine

Društvo Slovencev v Parizu se toplo zahvaljuje vsem partnerjem in sponzorjem svojih dejavnosti:

- posameznikom, ki so bili pripravljeni pod svojo streho sprejeti glasbene skupine in umetnike, ter tistim, ki so prevažali goste Društva po Parizu;
- rednim in izrednim duhovnikom, ki omogočajo bogoslužje v slovenskem jeziku ob društvenih prireditvah in drugim pristojnim Slovenske katoliške misije;
- sodelavcem in sodelavkam Veleposlaništva RS v Franciji;
- Uradu za Slovence v zamejstvu in po svetu, ki sofinancira kulturne projekte;
- Mateji Bizjak Petit in Anteni slovenske poezije v Tinquieuxju;
- lektorici slovenskega jezika z inštituta INALCO;
- vsem gostujočim umetnikom;
- vsem prostovoljcem in članom ter podpornikom Društva;
- otrokom, ki vztrajno sodelujejo na kulturnih prireditvah.

Dobrodošlico izrekamo veleposlaniku RS v Franciji Andreju Slapničarju, ki je nastopil svojo funkcijo septembra 2015, in dr. Zvonetu Štrublju, ki je septembra 2015 prevzel pastoralno poslanstvo med pariškimi Slovenci.

Društvo ima svoj sedež v prostorih Slovenske katoliške misije, društvene prireditve pa so večinoma v dvorani slovenskega doma, ki je last Misije.

Upravni odbor društva: Ana Stegu Vičič, predsednica, Lucie Škrlić Fernandes, tajnica in podpredsednica, Nataša Vičič, podpredsednica, Janez Avsec, blagajnik, Zita Willame, 2. blagajničarka, Lidija Prosen, 2. tajnica;

Svet društva: Marija Škrlić, Karlo Prosen, Milan Matejčič, Liza Japelj Carone, Franc Žagar, Helena Meseljevič, Karlo Vičič.

Stalni častni predsednik Marjan Slavič.

Adieu belle Slovénie
Adieu chers parents
Adieu chers amis

Association des Slovènes de Paris
Društvo Slovencev v Parizu